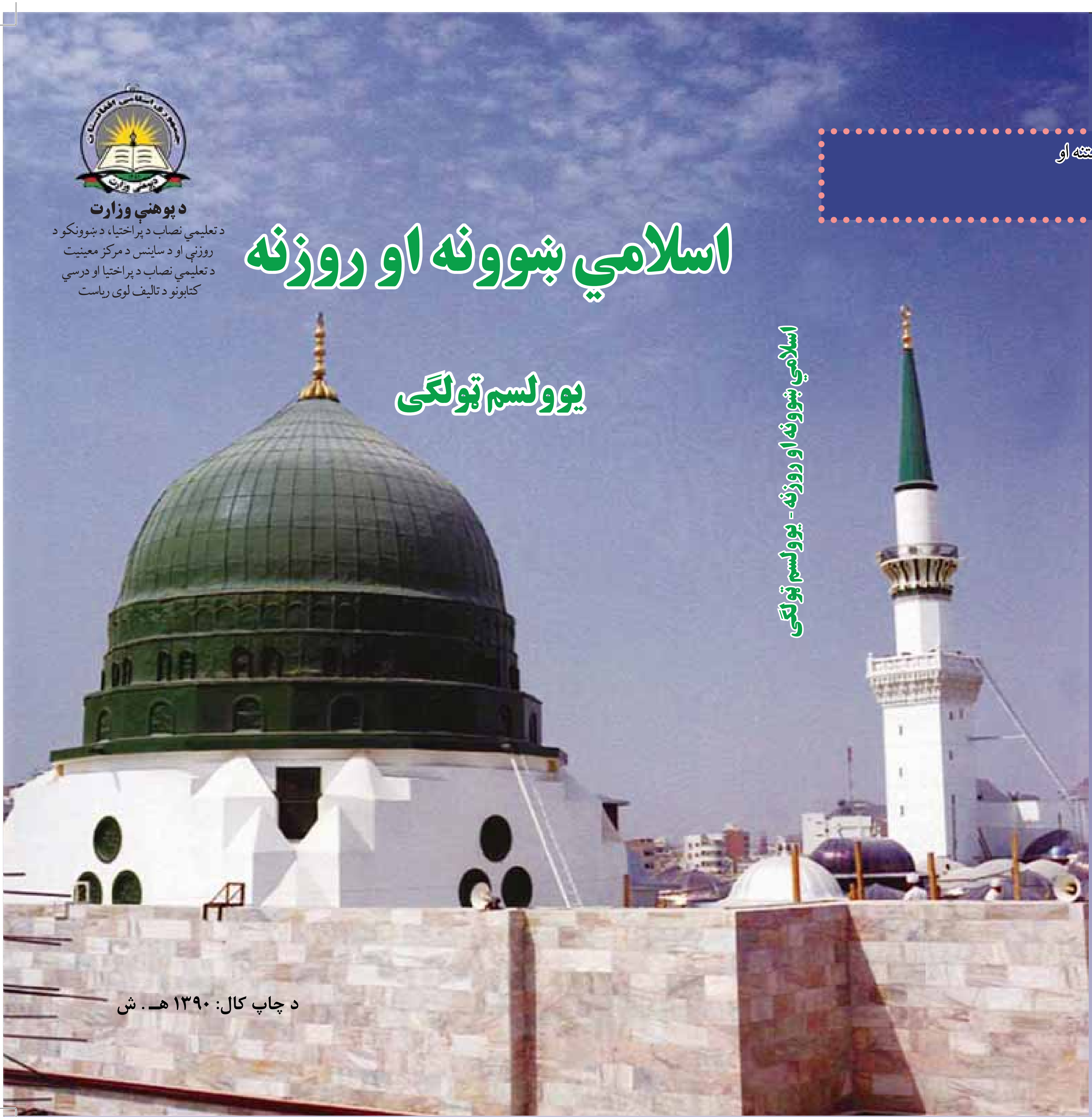

د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د روزنې او د ساینس د مرکز معینیت

د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی ریاست

اسلامي ښوونه او روزنه

یوولسم ټولگی

اسلامي ښوونه او روزنه - یوولسم ټولگی

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ. ش

درسی کتابونه دپوهنې په وزارت پورې اړه لري په بازار کې يې اخيستنه او خرڅونه په کلکه منع ده. له سر غړونکو سره قانوني چلن کيږي.

د پوهنې وزارت
د تعليمي نصاب د پراختيا، د ښوونکو
د روزنې او د ساينس د مرکز معينيت
د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي
کتابونو د تاليف لوی رياست

اسلامي ښوونه او روزنه

يوولسم ټولګی

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ. ش.

ليکوالان

- استاد محمد آصف کوچی
- استاد سيد فاضل شاه
- استاد حبيب الله فوزی

علمي ايډيټ

- دکتور شير علی ظريفی

د ژبې ايډيټ

- مولف محمد سهراب ديدار

ديني، سياسي او کلتوري کميټه

- ډاکټر عطاء الله واحديار د پوهنې وزارت ستر سلاکار او د نشراتو رئيس.
- مولوی قيام الدين کشاف
- استاد محمد آصف کوچی

د څارنې کميټه

- دکتور اسدالله محقق د تعليمي نصاب د پراختيا، د ښوونکو د روزنې او د ساينس مرکز معين
- دکتور شير علي ظريفي د تعليمي نصاب د پراختيا د پروژې مسؤول
- د سرمؤلف مرستيال عبدالظاهر گلستاني د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تاليف لوی رئيس

طرح او ډيزاين

عنايت الله غفاري

بسم الله الرحمن الرحيم

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی   دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې   هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی   د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو   د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، ګوجر دي   پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي   هم ایماق، هم پشه یان
دا هیواد به تل ځلیږي   لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به   لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مودی رهبر   وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحیم

د پوهنې د وزیر پیغام

ګرانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختیا او پرمختګ بنسټ جوړوي. تعلیمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دي چې د معاصر علمي پرمختګ او ټولنې د اړتیاوو له مخې رامنځته کیږي. څرګنده ده چې علمي پرمختګ او ټولنیزې اړتیاوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعلیمي نصاب هم علمي او رغنده انکشاف ومومي. البته نه ښايي چې تعلیمي نصاب د سیاسي بدلونونو او د اشخاصو د نظریو او هیلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتیب شوی دی. علمي ګټورې موضوعګانې پکې زیاتې شوې دي. د زده کړې په بهیر کې د زده کوونکو فعال ساتل د تدریسي پلان برخه ګرځېدلې ده.

هیله من یم دا کتاب له لارښوونو او تعلیمي پلان سره سم د فعالې زده کړې د میتودونو د کارولو له لارې تدریس شي او د زده کوونکو میندې او پلرونه هم د خپلو لوڼو او زامنو په باکیفیته ښوونه او روزنه کې پرله پسې ګډه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هیلې ترسره شي او زده کوونکو او هېواد ته ښې بریاوې ور په برخه کړي.

پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ ګران ښوونکي د تعلیمي نصاب په رغنده پلي کولو کې خپل مسؤولیت په ریښتوني توګه سرته رسوي.

د پوهنې وزارت تل زیار کاږي چې د پوهنې تعلیمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دین له بنسټونو، د وطن دوستی د پاک حس په ساتلو او علمي معیارونو سره سم د ټولنې د څرګندو اړتیاوو له مخې پراختیا ومومي.

په دې ډګر کې د هېواد له ټولو علمي شخصیتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له میندو او پلرونو څخه هیله لرم چې د خپلو نظریو او رغنده وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لا ښه تألیف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې د دې کتاب په چمتو کولو او ترتیب کې یې مرسته کړې، له ملي او نړیوالو درنو مؤسسو، او نورو ملګرو هېوادونو څخه چې د نوي تعلیمي نصاب په چمتو کولو او تدوین او د درسي کتابونو په چاپ او وېش کې یې مرسته کړې ده، منته او درناوی کوم.

ومن الله التوفیق

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

د موضوعاتو فهرست

لومړی لوست – آسماني کتابونه ۱
دویم لوست – وحي ۵
دریم لوست – پر انبیاوو او رسولانو ایمان ۸
څلورم لوست – د انبیاوو او رسولانو علیهم السلام صفتونه ۱۳
پنځم لوست – اولو العزمه پیغمبران ۱۸
شپږم لوست – معجزه او سحر ۲۱
اووم لوست – کرامت او استدراج ۲۵
اتم لوست – قضاء او قدر ۲۷
نهم لوست – د برزخ حالات ۳۱
لسم لوست – بعث او حشر ۳۶
یوولسم لوست – د پیغمبرﷺ شفاعت ۳۹

د حدیثو برخه

۴۳
دولسم لوست – غیبت لویه ګناه ده ۴۴
دیارلسم لوست – مسلمان د مسلمان هنداره ده ۴۸
څوارلسم لوست – د مشورې اهمیت ۵۱
پنځلسم لوست – د بېوزلو سره مرسته ۵۴
شپاړسم لوست – د لوېو پالنه او روزنه ۵۷
اوولسم لوست – د حلالې روزۍ ګټل ۶۱
اته لسم لوست – په دین کې آسانتیا ۶۴
نو لسم لوست – لعنت(ښېرا) ویل ۶۸
شلم لوست – په چارو کې منځنی حالت غوره کول ۷۱
یوویشتم لوست – په ځوانۍ کې د الله ﷻ بنده ګي ۷۴
دوه ویشتم لوست – په لار کې د کښیناستلو آداب ۷۸

د فقهي برخه

۸۲
درویشتم لوست – کورنۍ ۸۳
څلورویشتم لوست – نکاح ۸۷

پنځه ویشتم لوست – د نکاح مقدمات ۹۰
شپږ ویشتم لوست – د نکاح ارکان او شرطونه ۹۵
اوه ویشتم لوست – ولایت ۹۸
اته ویشتم لوست – کفائت ۱۰۱
نهه ویشتم لوست – د نکاح محرمات ۱۰۳
دیرشم لوست – رضاعي محرمات (حراموالی) ۱۰۶
یو دیرشم لوست – موقتي محرمات ۱۰۸
دوه دیرشم لوست – مُتعه ۱۱۲
درې دیرشم لوست – مهر ۱۱٤
څلور دیرشم لوست – ولیمه ۱۱۸
پنځه دیرشم لوست – د ښځې او خاوند حقوق ۱۲۱
شپږ دیرشم لوست – د خاوند حقوق په ښځه باندې ۱۲٥
اوه دیرشم لوست – حجاب ۱۲۹
اته دیرشم لوست – د ښځې او میړه د ستونزو دحل لارې ۱۳٥
نهه دیرشم لوست – طلاق ۱٤۰
څلویښتم لوست – د طلاق ډولونه ۱٤۳
یو څلویښتم لوست – د تفریق ډولونه (۱) ۱٤٦
دوه څلویښتم لوست – د تفریق پاتې ډولونه (۲) ۱٥۰

لومړی لوست

آسماني کتابونه

الله تعالی د خپلو بندګانو د لارښوونې لپاره وخت پر وخت کتابونه را لېږلي دي، تر څو دوی د هغو کتابونو له لارښوونو سره سم خپل ژوند عیار او د دنیا او آخرت نېکمرغي خپلې کړي.

د کتاب تعریف

کتاب په لغت کې له کتابت څخه اخیستل شوی او لیکنې ته ویل کېږي او آسماني کتاب د الله تعالی د لارښوونو هغه کلام دی چې د خپلو رسولانو څخه یې یو رسول ته ورکوي چې خلکو ته یې ورسوي.

د تعریف شرح

له کتاب څخه دلته د الله تعالی کلام مراد دی چې له نور او لارښوونو څخه برخمن دی، الله تعالی په هره زمانه کې د خپلو بندګانو د لارښوونې لپاره آسماني کتاب را نازل کړی چې هغوی دغه آسماني کتاب د خپل سپېڅلي قانون په توګه قبول کړي او پیروي یې وکړي چې د دنیا په ستونزمنو او کړکېچنو لارو کې خپله لار ورکه نه کړي.

د آسماني کتابونو د اثبات دلایل

په آسماني کتابونو باندې د ایمان د اثبات لپاره په قرآن کریم او د نبي کریمﷺ په مبارکو احادیثو کې ډېر زیات دلایل شته چې موږ یې دلته په لنډه توګه بیانوو:

قرآن کریم

الله تعالی په قرآن کریم کې فرمايي: ﴿قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَى وَعِيسَى وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾ [البقرة: ١٣٦] **ژباړه:** ووایئ چې! موږ ایمان راوړیدی په الله او پر هغه هدایت چې موږ ته راغلی دی او هغه چې ابراهیم عليه السلام، اسماعیل عليه السلام، اسحاق، یعقوب او د یعقوب عليه السلام ځوځاټ ته راغلی ؤ او هغه چې موسی عليه السلام، عیسی عليه السلام او نورو ټولو پیغمبرانو ته د هغو د رب له لوري ورکړی شوی ؤ، موږ د هغو په منځ کې هیڅ توپیر نه کوو، او موږ الله ته سر ټیټوونکي یو.

پدې مبارک آیت کې الله تعالی مؤمنان مامور کړي چې په قرآن کریم او هغو کتابونو چې له قرآن کریم څخه مخکې نازل شوي ایمان راوړي.

الله تعالی په بل ایت کې فرمايي: ﴿آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾ [البقرة: ٢٨٥]

ژباړه: پیغمبر پر هغه هدایت ایمان راوړیدی، چې د هغه د رب له خوا پر هغه نازل شویدی او څوک چې د دې پیغمبر منونکي دي، هغوی هم دا هدایت د زړه په مینه منلی دی. دوی ټولو الله، د هغه پرښتې، د هغه کتابونه او د هغه پیغمبرانﷺ منلي دي او د هغو وینا دا ده چې: "موږ د الله په پیغمبرانو کې یو له بله توپیر نه کوو، موږ حکم واورېده او اطاعت مو ومانه زموږ څښتنه! موږ ستا څخه د ګناه د ښښنې غوښتونکي یو او همدا ستا لوري ته زموږ درتګ دی.

الله تعالی پدې مبارک آیت کې د نبي کریمﷺ او مؤمنانو د ایمان صفت بیان کړی او هغه ثه يې پکې څرګند کړي چې دوی په ایمان راوړلو پرې مامور شوي دي چې هغه ایمان په الله تعالی، ملائکو، کتابونو او رسولانو دی.

همدارنګه الله تعالی په یو بل مبارک آیت کې داسې فرمايي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَى رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي أَنْزَلَ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾ [النساء: ١٣٦] **ژباړه:** ای مؤمنانو! په الله، په رسول يې او په هغه کتاب ایمان راوړئ چې الله تعالی پر خپل رسول را نازل کړی او په هغه کتاب چې ړومبی يې نازل کړی او څوک چې له الله او د هغه له ملایکو، کتابونو، رسولانو او وروستی ورځې نه منکر شي نو رښتیا چې هغه په بې لاریتوب کې ډېر لرې ولاړ.

حدیث شریف

کله چې جبرئیلﷺ له نبي کریمﷺ څخه د ایمان په هکله پوښتنه وکړه، رسول اللهﷺ ورته وفرمايل: «أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ».[١] **ژباړه:** ایمان دي ته ويل کيږي چې ته ایمان او یقین وکړې په الله تعالی او د

---

١ - صحیح مسلم - (١ / ٢٨)

هغه په ملائکو، کتابونو، رسولانو، د قیامت په ورځ او پـدې ایمـان او بـاور ولـرې چې د خیر او شر ټولو اندازه د الله تعالی له لوري ده.

په آسماني کتابونو د ایمان لرلو حکم

په ټولو آسماني کتابونو چې د الله تعالی له لوري را نازل شوي ایمان راوړل، یقـین او بـاور کول پرې فرض دي.

آسماني کتابونو ته د خلکو اړتیا

د بشر د تاریخ له پلټلو څخه ځرګندیږي چې انسان له یو لـوري ځـان غوښـتنه لـري، ځـان خوښوي او د نورو آزادي او حقوق د برلاسي توب په وخت کې اکثـرا پـه نظر کې نـه نیسي.

فعالیت: له پخواني او معاصر تاریخ څخه د ظالمو چاروواکو او زورورو خپلسرو قومونـو د بشري ځان غوښتنې ځینې بېلګې د مثال په توګه په وار سره بیان کړئ.

او له بل پلوه د بشر پوهه نیمګړې ده، د کایناتو او د هغو د خالق په اړه له لاربـووونې پرتـه حقیقت ته نه شي رسېدای او په همدې توګه د ټولنیزو اصولو او قوانینو په هکلـه یې علـم نیمګړی دی، غوره او ګټوري لارې چارې په خپل سرې سره نه شي پېژندلی، الله تعـالی د انسان دې نیمګړتیا ته زموږ پام را اړوي فرمایي: ﴿أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ يُتْرَكَ سُدًى ۝ أَلَمْ يَكُ نُطْفَةً مِنْ مَنِيٍّ يُمْنَى﴾ [القيامة: ٣٦ ، ٣٧] آیا انـسان ګمـان کـوي چې خپـل سـرى دې پـرې ښودل شي، آیا دی د منیو نطفه نه و چې په رحم کې غورځول کېده.

فعالیت

زده کوونکي دې په وار سره د لاندې پوښتنو او ځوابونو په هکله خبرې اترې وکړي:

١. هغه فیلسوفان چې په خپل عقل باندې په تکیه کولـو یې د بـشر د ژونـد لپـاره قـوانین رامنځته کړي، آیا د ژوند د اصولو په هکله سره یوه خوله دي؟

٢. نو آیا بشر د دې وړتیا لري چې خپل سرى پرې ښودل شي؟

٣. د الله تعالی له لوري د شریعت رالیږلو ته څه اړتیا لیدل کیږي؟

نو بشر سخته اړتيا درلوده چې الله تعالی د دوې د لارښوونې او له هغې پېک کېدو څخه د ويستلو لپاره په بېلابېلو وختو کې پيغمبران را واستوي او د هغوی په لاس شريعتونه او کتابونه رانازل کړي.

الله تعالی فرمايي: ﴿رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ [نساء:۱۶۵]، **ژباړه:** (الله تعالی) زېری ورکوونکي او وېروونکي پيغمبران راواستول چې له هغوی وروسته په الله تعالی کوم حجت نه وي او الله تعالی غالب او د حکمت خاوند دی.

دا خبره ضروري ده بايد پرې پوه شو چې د ټولو آسماني کتابونو پيغام په قرآن کريم کې شتون لري او دغه کتاب د ټول بشريت د لارښوونې وروستنی کتاب دی. په دې سربېره د الله په دې کتاب کې برکتونه دي، د هغه تلاوت ذکر دی او په دنيا کې د رحمتونو او په آخرت کې د ژغورنې سبب ګرځي.

پوښتنې

۱. کتاب تعريف کړئ!

۲. په آسماني کتابونو باندې د ايمان د اثبات دلايل ووايې!

۳. رسول الله ﷺ جبرئيل عليه السلام ته د ايمان په هکله څه وويل؟

٤. په آسماني کتابونو باندې د ايمان حکم بيان کړئ!

۵. آسماني کتابونو ته خلک څه اړتيا لري؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې آسماني کتابونو ته د خلکو د اړتيا تر سرليک لاندې يوه مقاله وليکي چې له شلو کرښو کمه نه وي.

وحي

پدي لوست کې موږ په وحې باندې له ايمان راوړلو څخه بحث کوو.
وحې څه ته ويل کيږي؟ وحې د چا له خوا په چا باندې نازليږي؟

د وحې تعريف

وحې په لغت کې په ډېرو معناگانو سره استعمال شوې ده لکه: اشاره، پيغام، الهام، خفي کلام، امر او کتابت.[1] او د عقايدو د علم په اصطلاح کې د الله تعالی له لوري په پټه او خارق العاده طريقې سره د نبي خبرولو ته وحې ويل کيږي.[2]

د تعريف شرح

وحې د الله تعالی له لوري له هغه څه سره چې د پيغمبرۍ لپاره يې غوره کړی وي په هر هغه څه چې اراده يې لري، په خفي او داسې طريقو سره خبرولو ته ويل کيږي چې د بندگانو په وس او توان پوره نه وي.

د وحې د ثبوت دليل

نقلي دليل: حضرت محمدﷺ لومړنی پيغمبر نه و او نه لومړنی انسان و، چې خلکو ته يې له وحې څخه خبرې کولې او دوی يې په اسماني خبرو باندې خبرول، بلکې له آدم عليه السلام څخه پيل تر حضرت محمدﷺ پورې ډېر پيغمبران تېر شوي چې خلک يې له وحې څخه خبرول. دوی له خپلو ځانونو څخه خبرې نه جوړولې بلکې د الله تعالی له لوري په رالېږلې وحې به يې دوی خبرول لکه څرنگه چې الله تعالی فرمايي: ﴿إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَوْحَيْنَا إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَعِيسَى وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ وَآتَيْنَا دَاوُودَ زَبُورًا ۞ وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَرُسُلًا لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا﴾ [النساء: ١٦٣ ، ١٦٤] **ژباړه:** اى محمدهﷺ موږ تا ته په هم هغه شان وحې لېږلې ده، لکه چې نوح عليه السلام او له هغه وروسته پيغمبرانو ته مو لېږلې وه. موږ ابراهيم عليه السلام، اسمعيل عليه السلام، اسحٰق عليه السلام، يعقوب عليه السلام او د يعقوب عليه السلام اولادې، عيسٰى عليه السلام، ايوب عليه السلام، يونس عليه السلام، هارون عليه السلام او سليمان عليه السلام ته وحې ولېږله او موږ داؤد ته زبور ورکړ، او موږ پر هغو پيغمبرانو هم وحې نازله کړې چې د هغو يادونه مو له دې نه

---

١ – لسان العرب، القاموس المحيط،، تفسير الرازي او تفسير البيضاوي.
٢ – مناهل العرفان – (١ / ٤٦)

مخکې تا ته کړېده او پر هغو پیغمبرانو هم چې د هغو یادونه مو تاته نه ده کړې. الله له موسی عليه السلام سره داسې خبرې کړې دي لکه څنګه چې خبرې کیږي.

په یو بل آیت کې الله تعالی د محمد ﷺ په هکله فرمايي: ﴿وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى۝ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى﴾ [النجم: ٣ ، ٤] **ژباړه:** هغه له خپل نفسي خواهش څخه نه غږیږي، دا خو یوه وحي ده چې پر هغه نازلیږي. همدارنګه الله تعالی په یو بل آیت کې فرمايي: ﴿أَكَانَ لِلنَّاسِ عَجَبًا أَنْ أَوْحَيْنَا إِلَى رَجُلٍ مِنْهُمْ أَنْ أَنْذِرِ النَّاسَ وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا أَنَّ لَهُمْ قَدَمَ صِدْقٍ عِنْدَ رَبِّهِمْ قَالَ الْكَافِرُونَ إِنَّ هَذَا لَسَاحِرٌ مُبِينٌ﴾ [یونس: ٢] **ژباړه:** آیا د خلکو له پاره دا د حیرانتیا وړ خبره شوه چې موږ له همغو څخه یو سړي ته وحي وکړه چې (په غفلت کې لوېدلي) خلک را ویښ کړه او خوک چې یې ومني هغو ته زېری ورکړه چې د دوی له پاره د هغو له رب سره رېښتونی عزت او سرلوړي ده؟ منکرانو وویل چې دا سړی ښکاره کوډګر دی؟.

عقلي دلیل

وحي یو رېښتونی واقعیت دی، خوک چې د الله تعالی پر وجود او د هغه د قدرت په کمال ایمان لري د وحي له وجود څخه نه منکریږي.

فعالیت: زده کوونکي دې د وحي د دلیلونو په اړه یو له بل سره مباحثه وکړي.

پر وحي د ایمان حکم

په ټولو نازل شویو کتابونو او په ټولو وحیو باندې په اجمالي توګه ایمان او باور لرل فرض دي.

د وحي ډولونه

الله تعالی خپلو پیغمبرانو ته په درې ډوله وحي کړې ده:

١. د الهام او خوب په توګه وحي.

أ. الهام: لکه څرنګه چې نبي کریم ﷺ فرمايي: «إن روح القدس نفث في روعي أن نفسا لن تموت حتى تستكمل أجلها وتستوعب رزقها فأجملوا في الطلب ولا يحملن أحدكم استبطاء الرزق أن يطلبه بمعصية فإن الله لا ينال ما عنده إلا بطاعته» [1] **ژباړه:** یقیناً چې جبرائيل عليه السلام زما په زړه کې دا خبره الهام کړه چې هیڅ نفس تر هغه وخته نه مري کیږي تر څو خپله ټاکلې نېټه پوره کړي او خپل رزق پوره تمام کړي، نو رزق له روا لارو وغواړئ او د رزق ورو کېدل او کموالی دې په تاسو کې هیڅ یو دې ته اړ

١ - حلية الأولياء - (١٠ / ٢٧)

نکړي چې په ناروا لارو بې ولټوي. ځکه هغه څه چې د الله تعالی په وړاندې شته هغه د طاعت څخه پرته په نورو ناروا لارو نه شي تر لاسه کېدای.

ب. **په خوب کې ليدل:** لکه څرنگه چې الله تعالی ابراهيمعليه السلام ته په خوب کې وحي وکړه چې خپل زوی اسماعيلعليه السلام ذبحه کړي او له همدې ربښتينو خوبونو څخه پر حضرت محمدﷺ باندې وحي پيل شوې ده.

۲. **د پردې تر شا خبرې کول:** يعنې پدې صورت کې به د پيغمبر او الله تعالی تر منځ واسطه موجوده نه وه، بلکې پرته له واسطې به الله تعالی خپل پيغمبر ته وحي کوله لکه څرنگه چې موسیعليه السلام د الله تعالی خبرې پرته له واسطې څخه اورېدلې دي.

۳. **د ملائکې په واسطه:** يا به الله تعالی خپل پيغمبر ته ملائکه لېږله نو دې ملائکې به هغه وحي پيغمبر ته رسوله چې دا د جبرائيلعليه السلام دنده ده.[1]

د وحې پورتنې درې ډولونه الله تعالی پدې مبارک آيت کې داسې بيانوي: ﴿وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلِيٌّ حَكِيمٌ﴾ [الشورى: ٥١] **ژباړه:** هېڅ بشر دا مقام نه لري چې الله له هغه سره مخامخ خبرې وکړي يا خو د هغه خبرې په وحې (اشاره) سره وي يا د پردې تر شا، يا کوم پيغام راوړونکې (پرښته) لېږي او پرښته د الله په حکم سره هر څه چې هغه غواړي وحي کوي، هغه لوړ او د حکمت خاوند دی.

فعاليت: زده کوونکي دې د وحې د ډولونو په اړه يو له بل سره بحث وکړي.

پوښتنې

۱. وحې لغتاً او اصطلاحاً تعريف کړئ.
۲. د وحې د شتون دليلونه بيان کړئ.
۳. په وحې باندې د ايمان حکم څه دی؟
٤. د وحې ډولونه بيان کړئ.
٥. هغه مبارک ايت ذکر کړئ چې الله تعالی د وحې ډولونه په کې ذکر کړي دي.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د وحې په اړه په خپلو کتابچو کې يوه مقاله وليکي چې له پنځو کرښو کمه نه وي.

---

١ - تفسير الرازي، ج: ٢٧، ص: ١٨٦.

دریم لوست

پر انبیاوو او رسولانو ایمان

۱. نبي او رسول چا ته ویل کیږي؟
۲. آیا نبوت او پیغمبري په کار او زحمت سره ترلاسه کېدای شي؟

۱- د نبي او رسول تعریف

أ. نبي: چې د الله تعالی له لوري وحې ورته راغلی وي.

ب. رسول: هغه چا ته ویل کیږي چې الله تعالی خپلو بندګانو ته د خپلو احکامو د رسولو لپاره له نوي شریعت سره استولی وي.

۲. د نبي او رسول تر منځ توپیر

رسول هغه چا ته ویل کیږي چې الله تعالی خپلو بندګانو ته له نوي شریعت سره را استولی وي چې هغه خلکو ته ورسوي او نبي هغه دی چې الله تعالی د خپلو بندګانو د لارښوونې لپاره رالیږلی وي، برابره خبره ده که د پخوانو انبیاوو شریعت خلکو ته رسوي، نوی شریعت ورسره نه وي او یا هم نوی شریعت ورکړل شوی وي، نو هر رسول ته نبي ویل کیږي، خو هر نبي ته رسول نه ویل کیږي.

۳. د انبیاوو شمیر

په قرآن کریم کې د پنځه ویشتو انبیاوو یادونه راغلې، اتلس تنه یې د الله تعالی په دې قول کې ذکر شوي: ﴿وَتِلْكَ حُجَّتُنَا آتَيْنَاهَا إِبْرَاهِيمَ عَلَى قَوْمِهِ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَنْ نَشَاءُ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ۞ وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ كُلًّا هَدَيْنَا وَنُوحًا هَدَيْنَا مِنْ قَبْلُ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِ دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسَى وَهَارُونَ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ۞ وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَى وَعِيسَى وَإِلْيَاسَ كُلٌّ مِنَ الصَّالِحِينَ ۞ وَإِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَيُونُسَ وَلُوطًا وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى الْعَالَمِينَ﴾ (الأنعام: ۸۳ - ۸۶)

ژباړه: او دا زمونږ دلیل دی چې ابراهیم ته مو د قوم په مقابل کې ورکړی و، چا ته چې مو خوښه شي درجې یې لوړوو، بې شکه ستا څښتن ډېر د حکمت او علم خاوند دی او ده ته مو اسحاق او یعقوب وربښلي وو، ټولو ته مو لاره ښودلې وه، او نوح ته مو پخوا لاره ښودلې وه او د ده له اولادې څخه داوود، سلیمان، ایوب، یوسف، موسی او هارون

وو او موږ نېکو کارو خلکو ته همداسې غوره بدل ورکوو او زکریا، یحیی، عیسی او الیاس ټول له صالحانو څخه وو او اسماعیل، الیسع، یونس، لوط او نور ټول مو په نورو خلکو غوره ګرځولي وو.

او اوه تنه نور ځایونو کې ذکر شوي چې هغوی عبارت دي له: آدَم،إدْرِيس، هُــود، صَالِح، شُعَيْب، ذُو الْكِفْل او مُحَمَّدٌ خَاتَمُ النَّبِيِّين (عَلَيْهِم جَمِيعًا صَلَوَاتُ اللَّهِ وَسَلاَمُهُ).

په قرآن کې راغلي چې نور پیغمبران هم شته، الله تعالی فرمايي: ﴿وَرُسُلاً قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْل وَرُسُلاً لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ﴾ [النساء: ۱۶۴]

او په حدیثو کې د انبیاوو شمېر یو لک او څلیرویشت زره او د رسولانو شمېر درې سوه او دیارلس ښودل شوی، خو علماء وايي چې په دې حدیثونو کې ضعف دی[1] نو د مجموعي تعداد په هکله یې توقف غوره دی.

٤. په رسولانو باندې د ایمان د اثبات دلیل

الله تعالی په خپل کتاب قرآن کریم کې فرمايي: ﴿آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾ [البقره: ۱۸۵] ژباړه: پیغمبر پر هغه هدایت ایمان راوړیدی، چې د هغه د رب له خوا پر هغه نازل شویدي او څوک چې د دې پیغمبر منونکي دي، هغوی هم دا هدایت د زړه په مینه منلی دی. دوی ټولو الله، د هغه پرښتې، د هغه کتابونه او د هغه پیغمبران عليهم السلام منلي دي او د هغو وینا دا ده چې: «موږ د الله په پیغمبرانو کې یو له بله توپیر نه کوو، موږ حکم واورېده او اطاعت مو ومانه زموږ څښتنه! موږ ستا څخه د ګناه د ښښنې غوښتونکي یو او همدا ستا لوري ته زموږ درتګ دی.»

فعالیت: زده کوونکي دې په خپلو کې د نبي او رسول تر منځ پر توپیر بحث وکړي.

٥. په انبیاوو او رسولانو باندې د ایمان حکم

په ټولو انبیاوو او رسولانو علیهم السلام باندې ایمان لرل فرض او د اسلامي عقیدې له ارکانو څخه شمېرل کېږي نو له یو نبي او رسول څخه انکار د ټولو انبیاوو او رسولانو

---

۱ ـ د ابن کثیر تفسیر د دې آیت لاندې (وَرُسُلاً لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ).

څخه انکار بلل کېږي، له همدې امله مسلمان د ټول لپاره له خپلې عقیدې سره سم دا ګواهي ورکوي چې د هېڅ نبي تر منځ په ایمان کې توپیر نه کوي، په ټولو رسولانو او نبیانو باندې پرته له کوم توپیره یو ډول ایمان لري ځکه دوی ټول د الله تعالی له لوري را استول شوي دي.

٦. نبوت الهي ورکړه ده

نبوت یوه الهي ورکړه ده. هر هغه چا ته چې الله تعالی وغواړي نبوت او رسالت ورکوي، په شوق، کوښښ او خپله خوښه هیچا ته نه ورکول کېږي، یعنې دا چې په عبادت، ریاضت او زیار نه تر لاسه کېږي، الله تعالی د انبیاوو توصیف په قرآن کریم کې داسې کړی دی: ﴿وَإِنَّهُمْ عِندَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنَ الْأَخْيَارِ﴾ [ص: ٤٧] **ژباړه:** په یقیني توګه زموږ په نزد هغوی په غوره شویو نېکو کسانو کې شمار دي له دي. آیت څخه دا څرګنده شوه چې انبیاء د الله ﷻ د لوري غوره شوي کسان دي.

فعالیت: زده کوونکي دې پر انبیاوو او رسولانو باندې د ایمان د حکم په اړه یو له بل سره بحث وکړي.

٧. په نبیانو او رسولانو باندې د ایمان تفصیل

په انبیاوو او رسولانو باندې ایمان درلودل د قرآن او سنتو په رڼا کې تفصیل لري چې په لاندې کرښو کې ورته اشاره کوو:

١. پر هغو انبیاوو او رسولانو باندې ایمان لرل چې الله تعالی په قرآن کریم کې ذکر کړي دي او ټول شمېر یې پنځه ویشت ته دی، همدارنګه پدې باندې هم ایمان لرل چې الله تعالی لدې ذکر شویو پیغمبرانو څخه پرته نور هم را استولي دي.

٢. پدې ټینګ باور او ایمان لرل چې د ټولو انبیاوو د بلنې محور د الله تعالی د یووالي منل او د هغه عبادت وو.

٣. پرته له توپیره په ټولو انبیاوو باندې ایمان لرل، د دوی د نبوت او رسالت تصدیق کول، سره لدې پدې باور لرل چې ځینې یې له ځینو نورو څخه غوره او محمد ﷺ تر ټولو پیغمبرانو غوره دی.

٤. پدې باندې ايمان او باور لرل چې دوی ټول انسانان دي او د الوهيت هېڅ ډول خصوصيات نه لري.
٥. پدې باندې ايمان لرل چې انبياء او رسولان له ټولو خلکو څخه د علم، عمل او اخلاقو له پلوه کامل دي، دوی خپل امانت پوره کړی او رسالت يې په پوره امانت دارۍ سر ته رسولی دی.
٦. پدې باندې ايمان لرل چې الله تعالی د خپلو انبياوو د تصديق لپاره دوی ته معجزې ورکړې دي.
٧. پدې باندې ايمان لرل چې د نبوت لړۍ په محمدﷺ پای ته رسېدلې او محمدﷺ ټولو خلکو ته استول شوی دی او د ده له رحلت څخه وروسته بل نبي يا رسول د قيامت تر ورځې پورې نه راځي او د وحې لړۍ پای ته رسېدلې ده.

فعاليت: په قرآن کريم کې د څو پيغمبرانو نومونه ذکر شوي دي؟

٨ په انبياوو او رسولانو باندې د ايمان معنا

الله تعالی په خپل کتاب قرآن کريم کې فرمايلي دي: ﴿قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَى وَعِيسَى وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾ [البقرة: ١٣٦] ژباړه: ووايئ چې! مونږ ايمان راوړيدی په الله او پر هغه هدايت چې مونږ ته راغلی دی او هغه چې ابراهيمعليه السلام، اسماعيلعليه السلام، اسحاق، يعقوب او د يعقوب عليه السلام ځوځات ته راغلی ؤ او هغه چې موسیعليه السلام، عيسیعليه السلام او نورو ټولو پيغمبرانو ته د هغو د رب له لورې ورکړی شوی ؤ، مونږ د هغو په منځ کې هيڅ توپير نه کوو، او مونږ الله ته سر ټيټوونکي يو.

په انبياوو او رسولانو باندې ايمان او ټينګ باور لرل دې ته وايي چې الله تعالی خپلو ځينو بنده ګانو ته وحې کوي تر څو خلکو ته د الله تعالی د نعمتونو زېری ورکړي او د هغه له عذاب څخه يې وويروي، خو دا هر څه يوې موخې ته د رسېدو لپاره تر سره کوي چې هغه د الله تعالی عبادت، د دين اقامت او الله تعالی په ربوبيت، الوهيت، اسماوو او صفاتو کې يو ګڼل دي.

پوښتنې

لاندې پوښتنې ځواب کړئ:

۱. نبي او رسول تعریف کړئ.
۲. نبي او رسول څه توپیر لري.؟ په لنډو ټکو کې یې بیان کړئ.
۳. آیا نبوت په زیار او عبادت سره تر لاسه کیږي؟
٤. په انبیاوو او رسولانو باندې د ایمان د وجوب دلایل ذکر کړئ.
٥. په قرآن کریم کې د څو پیغمبرانو نومونه راغلي دي؟ کوم چې درته یاد دي ویې لیکئ.
٦. په انبیاوو او رسولانو باندې ایمان څه حکم لري؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د نبي او رسول په اړه په خپلو کتابچو کې یوه مقاله ولیکي چې له شپږو کرښو کمه نه وي.

څلورم لوست

د انبیاوو او رسولانو علیهم السلام صفتونه

الله تعالی پیغمبران د ښو، غوره او نیکو صفتونو خاوندان ګرځولي دي تر څو په ښه توګه خلك نېکۍ لارې ته دعوت کړي. همدارنګه الله تعالی دوی له ټولو هغو خویونو او کړنو څخه چې د نبوت له منصب سره مناسب نه دي، پاك او سپېڅلي کړي دي.

د انبیاوو صفتونه

د انبیاوو علیهم السلام ځیني صفتونه په قرآن کریم کې ذکر شوي دي، چې په لاندې ډول بیانېږي:

۱. عصمت

د عصمت تعریف: عصمت په لغت کې حفظ او ساتلو ته وايي.

او د عقایدو د علم په اصطلاح کې (پاکوالی): عصمت د الله تعالی هغه لطف دی چې پیغمبر د نېکو کارونو کولو ته هڅوي او د بدو کارونو له کولو څخه یې ساتي، له انسان څخه اختیار نه ساقطوي تر څو د ازمایښت او امتحان حقیقت باقي وي.[۱]

د تعریف شرح

الله تعالی خپل ټول انبیاء په خپل فضل او کرم سره له نبوت څخه مخکې او وروسته له ټولو ګناهونو څخه پاك ساتلي دي، داسې ځواك یې ورکړی دی چې د نېکو کارونو کولو ته یې هڅوي او د ناوړه کارونو له کولو څخه یې منع کوي، خو له دوی څخه اختیار نه ساقطوي.

له ګناهونو څخه د انبیاوو علیهم السلام عصمت

د ښه وضاحت لپاره د انبیاوو عصمت په لاندې ډول شرح کوو:

---

۱ – المسامرة. ص: ۲۲۹.

أ. کبائر ګناهونه: کبیره ګناه هغې ګناه ته ویل کیږي چې یا په دنیا کې حد ورته ټاکل شوی وي او یا د جهنم په اور باندې وعده ورکړل شوې وي او یا لعنت او یا غضب ورباندې ویل شوی وي.

ب. صغائر ګناهونه: صغیره ګناه هغې ګناه ته ویل کیږي چې په دنیا کې حد ونه لري او په آخرت کې ورته عذاب نه وي ټاکل شوی.

لومړی: له لویو ګناهونو څخه د انبیاوو علیهم السلام عصمت (پاکي)

ټول انبیاء کرام له بعثت څخه مخکې او وروسته له ټولو لویو ګناهونو لکه: کفر، دروغ ویل او داسې نورو څخه پاک او سپېڅلي دي، له دوی څخه قصداً او یا سهواً هیڅ وخت لویه ګناه نه پېښیږي، بلکې له دې ټولو ګناهونو څخه معصوم دي.

د دې عصمت دلایل

څرنګه چې د انبیاوو له ټولو ستره او مهمه دنده خلکو ته د الله پیغام رسول دي نو قرآن په څرګندو ټکو کې په دې هکله د هغوی په صدق ګواهي ورکړې، الله تعالی فرمایلي دي: ﴿وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى ۞ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى﴾ [النجم:۳، ٤] ژباړه: هغه له خپل نفسي خواهش څخه نه غږیږي، دا خو یوه وحې ده چې پر هغه نازلیږي.

همدارنګه نبي کریمﷺ په خپل یوه مبارک حدیث شریف کې فرمايي: عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قالوا: يا رسول الله إِنَّكَ تُدَاعِبُنا. قال: (إِنِّي لا أَقُولُ إِلا حَقًّا) [1] **ژباړه:** له حضرت ابو هریره رضي الله تعالی عنه څخه روایت دی چې اصحابو کرامو وویل: ای د الله تعالی رسوله! ته له موږ سره ټوکې کوې. رسول اللهﷺ وفرمایل: زه له حق څخه پرته بل څه نه وایم.

همدارنګه د دوی په هکله الله تعالی فرمايي: ﴿وَاجْتَبَيْنَاهُمْ وَهَدَيْنَاهُمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ (الانعام: ۸۷) **ژباړه:** او دوی مو خوښ کړي او نیغه لاره مو ورته ښودلې.

---

۱ - سنن الترمذي - (٤ / ۳۵۷)

دويم: له صغائرو (کوچنيو) ګناهونو څخه د انبياوو عليهم السلام عصمت

د امام ابو حنيفه رحمه الله په نزد پيغمبران عليهم الصلاة والسلام لکه څرنګه چې له لويو ګناهونو څخه پاک او معصوم دي همدارنګه له صغائرو (کوچنيو) ګناهونو څخه هم پاک او معصوم دي.

الله تعالی په قرآن کريم کې فرمايي: ﴿وَإِنَّهُمْ عِنْدَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنَ الْأَخْيَارِ﴾ [ص: ٤٧] ژباړه: په يقيني توګه زموږ په نزد هغوی په غوره شويو نېکو کسانو کې شمار دي.

٢. **بشريت:** انبياء او رسولان ټول بشر دي، خوراک، څښاک کوي، ويده کېږي، ناروغه کېږي، وږي کېږي، تږي کېږي، نکاح کوي په غيبو باندې نه پوهېږي او د داسې نورو ټولو بشري صفتونو خاوندان دي. تر څو له خلکو سره صله رحمي وکړي، د دوی له احساس څخه خبر وي او د مستقيمې لارې په ښودلو کې الله تعالی په دوی باندې قوي حجت قائم کړی، الله تعالی په دې اړه فرمايلي دي: ﴿لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ﴾ [التوبة: ١٢٨] ژباړه: وګورئ تاسې ته يو پيغمبر راغلی دی چې په خپله له همدا تاسې څخه دی، په زيان کې ستاسې لوېدل پر هغه ګران تمامېږي، هغه ستاسې د رغېدنې حرصناک دی. د مؤمنانو له پاره هغه خواخوږی او زړه سواندی دی.

٣. **تبليغ:** خلکو ته د هغو احکامو رسول چې په رسولو يې مامور شوی وي تبليغ بلل کېږي، تر څو هغوی ته د دنيا او آخرت د نېکمرغيو لارښوونه وکړي، چې دا کار ټولو پيغمبرانو تر سره کړی او هيڅ شی يې نه دي ورڅخه پټ کړی، الله تعالی پدې اړه فرمايلي دي: ﴿يَاأَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ﴾ [المائدة: ٦٧] ژباړه: ای پيغمبره! څه چې ستا د رب له لوري پر تا نازل کړی شويدي هغه خلکو ته ورسوه. که داسې دې ونه کړل نو د هغه د پيغمبری حق دې ادا نه کړ.

٤. **زيرکتيا:** هر نبي د زيرکتيا او لوړ فهم څخه برخمن وي، الله تعالی پدې اړه فرمايي: ﴿فَفَهَّمْنَاهَا سُلَيْمَانَ وَكُلًّا آتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا وَسَخَّرْنَا مَعَ دَاوُودَ الْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَالطَّيْرَ وَكُنَّا فَاعِلِينَ﴾ [الأنبياء: ٧٩] ژباړه: نو په هغه وخت کې موږ د فيصلې صحيح صورت سليمان ته وښوده پداسې حا ل کې چې موږ حکم او علم دواړو ته ورکړی و، له

داؤد سره موږ غرونه او الوتونکي ایل کړي وو چې پاکي یې بیانوله، د دغه کار کوونکي همدا موږ وو.

٥. **نارینتوب:** ټول علماء پدې اتفاق دي چې الله تعالی ټول انبیاء نارینه رالیږلي دي هیڅ ښځې ته د نبوت منصب نه دی ورکړای شوی، آن تر دې چې ځینو علماوو په دې خبره اجماع هم نقل کړې ده، څکه الله تعالی فرمایلي دي: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُوحِي إِلَيْهِمْ﴾ [الیوسف: ۱۰۹] ژباړه: ای محمده (ﷺ) له تا نه مخکې چې موږ کوم پیغمبران لیږلي وو هغوی هم ټول سړي وو، همغو لوري ته موږ وحې لیږو. په پورتني آیت کې د رجل لفظ ذکر شوی دی، او په عربي ژبه کې رجل نارینه ته ویل کیږي.

٦. **له عیبونو څخه پاکوالی:** پیغمبران له لاندې عیبونو څخه پاک او سپېڅلي دي:

أ. هر پیغمبر د بعثت په وخت کې د خپلې زماني له ټولو خلکو څخه د خلقت له مخې غوره وي.

ب. هر نبي له داسې عیبونو څخه چې طبعیت ورڅخه نفرت کوي، پاک او سپېڅلی دی، لکه: پیس، جذام او داسې نور.

ج. نبي د داسې کسب خاوند نه وي چې عرف یې بد وګڼي، لکه: ښکر لګول او داسې نور.

د. نبي د زړه له سختوالي څخه پاک وي، څکه که چېرې نبي بې رحمه او د سخت زړه خاوند وي نو بیا خلک ورڅخه نفرت کوي، الله تعالی پدې اړه داسې فرمایلي دي: ﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ﴾ [آل عمران: ۱۵۹] ژباړه: ای پیغمبره (ﷺ) دا د الله لوی رحمت دی چې ته د دې خلکو لپاره ډېر نرم خویه جوړ شوی یې، که داسې نه وای او ته توند خویه او سخت زړی وای نو دا ټول به ستا له شاوخوا نه خواره شوي وو.

فعالیت: زده کوونکي دې د انبیاوو علیهم السلام د صفتونو په اړه یو له بل سره بحث وکړي.

پوښتنې

١. عصمت تعریف کړئ.
٢. د انبیاوو د عصمت دلایل بیان کړئ.
٣. د بشریت د صفت دلایل ووایئ.
٤. د تبلیغ د صفت دلایل ووایئ.
٥. د زیرکتیا د صفت دلایل ووایئ.
٦. د نارینتوب د صفت دلایل بیان کړئ.
٧. له کومو عیبونو څخه د انبیاوو پاکوالی لازمي دی؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د انبیاوو د صفتونو په اړه یوه مقاله ولیکي چې له لسو کرښو کمه نه وي.

اولو العزمه پیغمبران

ټول پیغمبران د الله تعالی په وړاندې معزز او د عزت خاوندان دي، ټول پیغمبران د ډېر زيات عزم، صبر اوحوصلې خاوندان وو، خو ځيني پیغمبران الله تعالی په عزم سره ستايلي دي دا په دې دلالت کوي چې دوی د نورو انبياوو عليهم السلام په پرتله د ډېر قوي عزم او د الله تعالی په وړاندې د ډېر لوړ مقام او لوړې درجې خاوندان دي.

د عزم تعریف

عزم صبر، ثبات او د يو کار د کولو لپاره قوي هوډ ته ويل کيږي.

ولې ځينو پيغمبرانو ته اولوالعزم ويل کيږي؟

ځينو پيغمبرانو ته ځکه اولو العزم ويل کيږي چې دوی د دعوت او رسالت په کار کې له صبر، ډېر زغم او حوصلې څخه کار اخيستی دی، نو الله تعالی په اولوالعزم صفت سره ستايلي دي او فرمايي: ﴿فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ﴾ [الاحقاف، ۳۵] **ژباړه:** نو صبر کوه لکه چې همتاکو رسولانو صبر کولو.

د اولو العزمه پيغمبرانو شمېر

د اولو العزمه پيغمبرانو د شمېر په اړه له علماوو څخه ډېر قولونه نقل شوي دي خو د جمهورو علماوو په نزد اولو العزم پيغمبران پنځه کسان دي، حضرت نوح عليه السلام، حضرت ابراهيم عليه السلام، حضرت موسی عليه السلام، حضرت عيسی عليه السلام او حضرت محمد ﷺ.

چې الله تعالی پدې قول کې راټول کړي دي:﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا﴾ [الأحزاب: ۷] ژباړه: او هغه مهال چې موږ له (ټولو) انبياوو او (خصوصاً) له تا، نوح، ابراهيم، موسی او د مريمې زوی عيسی نه ژمنه واخيسته او ښه پخه ژمنه مو ترې واخيسته.

او همدارنګه الله تعالی پدې مبارک آيت کې هم ذکر کړي دي: ﴿شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ﴾ [الشورى: ۱۳] ژباړه: تاسو ته يې هماغه دين ټاکلی (بيان کړی) چې په هغه سره يې نوح ته سپارښتنه کړې وه او هغه چې تا ته مو

وحي کړی او په هغه سره مورړ ابراهيم، موسی او عيسی ته سپارښتنه کړې وه چې (همدغه) دين تر سره کړئ او اختلاف مه پکې اچوئ. مشرکانو باندې هغه خبره ډېره درنه ده چې ته يې وربلې.

د اولوالعزمه پيغمبرانو نومونه

١. حضرت نوح عليه السلام
٢. حضرت ابراهيم عليه السلام
٣. حضرت موسی عليه السلام
٤. حضرت عيسی عليه السلام
٥. حضرت محمد ﷺ

فعاليت: زده کوونکي دې د اولوالعزمه پيغمبرانو د شمېر په اړه په خپلو کې سره خبرې اترې وکړي.

د اولو العزمه پيغمبرانو فضيلت

دغه اولو العزمه پيغمبران له نورو ټولو پيغمبرانو څخه د زيات فضيلت خاوندان دي او په دوی کې د ډېر زيات فضيلت خاوند حضرت محمد ﷺ دی.

له ابي هريره رضي الله تعالی عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ وفرمايل: «خِيَارُ وُلْدِ آدَمَ نُوحٌ وَإِبْرَاهِيمُ وَعِيسَى وَمُوسَى وَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ اَجْمَعِيْنَ»، **ژباړه:** د آدم عليه السلام د اولادې تر ټولو غوره حضرت نوح عليه السلام، حضرت ابراهيم عليه السلام، حضرت عيسی عليه السلام، حضرت موسی عليه السلام او حضرت محمد ﷺ دی.

همدارنګه امام بخاري له ابي هريره رضي الله تعالی عنه څخه روايت کوي چې رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل: «أَنَا سَيِّدُ وُلْدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَوَّلُ مَنْ يَنْشَقُّ عَنْهُ الْقَبْرُ وَأَوَّلُ شَافِعٍ وَأَوَّلُ مُشَفَّعٍ».[1]

١ – أصول الإيمان في ضوء الكتاب والسنة – (١ / ٢٢١)

ژباړه: زه د قیامت په ورځ د آدم علیه السلام د اولادې سید او مشر یم، لومړی به له ما څخه قبر شق او څیرې کیږي، زه لومړی شفاعت کوونکی یم، او لومړی به زما شفاعت قبلیږي.

فعالیت: زده کوونکي دې د اولو العزمه پیغمبرانو نور فضیلتونه هم بیان کړي.

پوښتنې

۱. آسماني کتابونه څو او په چا نازل شوي دي؟
۲. عزم تعریف کړئ.
۳. اولو العزمه پیغمبرانو ته ولې اولوالعزمه ویل کیږي؟
٤. اولو العزمه پیغمبران څو دي؟
٥. د اولو العزمه پیغمبرانو د فضیلت په اړه یو حدیث شریف ووایئ.

معجزه او سحر

۱. معجزه

د معجزې تعریف

معجزه په لغت کې له عجز څخه اخیستل شوی چې بېوسې کوونکې او عاجز کوونکې ته وېل کیږي او په اصطلاح کې د هغه ننګوونکې، خارق العادة کار او وینا څخه عبارت ده چې الله تعالی یې د نبوت او رسالت د دعوا لرونکو د ریښتینولی په قصد له دوی څخه صادروي چې نور انسانان ورڅخه عاجز وي.

د تعریف شرحه

معجزه داسې کار او وینا ته ویل کېږي چې د نبوت او رسالت له دعوا لرونکو څخه صادرېږي چې لاندې شرطونه لري:

۱. معجزه به ننګوونکې وي که چېرې ننګونه ونه لري معجزه نه بلل کیږي.
۲. د رسالت او یا نبوت د دعوا د ریښتینولی په خاطر یې ښکاره کوي که څوک خارق العادة کار تر سره کوي مګر د نبوت یا رسالت دعوا ونه لري معجزه نه بلل کېږي.
۳. خارق العاده کار به له دعوا سره برابر وي.
٤. مقابل لوری به د دغه خارق العاده کار له سر ته رسولو څخه عاجز وي. که چېرې مقابل لوری هم د داسې خارق العاده کار په تر سره کولو قادر وي، معجزه نه بلل کیږي.

د معجزې ډولونه

د انبیاوو او رسولانو علیهم السلام معجزې په دوه ډوله دي:

۱. محسوسې معجزې.
۲. غیر محسوسې معجزې.

لومړی محسوسې معجزې: له هغه ډول معجزو څخه عبارت دي چې انسانان یې په پنځه ګونو حواسو سره درک کوي، لکه د صالح عليه السلام په دعاء سره له غره څخه د بلاربې اوښې را ایستل، د عیسی عليه السلام په دعاء سره د مور زادي ړوند او د برص (برګي) مریض روغیدل، د موسی عليه السلام امسا په مار بانډې بدلیدل، او د نیل بحر دوه ځایه کیدل، د

پیغمبرﷺ اسراء او معراج، د سپوږمۍ دوه ټوټې کېدل، د پیغمبرﷺ له مبارکو ګوتو څخه د اوبو بهېدل او داسې نور.

دویم غیر محسوسې معجزې: دا هغه معجزې دي چې د عقل په وسیله درک کېږي، لکه د راتلونکو غائبو واقعاتو او حوادثو په اړه معلومات ورکول، او پر محمدﷺ نازل شوی کتاب (قرآن کریم) چې د محمدﷺ تر ټولو ستره معجزه ده.

د معجزې حکم

د پیغمبرانو علیهم السلام پر معجزاتو ایمان درلودل فرض دي، ځکه چې د هر پیغمبر معجزه په حقیقت کې د الله تعالی وحې ده چې د پیغمبر ریښتینولي ثابتوي لکه څرنګه چې پر پیغمبر ایمان درلودل فرض دي، همدا راز د هغوی پر معجزو هم ایمان درلودل فرض دي.

فعالیت: زده کوونکي دې د معجزې په اړه یو له بل سره بحث وکړي.

۲. سحر

د سحر تعریف

سحر په لغت کې دوکې، باریکۍ، د یوشي شکل بدلولو او هغه کارته وایي چې ظاهري سبب ونه لري.

او په اصطلاح کې له هغه خارق العاده کار څخه عبارت دی چې د شیطانانو په مرسته له ناوړه او خبیثو نفسونو له خوا ترسره کیږي.

د تعریف شرحه

سحر په عربي لغت کې دوکې او هغه نازکه کړنې ته وایې چې ظاهري سبب یې په سترګو نه ښکاري.

او په اصطلاح کې هغه نا اشنا کار ته ویل کیږي چې د دین څخه لرې او د بد عمله اشخاصو له خوا ترسره کیږي، د کفري الفاظو په ویلو او د شیطانانو په ملتیا ترې صادرېږي چې د ښوونې او زده کړې له لارې ورته لاس رسی پیدا کوي.

که چیرې څوک داسې نا اشنا او خارق العاده کار ترسره کړي چې په هغه کې د لاسونو او حرکاتو چالاکي او یا د خاصو دواګانو استعمال رول ولري حقیقي سحر نه بلل کیږي.

د سحر حقیقت

د سحر حقیقت په قرآن کریم او نبوي احادیثو او د امت پـه اجماع سـره ثابـت دی چې واقعیت لري.

الله ﷻ د موسی علیه السلام د ساحرانو په باره کې فرمـایي: ﴿قَالَ أَلْقُوا فَلَمَّا أَلْقَوْا سَحَرُوا أَعْيُنَ النَّاسِ وَاسْتَرْهَبُوهُمْ وَجَاءُوا بِسِحْرٍ عَظِيمٍ﴾[الأعراف: ۱۱۶] **ژباړه:** موسی علیه السلام ورته وویل: تاسې یـې وغورځوئ کله چې هغوی (پړي او همساګانې) واچولې او (په خپلو منترونو ویلو سره یـې) د خلکو سترګې مسحورې کړې او په ویره کې یې واچول او ډیر غټ سحر یې وکړ.

په حدیث شریف کې راځي یوکس چې لبید بن اعـصم نومیـده پـر پیغمبـر ﷺ یـې سحر کړی وو.

د ټول اسلامي امت په دې اجماع ده چې سحر حقیقت لري.

د سحر زده کړه

د سحر ښوونه او زده کړه حرام کار دی، او که سحر په کفري عقیده بناوي نوبیـا یـې زده کړه کفر دی او زده کوونکی یې واجب القتل دی.

د سحر او معجزې تر منځ توپیر

د سحر او معجزې تر منځ ډیر توپیرونه شته چې ځینې یې په لاندې ډول دي:

۱. سحر له شریرو او پلیتو نفسونو څخه صادریږي مګر معجزه د پاکو، عزتمنـدو او الله ﷻ ته له ډیرو نږدې نفسونو څخه صادریږي.
۲. معجزه په ننګونې بناء وي، مګر په سحر کې ننګونه نه وي.
۳. د سحر په سر ته رسولو کې د ناروا اعمالو انجامول او له شیطانانو څخه په کې مرسته غوښتل کیږي او معجزه یوازې د الله ﷻ په مرسته او ارادې صورت مومي.
٤. سحر د ښوونې او زده کړې له لارې ممکن وي، مګر په معجزه کې پیغمبر یوازې لـه الله ﷻ څخه د هغې د ایجادولو غوښتنه کوي.
٥. معجزه د شي حقیقت بدلوي، مګر سحر یوازې د شي ظاهري شکل بدلوي.
٦. په معجزې سره د پیغمبر ریښتینولي ثابتیږي، مګر سحر لویه ګناه او د خلکـو د ګمـراه کولو او په ځمکه کې له فساد خپرولو څخه پرته بله هیڅ ګټه نلري.

۷. سحرپه خاصو شرطونو، ځایونو او وختونو پورې تړلی وي، مگر معجزه هیڅ شرط او کوم معین ځای او وخت پورې مربوطه نه وي.

۸. دسحرمعارضه او مقابله کیدای شي، مگرد معجزې مقابله محاله ده.[۱]

فعالیت: د لوست په رڼاکې د ساحر او نجومي تر منځ څه توپیر معلومیږي؟

پوښتنې:

۱. معجزه او سحر تعریف کړئ.
۲. د معجزې او سحر تر منځ توپیر واضح کړئ.
۳. د معجزې ډولونه بیان کړئ.
٤. د معجزې حکم بیان کړئ.
٥. د سحر د اثبات دلایل بیان کړئ.
٦. د سحر زده کړه څه حکم لري؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د معجزې او سحر په اړه یوه مقاله ولیکي چې له اتو کرښو کمه نـه وي.

۱ــ جامع العلوم في اصطلاحات الفنون – (۲ / ۱۲۰)، مذکرة التوحید – (۱ / ٦۱)

کرامت او استدراج

ایا پوهیږئ چې کرامت څه ته وايي؟ کرامت او استدراج څه توپير لري؟

۱. کرامت

د کرامت تعريف

کرامت په لغت کې عزت او درناوي ته وايي، الله تعالی فرمايي: ﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ﴾ [الإسراء: ۷۰] **ژباړه**: بې شکه د آدم اولاد ته مې عزت ورکړی.

او په اصطلاح کې له هغه خارق العاده کار څخه عبارت دی چې له ولي څخه صادرېږي.[۱]

د تعريف شرح

عادتاً د ناشوني کار صادرېدل که له داسې شخص څخه سرته ورسېږي چې عقيده او عمل يې د اسلام په تله برابر وي کرامت بلل کېږي او که د شخص عقيده يا عمل له اسلام سره برابر نه وي نو د ده خارق العاده کار کرامت نه دی بلکې استدراج ګڼل کېږي.

دکرامت د اثبات دليل

د اولياوو کرامت په زياتو دلايلو ثابت دی، لکه چې الله تعالی د مريم عليها السلام په هکله فرمايلي دي: ﴿كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا قَالَ يَا مَرْيَمُ أَنَّى لَكِ هَـٰذَا قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ﴾ [آل عمران: ۳۷] **ژباړه**: هرکله به چې زکريا عليه السلام د هغې عبادت خانې ته ورننوتلو له هغې سره به يې څه ناڅه د خوراک او څښاک څه ميندل، پوښتنه به يې ترينه کوله اې مريم! دا تا ته له کومه راځي؟ هغې به ځواب ورکاوه د الله تعالی له لوري راغلي دي.

او لکه د اصحاب کهف قصه چې په قرآن کريم کې ذکر شوې ده.

همدا رنګه د صحابه وو په دورکې له بې شميره صحابه وو څخه ډول ډول کرامات صادر شوي دي چې تفصيل يې د حديثو او تاريخ په کتابونو کې بيان شوی دی.

فعاليت: زده کوونکي دې د اصحاب کهف قصه په نوبت سره بيان کړي.

۱_ التعريفات - (۱ / ۲۳۵)، إتحاف السائل بما في الطحاوية من مسائل - (۳۰ / ۲۱)

د کرامت حکم

د اولیاوو کرامت د هغوی د تایید، مرستې او د دین د اوچتوالي په خاطر حق او ثابت دی، خو کرامت د ولي په اختیار کې نه وي، نو دا ضروري نه ده چې له هر ولي څخه دې کرامت صادر شي ځکه چې کرامت د الله تعالی په ارادې او خوښې پورې تړاو لري. په کرامت باندې کوم نوی حکم نه ثابتیږي.

۲. استدراج

د استدراج تعریف

استدراج په لغت کې قدم په قدم پورته ختلو ته وايي.

او په اصطلاح کې هر هغه خارق العاده کار چې له کافر یا فاسق شخص څخه صادریږي استدراج بلل کیږي.

د تعریف شرح

که چیرې کوم خارق العاده کار د کافر، فاسق،کاهن، نجومي، ساحر او یا کوډګر شخص څخه صادر شي استدراج ورته ویل کیږي.

هر څومره چې د دوی سرکشي زیاتیږي په هماغه اندازه ورته الله تعالی خپل نعمتونه پراخوي تر څو قدم په قدم د هلاکت لوري ته نیږدې او د الله تعالی تر حجت لاندې راشي، لکه چې الله تعالی فرمایلي دي: ﴿وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ﴾ [الأعراف: ۱۸۲]. **ژباړه:** او هغه کسان چې زموږ آیتونه یې دروغ ګڼلي دي، نو هغوی به موږ په داسې تدریجي ډول هلاک کړو چې هغوی به خبر هم نه وي.

فعالیت: زده کوونکي دې د کرامت او استدراج تر منځ پر توپیر یو له بل سره بحث وکړي.

پوښتني

۱. ولي چاته ویل کیږي؟
۲. دکرامت د اثبات دلیل وواياست.
۳. الله تعالی کرامت د څه لپاره له ولي څخه صادروي؟
٤. استدراج څه ته وايي؟ تعریف یې کړئ.

کورنی دنده

د قرآن کریم د نصوصو په رڼا کې د استدراج څو مثالونه ولیکئ.

قضاء او قدر

د ایمان له ارکانو څخه یو رکن په قضاء او قدر باندې عقیده درلودل دي.

په قضاء او قدر ایمان درلودل هغه موضوع ده چې د مسلمان په عقیده، کړنو، افعالو او د ژوندانه په ښو او بدو حالاتو ژوره اغېزه لري.

د قضاء او قدر تعریف

أ. قضاء: په عربي ژبه کې فیصلې، پوره کولو او حتمي والي ته ویل کیږي.

ب. قدر: په عربي ژبه کې حکم، فیصلې او اندازې ته ویل کیږي.

او په اصطلاح کې قضاء او قدر له هغه تقدیر او اندازې څخه عبارت دی چې الله ﷻ د خپل علم په بناء د کائناتو لپاره ټاکلی دی په هغه شان چې دهغه دحکمت غوښتنه وه.

د تعریف شرح

قضاء او قدر لفظونه په عربي ژبه کې د مختلفو معناګانو لپاره استعمال شوي دي مګر د عقایدو په علم کې دواړه هغه مترادف لفظونه دي چې له یو مقصد څخه پرې تعبیر شوی دی.

د قضاء او قدر پر موضوع د ښه پوهیدلو په خاطر د څلورو خبرو پیژندل ډیر اړین دي چې په لاندې توګه بیانیږي:

۱ـ د الله ﷻ ازلي علم: په دې خبره ایمان درلودل چې الله ﷻ د هرشي په اجمالي او تفصیلي، ماضي او مستقبل پر ټولو حالاتو عالم او پوه دی، لکه څرنګه چې په خپلو کړنو پوره عالم دی، د خپلو بندګانو په کړنو او افعالو هم پوره علم لري. په تیرو اورا تلونکو ټولو واقع کیدونکو حوادثو اوتغیراتو داسې علم لري چې هیڅ شی یې له علم څخه پټ ندی.

الله ﷻ فرمایلي دي: ﴿عَالِمِ الْغَيْبِ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَلَا أَصْغَرُ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْبَرُ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ﴾ [السبأ: ۳]

ژباړه: هغه (الله ﷻ) په ټولو پټو پوه دی له هغه نه دیو بخري په اندازه کوم شی نه په اسمانونو کې پټ دی اونه په ځمکه کې نه له بخري څخه غټ او نه له بخري کوچنی ،مګر هرڅه په یو څرګند دفتر کې درج دي.

الله ﷻ له مخلوقاتو له پیدایښت څخه لا ډیر مخکې په دې پوره عالم و چې مخلوقات څرنګه اوکله یې پیداکړي او هم د مخلوقاتو د ارزاقو، عملونو لویو او وړو حرکتونو خوځښتونو او د هغوی پر اجلونو پوره عالم دی.

۲ـ په لوح محفوظ کې هر څه لیکل شوي دي: په دې هم ایمان لرل فرض دي چې الله ﷻ ټول هغه څه چې د مخلوقاتو په اړه ورته معلوم وو په لوح محفوظ کې یې لیکلي دي، او د مخلوقاتو ټول هغه تقدیرونه یې کښلي چې دوی ته پیښیدونکي دي، او یا یې دوی انجامونکی وي. الله تعالی فرمایلي دي: ﴿وَكُلُّ شَيْءٍ فَعَلُوهُ فِي الزُّبُرِ وَكُلُّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ مُسْتَطَرٌ﴾.[القمر: ۵۲ ، ۵۳]

ژباړه: او هر څه چې دوی یې کوي په لوح محفوظ کې لیکل شوي دي او هره کوچنۍ او لویه خبره لیکل شوې ده.[1]

پیغمبر ﷺ فرمایلي دي: «كَتَبَ اللَّهُ مَقَادِيرَ الْخَلَائِقِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضَ بِخَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ...»[2]

ژباړه: الله تعالی دمخلوقاتو تقدیرونه د آسمانونو او ځمکو له پیدایښت څخه پنځوس زره کاله مخکې لیکلي دي.

۳ـ د الله ﷻ خوښه او مشیئت: په دې ایمان لرل فرض دي چې هیڅ څیز د الله ﷻ د خوښې،ارادې، او مشیئت څخه پرته له عدم څخه وجود ته نشي را تلای، نو څه چې الله ﷻ وغواړي هغه کیږي، او څه چې ونه غواړي، نه کیږي.

الله ﷻ فرمايي: ﴿وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ﴾ [القصص: ۶۸]

ژباړه: ستا رب پیدا کوي هر څه چې وغواړي او(هغه په خپله دخپل کار لپاره چاته یې چې خوښه شي) غوره کوي یې.

همدا راز فرمايي: ﴿وَمَا تَشَاءُونَ إِلا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ [التکویر: ۲۹]

ژباړه: اوستاسې په غوښتنه هیڅ نه کیږي ترڅو پورې چې د الله (رب العالمین) خوښه نه وي.

۱ـ تفسیر القرطبي - (۱۷ / ۱۴۹)

۲ - صحیح مسلم

٤_ د الله ﷻ تخليق: د الله ﷻ له ذات او صفاتو ځخه پرته نور هر څه مخلوق او الله ﷻ يې خالق دی. الله تعالی فرمايلي دي: ﴿اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ﴾ [الرعد: ١٦]

ژباړه: الله ﷻ د هرشي خالق او پيداکوونکی دی.

د ټولو افعالو خالق الله ﷻ دی او بنده يې کاسب دی. د خير او شر دواړو خالق الله تعالی دی. الله تعالی د خير په کولو خوښيږي د خير کسب کوونکو سره مرسته کوي او ورسره مينه لري، بالعکس شر بد ګڼي انسانان يې ورڅخه منع کړي دي او د شرکسب کوونکو سره نه مرسته کوي او نه ورسره مينه لري.

په قضاء او قدر د اثبات دليل

د قضاء او قدر موضوع په بې شمېره آيتونو او احاديثو سره ثابته ده:

الله ﷻ فرمايي: ﴿إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ﴾ [القمر: ٤٩] **ژباړه:** موږ هر څه په اندازه او تقدير سره پيدا کړي دي.

په بل ايت کې الله ﷻ فرمايي: ﴿وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَّرَهُ تَقْدِيرًا﴾ [الفرقان: ٢] **ژباړه:** او (الله) هغه ذات دی چې ټول شيان يې پيدا کړي دي او ورته يې اندازه ټاکلې ده.

همدارنګه الله تعالی فرمايي: ﴿لِيَقْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا﴾ [الأنفال: ٤٢] **ژباړه:** د دې لپاره چې فيصله کړي الله تعالی هغه کار چې کېدونکی وو.

په حديث شريف کې راځي: «وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ»[1] **ژباړه:** جبرئيل عليه السلام پيغمبر ﷺ ته وويل: او دا چې ته ايمان ولري د خير او شر په تقدير باندې.

په بل حديث شريف کې راځي: «لَا يُؤْمِنُ عَبْدٌ حَتَّى يُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ حَتَّى يَعْلَمَ أَنَّ مَا أَصَابَهُ لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَهُ وَأَنَّ مَا أَخْطَأَهُ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَهُ»[2]

ژباړه: هېڅکله يو بنده د ايمان خاوند کېدای نه شي تر څو چې د تقدير په خير او شر ايمان ونه لري او تر څو چې په دې ايمان ونه لري هغه څه چې ده ته رسېدونکي دي هېڅکله نه خطا کېږي او هغه څه چې ده ته رسيدونکي نه دي هېڅکله نه ورته رسېږي.

---

١ - صحيح مسلم - (١ / ٢٨)

٢ - رواه الترمذي

په قضاء او قدر باندې د ایمان درلودلو حکم

په قضاء او قدر ایمان درلودل فرض دي.

موږ په دې ټینګ باور لرو چې الله ﷻ د مخلوقاتو له پیدایښت څخه مخکې د مخلوقاتو په اړه پوره علم درلود او په دې هم عقیده لرو چې الله ﷻ د ټولو انسانانو پوره احوال په لوح محفوظ کې لیکلي دي او په دې هم باوري یو چې هېڅ شی د الله ﷻ له علم او ارادې څخه پرته وجود ته نه شي راتلای. همدارنګه الله ﷻ د خیر او شر دواړو خالق او پیدا کوونکی دی او انسان ته یې د خیر او شر په کولو کې اختیار ورکړی دی. که یې خیر وکړ ورسره مرسته او محبت کوي او که یې په شر لاس پورې کړ الله ﷻ ورسره مرسته او محبت نه کوي. پیغمبر ﷺ فرمایي: «والذي نفسي بيده ، لو جاءت الأمة لتنفعك بغير ما كتب الله لك ما استطاعت ذلك ، ولو أرادت أن تضرك بغير ما كتب الله لك مـا اسـتطاعت ذلك»[1] **ژباړه:** زما دې هغه په ذات قسم وي چې زما روح د ده په واک کې دی، که چېرې ټول امت را ټول شي د دې لپاره چې تاته ګټه ورسوي او هغه ګټه الله تعالی تاته نه وي لیکلې، نو دا کار د دوی په وس کې نه دی پوره او که چېرې دوی اراده وکړي چې تاته څه زیان ورسوي او هغه زیان الله تعالی تاته نه وي لیکلی نو دا کار هم د دوی په توان کې نه دی پوره.

پوښتنې

١. قضاء او قدر تعریف کړئ.
٢. د قضاء او قدر د اثبات دلایل ووایئ.
٣. په قضاء او قدر باندې د ایمان حکم واضح کړئ.
٤. که څوک له قضاء او قدر څخه منکر شي څه حکم لري؟

کورنی دنده

زده کوونکي دې د قضاء او قدر په اړه یوه مقاله ولیکي چې له پنځو کرښو کمه نه وي.

٣- القدر للفريابي – (١ / ١٣٥)

نهم لوست

د برزخ حالات

هر انسان له وفات څخه وروسته د ژوند دوه مرحلې لري له مرګه وروسته د قيامت تر ورځې پورې، چې دې مرحلې ته د برزخ ژوند وايي او بيا له قيامت څخه وروسته چې اوږد او ابدي ژوند پيل شي، په دې لوست کې به د برزخ د حالاتو په هکله معلومات لاس ته راوړئ.

۱. د برزخ تعريف

برزخ په لغت کې پردې او حائل ته وايي او د عقايدو د علم په اصطلاح کې د دنيوي او اخروي ژوند تر منځ (له مرګه وروسته تر بيا ژوندي کېدو پورې) مرحلې ته برزخ ويل کيږي.

د تعريف شرح

له نبوي احاديثو څخه دا جوتيږي: انسان چې له دې نړۍ څخه سترګې پټې کړي هغه ګړۍ بېرته ژوندی شي که نېکو کاره مؤمن وي، د خوښۍ د حالاتو احساس کوي او په قبر کې هم په ډول ډول نعمتونو سره نازول کيږي او که بد کرداره او کافر وي د غم او خواشينې احساس کوي او په قبر کې په ډول ډول عذابونو سره سزا ورکول کيږي، چې د قبر همدې حالاتو ته برزخ ويل کيږي.

فعاليت: زده کوونکي دې د برزخ د لغوي او اصطلاحي تعريفونو تر منځ اړيکه ووايي.

د برزخ د اثبات دليل

د برزخ پړاو د قرآن کريم په مبارکو آيتونو او د نبي کريمﷺ په مبارکو احاديثو باندې ثابت دی.

الله تعالی د المؤمنون په سورت کې فرمايلي دي:﴿وَمِن وَرَائِهِمْ بَرْزَخٌ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ﴾ [المؤمنون: ۱۰۰] **ژباړه:** او په مخ کې د دوی د برزخ (قبر) پرده ده (چې دوی نه پرېږدي دنيا ته رجوع وکړي) تر هغې ورځې پورې چې هغوی به قيامت کې را پاڅول کيږي.

۲. نَكِيْر او مُنْكَرْ

د نَكِيْر او مُنْكَرْ پېژندنه

نکير او منکر د الله تعالی دوه ملکې دي، الله تعالی له مړو څخه په قبر کې په پوښتنه کولو گمارلي دي، د نبي کريمﷺ د حديث له مخې يې رنگونه تور او سترگې يې شنې دي.

له مړي څخه په قبر کې پوښتنې کول

کله چې مړی په قبر کې ښخ کړل شي او خلک ورڅخه بېرته وگرځي نو ده ته نومووړي دوې ملکې راځي(مکلف مړی د الله تعالی په امر سره بېرته را ژوندی کېږي، خپل عقل او پوهه يې بېرته ورته را گرځي) او له ده څخه د رب، دين او نبي په هکله پوښتنې کوي، که چېرې مړي د دغو پوښتنو صحيح ځواب ورکړ او بريالی شو نو د الله تعالی له خوا ورته نعمتونه ورکول کېږي او وروستي پړاوونه پرې آسانېږي او که ناکام شو نو عذاب ورکول کېږي او وروستي پړاوونه يې هم سختېږي.

په قبر کې د پوښتنو کولو د اثبات دليل

په قبر کې له مړي څخه د نکير او منکر سوال کول په قرآن کريم او د نبي کريمﷺ په مبارکو احاديثو سره ثابت دی.

قرآن کريم: الله تعالی پدې اړه په قرآن کريم کې فرمايلي دي: ﴿يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ﴾ [إبراهيم: ۲۷] **ژباړه:** الله تعالی به مؤمنان په نړدې ژوند او په آخرت کې په ثابته (د توحيد کلمه ورڅخه مراد ده) وينا کلک او ثابت قدمه کړي.

نبي کريمﷺ څرگنده کړې ده چې دلته له آخرت څخه مراد قبر دی، ځکه قبر د آخرت له منازلو څخه لومړنی منزل دی.

حديث شريف: حضرت ابو هريره رضی الله تعالی عنه روايت کوي چې رسول اللهﷺ وفرمايل: «إِذَا أُقْبِرَالْمَيِّتُ أَتَاهُ مَلَكَانِ أَسْوَدَانِ أَزْرَقَانِ يُقَالُ لِأَحَدِهِمَا الْمُنْكَرُ وَالْآخَرُ النَّكِيرُ فَيَقُولَانِ مَا كُنْتَ تَقُولُ فِي هَذَا الرَّجُلِ فَيَقُولُ: هُوَ عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ فَيَقُولَانِ قَدْ كُنَّا نَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُولُ هَذَا ثُمَّ يُفْسَحُ لَهُ فِي قَبْرِهِ سَبْعُونَ ذِرَاعًا فِي سَبْعِينَ ثُمَّ يُنَوَّرُ لَهُ فِيهِ ثُمَّ يُقَالُ لَهُ نَمْ فَيَقُولُ أَرْجِعُ إِلَى أَهْلِي فَأُخْبِرُهُمْ فَيَقُولَانِ نَمْ كَنَوْمَةِ الْعَرُوسِ الَّذِي لَا يُوقِظُهُ إِلَّا أَحَبُّ أَهْلِهِ إِلَيْهِ حَتَّى يَبْعَثَهُ اللَّهُ مِنْ مَضْجَعِهِ ذَلِكَ وَإِنْ كَانَ مُنَافِقًا قَالَ سَمِعْتُ النَّاسَ يَقُولُونَ فَقُلْتُ مِثْلَهُ لَا أَدْرِي فَيَقُولَانِ قَدْ كُنَّا نَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُولُ ذَلِكَ فَيُقَالُ لِلْأَرْضِ الْتَئِمِي عَلَيْهِ

فَتَلْتَئِمُ عَلَيْهِ فَتَخْتَلِفُ فِيهَا أَضْلَاعُهُ فَلَا يَزَالُ فِيهَا مُعَذَّبًا حَتَّى يَبْعَثَهُ اللَّهُ مِنْ مَضْجَعِهِ ذَلِكَ»[1]

ژباړه: کله چې مړی په قبر کې کېښودل شي نو دوي ملکې ورته راشي، چې تورې ځېرې او شنې سترګې لري، يوې ته نکير او بلې ته منکر ويل کېږي، هغوی به پوښتنه وکړي: تا ددې سړي په شان کې څه ويل؟ نو هغه به ځواب ورکړي، دا د الله تعالی بنده او د هغه رسول دی. زه شاهدي وايم چې له الله تعالی نه پرته بل بر حق معبود نشته او شاهدي وايم په دې چې محمدﷺ د هغه بنده او د هغه رسول دی. نو پرښتې به ووايي موږ پوهېدو چې ته به همدا وايې. له هغه وروسته به د هغه قبر اويا ګزه په اويا ګزو کې پراخه او ورته رڼا کړای شي، بيا به ورته ووايي چې ويده شه، نو دی به ووايي زه ځم خپلې کورنۍ ته چې د خپل حال زيری ورکړم نو پرښتې به ورته ووايي: ته د هغې ناوې غوندې ويده شه چې د خپلې کورنۍ د ډېر ګران فرد نه پرته بل څوک يې نه شي ويښولای. (د دغه مړي به همدغسې حالت وي) تر هغه وخته چې الله تعالی يې له دغه آرامځې څخه پاڅوي او که دا مړی منافق وي نو په ځواب کې به وايي چې له خلکو مې اورېدل چې هغوی ويل ما هم همغسې ويل. نه پوهېدم چې څوک دی، نو پرښتې به وايي موږ پوهېدو چې ته به همداسې وايې. بيا به ځمکې ته وويل شي پر ده بانـدې را تنګه او راجوخته شه. نو داسې به پرې راتنګه شي چې د ده پښتۍ به سره تېرې ببرې شي، په همدې عذاب کې به تر هغې پورې اخته وي چې الله تعالی يې له دغه استوګنځي نه را پاڅوي.

۳. د قبر نعمتونه او عذاب

د قبر پېژندنه

سره له دې چې قبر په مشهوره اصطلاح کې د ځمکې هغې برخې ته ويل کېږي چې مړی پکې ښخ شوی وي، خو د نعمتونو او عذابونو د اثبات په بحث کې قبر له مرګ څخه وروسته د مړي د شتون ځای ته ويل کيږي، که هغه ريښتينی قبر وي او که بل ځای وي، لکه چې څوک په اوبو کې مړ شي او اوبه يې يوسي او يا څوک له مرګه وروسته ځناور وخوري، يايې څوک وسوځوي او داسې نور.

---
۱ – رواه الترمذي.

الله تعالی فرمایي: ﴿وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ﴾ [الحج: ۷] **ژباړه:** او الله تعالی د قبرونو والا خامخا راپاڅوي.

په دې آیت کې له قبرونو څخه عامه معنا مراد ده، په دې توګه چې الله تعالی مړي هرو مرو راپاڅوي که هغه په ځمکه کې ښخ وي که سوځېدلي وي او که ځناورو خوړلي وي.

د قبر د نعمتونو او عذابونو د اثبات دلیل

د قبر نعمتونه د قرآن کریم په مبارکو آیتونو او د نبي کریمﷺ په مبارکو احادیثو باندې ثابت شوي دي.

۱ـ الله تعالی په قرآن کریم کې د قبر د نعمتونو په اړه فرمایلي دي: ﴿يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ﴾ [إبراهيم: ۲۷] **ژباړه:** الله تعالی به مؤمنان په نړۍ ژوند او په آخرت کې په ثابته وینا کلک او ثابت قدمه کړي.

۲ـ نبي کریمﷺ د قبر په اړه فرمایلي دي: «إِنَّمَا الْقَبْرُ رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ، أَوْ حُفْرَةٌ مِنْ حُفَرِ النَّارِ»[۱] **ژباړه:** په یقیني توګه قبر یا د جنت له باغچو څخه یوه باغچه ده او یا د دوزخ له کندو څخه یوه کنده ده.

۳ـ نبي کریمﷺ په دوو قبرونو تېرېده، نو ویې فرمایل: «إِنَّهُمَا لَيُعَذَّبَانِ وَمَا يُعَذَّبَانِ فِي كَبِيرٍ أَمَّا أَحَدُهُمَا فَكَانَ لَا يَسْتَتِرُ مِنْ الْبَوْلِ وَأَمَّا الْآخَرُ فَكَانَ يَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ»[۲] **ژباړه:** دغه دواړه (مړي) په عذاب کې دي د داسې لویې ګناه له امله ورته عذاب نه ورکول کېږي یوه به د خپلو تشو متیازو (له ځاځکو) څخه ځان نه ساته او بل به چغلي کوله.

په برزخ، نکیر او منکر او د قبر په نعمتونو او عذاب د ایمان حکم

په برزخ او ټولو هغو شیانو چې په برزخ کې واقع کېږي او نبي کریمﷺ موږ پرې خبر کړي یو لکه په قبر کې د نکیر او منکر پوښتنې کول، د قبر عذاب او نعمتونه په دې ټولو ایمان راوړل فرض دي.

---

۱ - رواه الترمذي.

۲ - صحیح البخاري ت - (۱ / ۲۲۹)

پوښتنې:

۱. برزخ تعریف کړئ.
۲. د برزخ د اثبات لپاره دلائل ذکر کړئ.
۳. په قبر کې د پوښتنې کوونکو ملائکو نومونه څه دي؟
٤. له مړي څخه په قبر کې ملائکې د څه شي پوښتنې کوي؟
۵. د قبر د سوال په هلکه یو نقلي دلیل بیان کړئ.
٦. قبر تعریف کړئ.
۷. د قبر د نعمتونو په هکله یو نقلي دلیل ووایئ.
۸. د قبر د عذاب په هکله یو نقلي دلیل ووایئ.
۹. په پورتنیو موضوعاتو د ایمان حکم بیان کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې په خپلو کتابچو کې د برزخ د حالاتو په اړه یوه مقاله ولیکي چې له لسو کرښو کمه نه وي.

لسم لوست

بعث او حشر

مسلمانان ټول په دې کلک ایمان لري هغه غیبي حالات چې الله ﷻ په قرآن کریم کې او پیغمبر ﷺ په احادیثو کې بیان کړي حق دي لکه بعث، حشر، د اعمالو تلل، جنت، دوزخ او داسې نور.

۱. بعث

د بعث تعریف: په لغت کې لیږلو، راپاڅولو او ژوندي کولو ته وايي: او په شرع کې جسدونو ته د ارواحو بیرته راګرځولو او له قبرونو څخه انسانان راپاڅولو ته بعث ویل کیږي.

د تعریف شرح

بعث، نشور، نشأة ثانية او معاد مترادف الفاظ دي چې د یوو حالت لپاره په قرآن کریم کې ذکر شوي او هغه پس له مرګه د مړو را ژوندي کېدل دي، ټول مړي به د الله ﷻ په امر له قبرونو څخه راولاړیږي او ارواح به یې له خپلو جسدونو سره بیا یو ځای کیږي چې له دغه حالت څخه په قرآن کریم او احادیثو کې کله د بعث، کله د نشر او نشور او کله هم ورڅخه د **نشأة ثانية** (دویم ځل ژوندون) په لفظ تعبیر شوی.

د بعث د اثبات دلیل

الله ﷻ فرمايي: ﴿ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تُبْعَثُونَ﴾ [المؤمنون: ١٦] **ژباړه:** بیا به تاسې د قیامت په ورځ کې راپاڅول شئ.

په بل آیت کې الله ﷻ فرمايي: ﴿وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ﴾ [الحج: ٧] **ژباړه:** او بېشکه الله ﷻ راپاڅوي هغه خلک چې په قبرونو کې دي.

په بعث ایمان درلودل

په بعث ایمان درلودل د ایمان اساسي رکن دی نو له مرګ څخه وروسته په بیا ژوندي کیدو ایمان درلودل فرض دي، هر څوک چې له بعث څخه منکر وي کافر دی.

۲. حشر

د حشر تعریف: حشر په لغت کې د قيامت په ورځ د فيصلې او حساب لپاره د انسانانو راټولېدلو ته ويل کيږي.

د تعريف شرح

د قيامت په ورځ د انسانانو موقف او د محشر ميدان ته راټولولو او راجمع کولو ته حشر ويل کيږي، انسانان به ټول د محشر په ميدان کې د دې لپاره راجمع کيږي تر څو له دوی سره د دوی د اعمالو حساب وشي د نيکانو نيکي و تلل شي او د بدانو بدي او هغوی ته خپلې عملنامې په ښي يا چپ لاس کې ورکړل شي.

د دوې تر منځ د دې فيصله او پريکړه وشي چې څوک د جنت مستحق دي او څوک د جهنم چې دې ته لوی حشر هم ويل کيږي.

د حشر د اثبات دليل

د قيامت په ورځ حشر په بې شميره دلايلو ثابت دی.

الله جل جلاله فرمايي: ﴿وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾ [البقرة: ۲۰۳] **ژباړه:** او ښه پوه شئ بېشکه تاسې به د الله جل جلاله حضور ته راټولېږئ.

په بل آيت کې فرمايي: ﴿وَهُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾ [المؤمنون: ۷۹]

ژباړه: او الله جل جلاله هغه ذات دی چې تاسې يې په ځمکه کې خواره واره پيدا کړي ياستئ بيا به همده ته راجمع کيږئ.

رسول الله ﷺ په خپل يو مبارک حديث کې فرمايلي دي: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّكُمْ مَحْشُورُونَ إِلَى اللَّهِ حُفَاةً عُرَاةً غُرْلًا»[1] **ژباړه:** ای خلکو بېشکه تاسې به په داسې حا ل کې چې پښې به مو لوڅې وي، په بدن باندې به مو کالي نه وي، سنت شوي به نه ياست الله تعالی ته به راټولېږئ.

حشر به د چا کيږي؟

حشر به له انسانانو، پېريانو او له ټولو ژونديو مخلوقاتو سر ته رسيږي، کله چې څاروي او نور ژوي يو له بل څخه د خپلو ظلمونو غچ واخلي نو دوی به بيا مړه شي او يواځې انسانان به په محشر کې پاتې شي لکه چې الله جل جلاله فرمايي: ﴿وَإِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ﴾ [التكوير: ۵] **ژباړه:** او (ياد کړه هغه ورځ) کله چې وحشي ژوي راجمع کړل شي. په بل آيت کې فرمايي: ﴿وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَالُكُمْ مَا فَرَّطْنَا فِي

---

۱ - صحيح البخاري ت - (۱۱ / ۲۴۸)

الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ ثُمَّ إِلَى رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ﴾ [الأنعام: ٣٨] **ژباړه:** په ځمکه کې خوځېدونکي کوم ساکښ او په هوا کې په وزرونو سره الوتونکي کوم مارغه ته وګورئ، دا ټول همدا ستاسې په څېر انواع او ډولونه دي، مونږ د هغو د تقدير په ليکنه کې څه نيمګړتيا نده پرېښې. بيا به دا ټول د خپل رب لوري ته راغونډېږي.

حديث: په حديث شريف کې راځي: د ابو ذر رضي الله عنه څخه روايت دی چې پيغمبرﷺ دوه پسونه وليدل چې يو بل يې په ښکرو ووهل. پيغمبرﷺ و فرمايل: ای أبو ذره ته پوهيږئ چې دوي ولې يو بل په ښکرو وهي؟ ما وويل نه پوهيږم. پيغمبرﷺ وفرمايل: مګر الله ﷻ پوهيږي، چې ولی دوی يو بل په ښکرونو وهي او نيږدې ده چې د دوی تر منځ به فيصله وکړي. (١) په بل حديث کې د هغه چا په حق کې راځي چې د خپلو څارويو څخه زکات نه ورکوي: اوښان به خپل مالکان د پښو لاندې کوي او وزې به خپل مالکان په پښو او ښکرو باندې وهي. (٢) په بل روايت کې راځي: کله چې الله ﷻ وحشي حيوانات راټول کړي او دوی يو له بل څخه خپلې بدلې او غچ واخلي بيا به ورته الله تعالی امر وکړي چې خاورې شئ، هغوی به خاورې شي نو په دغه وخت کې به کافر د دې ارمان وکړي چې کاش زه هم خاورې شوی وای. (٣)

پوښتنې

١. بعث تعريف کړئ.
٢. حشر تعريف کړئ.
٣. د بعث او حشر د اثبات دليلونه ووايئ.
٤. د بعث او حشر تر منځ توپير واضح کړئ.
٥. الله تعالی به د قيامت په ورځ څوک حشر کوي.

کورنی دنده

زده کوونکي دې د بعث او حشر په اړه له قرآن کريم څخه نور دلايل ووايي چې په کتاب کې ندي ذکر شوي.

---

١ – احمد.
٢ – متفق عليه.
٣ – تفسير بحر العلوم د ابو الليث السمرقندي. کتاب ١/ ٤٦٧ تفسير طبري.

یوولسم لوست

د پیغمبرﷺ شفاعت

آیا پوهیږئ چې شفاعت څه ته وایي؟ او شفاعت په څو ډوله دی؟ او پیغمبرﷺ به شفاعت څه وخت او د چا لپاره کوي؟

د دې لپاره چې په پورتنیو مطلبونو ښه پوه شو، لاندې لوست لولو.

د شفاعت تعریف

شفاعت په لغت کې له چا څخه د بل لپاره د نېکۍ کولو او جرم او خطا د بښلو غوښتلو ته وایي.

او د عقایدو د علم په اصطلاح کې له الله تعالی څخه د قیامت په ورځ غوښتنه ده، څو د یو چا له خطاوو څخه تېر شي او ببښنه ورته وکړي

په دې ځای کې له شفاعت څخه مرا د زموږ د خوږ پیغمبر حضرت محمدﷺ شفاعت مراد دی چې د قیامت په ورځ به یې د ټولو خلکو لپاره په عامه توګه او د خپلو امتیانو لپاره په خاصه توګه د الله تعالی په دربار کې تر سره کوي او الله تعالی به د خپلې مهربانۍ له مخې او د پیغمبرﷺ د اعزاز په موخه د هغه سفارش قبلوي.

د شفاعت د اثبات دلیل

د پیغمبرﷺ شفاعت په قرآن کریم، نبوي احادیثو او د امت په اجماع سره ثابت دی.

الله ﷻ فرمایي: ﴿عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا﴾ [الإسراء: ۷۹] **ژباړه**: نژدې ده چې ستا څښتن به تا ستایل شوي ځای ته ورسوي.

حضرت عبدالله بن مسعود، حذیفة بن الیمان، عبدالله بن عمر، سلمان فارسي او جابر بن عبدالله رضی الله عنهم ویلي چې له ((مقام محمود)) څخه د پیغمبرﷺ شفاعت کبری مراد دی.

د پیغمبرﷺ د شفاعت په باره کې دومره زیات احادیث راغلي چې د تواتر اندازې ته رسیږي، لکه چې پیغمبرﷺ فرمایلي دي: «أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَوَّلُ مَنْ يَنْشَقُّ عَنْهُ الْقَبْرُ وَأَوَّلُ شَافِعٍ وَأَوَّلُ مُشَفَّعٍ». [1]

---

۱ - صحیح مسلم - ۷ / ۵۹

ژباړه: زه به د قیامت په ورځ د آدمعليه السلام په اولاده کې سردار یم او زه به لومړی هغه ځوک یم چې له قبر څخه راپاځیږي،[1] او زه به لومړی هغه ځوک یم چې شفاعت به کوم او لومړی هغه ځوک به یم چې شفاعت یې قبلیږي.

د پیغمبرﷺ د شفاعت ډولونه

الله تعالی حضرت محمدﷺ ته د دوه ډوله شفاعتونو اعزاز ورپه برخه کړی دی:

١. شفاعت کبری.

٢. شفاعت صغری.

١. شفاعت کبری

کله چې ټول انسانان د محشر په میدان کې د خپلو اعمالو د حساب لپاره راټول شي، په دې انتظار کې وي چې کله به الله تعالی له دوی سره د اعمالو محاسبه شروع کوي او له ډیرې ویرې او هیبت څخه به په ډیر لوی مشقت او غم کې پراته وي، آن تر دې چې د دوی انتظار به تر ځلوېښتو کلونو پورې وغځېدل شي، دوی به په دې هڅه کې شي چې څوک داسې پیداکړي چې الله تعالی ته د دوی په هکله شفاعت وکړي، نو له نورو ټولو هڅو وروسته به انسانان د پیغمبرﷺ حضور ته راشي او ورڅخه به وغواړي څو له الله تعالی څخه غوښتنه وکړي چې له دوی سره محاسبه شروع کړي، بیا به پیغمبرﷺ الله تعالی ته په سجده پرېوزي او الله تعالی ته به دومره عذر او زارۍ وکړي چې الله تعالی به ووایي: ای محمده! سر را پورته کړه هر څه چې غواړې درته به درکړل شي اوشفاعت به دې قبول کړل شي. پیغمبرﷺ به الله تعالی ته له انسانانو سره د حساب کولو شفاعت وکړي او الله تعالی به یې قبول کړي.

فعالیت: آیا امتونه به له نورو پیغمبرانو څخه هم د شفاعت کولو غوښتنه کوي؟ په دې هکله مو څه اوریدلي، په نوبت سره یې بیان کړئ.

١_ تفیر زاد المسیر للامام ابن الجوزی رح- (٥ / ٧٦) و تفسیر النکت والعیون للامام الماوردي البصري (٣ / ٢٦٥)

۲. شفاعت صغری

له شفاعت صغری څخه مراد د پیغمبرﷺ هغه شفاعت دی چې د نورو بیلا بیلو خلکو لپاره به یې کوي چې ځینې یې په لاندې ډول دي:

۱. د ټولو مؤمنانو لپاره جنت ته د تللو په هکله شفاعت.
۲. د هغه چا لپاره شفاعت چې نیکۍ او بدۍ یې برابرې وي نو د دوی په هکله به شفاعت کوي تر څو جنت ته داخل کړل شي.
۳. د خپل امت د ګناهکارو لپاره شفاعت تر څو الله تعالی یې ګناهونه ورو‌بښي او له دوزخ څخه یې راوباسي او جنت ته یې داخل کړي.
٤. د نیکانو د درجو او مرتبو د لا اوچتولو لپاره د پیغمبرﷺ شفاعت
٥. د پیغمبرﷺ شفاعت د ځینو خلکو لپاره تر څو بې له محاسبې جنت ته داخل شي.
٦. د عذاب له مستحقینو څخه د عذاب د تخفیف لپاره شفاعت[۱]

د پیغمبرﷺ د شفاعت شرطونه

د پیغمبرﷺ د شفاعت لپاره د دریوو شرطونو وجود لازمي دي:

۱. **د قیامت ورځ:** پیغمبرﷺ به شفاعت د قیامت په ورځ کې کوي، هغه خوک چې د دنیا په چارو کې د پیغمبرﷺ د شفاعت غوښتنه کوي هغه په خطا دی.
۲. **د الله تعالی اجازت:** د شفاعت لپاره ضروري ده چې الله به د شفاعت کولو اجازت ورکړي، لکه چې الله تعالی فرمايي: ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ﴾ [البقـرة: ٢٥٥].

ژباړه: څوک دی چې د هغه په وړاندې د هغه له اجازې پرته شفاعت وکړای شي؟

په یو بل آیت کې الله تعالی فرمايي: ﴿وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ﴾ [سبأ: ٢٣].

ژباړه: او د الله تعالی په حضور کې هیڅ شفاعت د چا لپاره ګټور ثابتیدای نشي، مګر دا چې الله تعالی چاته د شفاعت اجازه ورکړي.

۳. **د الله تعالی رضامندي له هغه چا څخه چې په اړه یې ځانګړی شفاعت کیږي:** خوکه له چا څخه الله تعالی تل ناراضه وي د هغه لپاره د پیغمبرﷺ ځانګړی شفاعت نشته.

البته شفاعت کبری چې د ټولو انسانانو حساب کتاب په هغه سره شروع کیږي، دا شفاعت عام دی.

۱_ شرح العقیدة الطحاویة – (۱ / ۲۰۳)

پوښتنې:

١. شفاعت تعریف کړئ.

٢. د پیغمبرﷺ د شفاعت ډولونه وواياست.

٣. د پیغمبرﷺ په شفاعت به کوم اشخاص له دوزخ څخه راوځي؟

٤. د شفاعت شرطونه څو دي؟ بيان يې کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د احاديثو کتابونو ته مراجعه وکړي او د پیغمبرﷺ د شفاعت کبرى قصه دې پوره وليکي.

د حدیثو برخه

غیبت لویه ګناه ده

عَنْ أَبِی هُرَيْرَةَ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: { أَتَدْرُونَ مَا الْغِيبَةُ }؟. قَالُوا: اَللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: { ذِكْرُكَ أَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُ }. قِيلَ: أَفَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ فِی أَخِی مَا أَقُولُ؟ قَالَ {إِنْ كَانَ فِيهِ مَا تَقُولُ فَقَدِ اغْتَبْتَهُ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ فَقَدْ بَهَتَّهُ }. (رواه مسلم).

د راوي لنډه پېژندنه

د حدیث شریف راوي حضرت ابو هریره رضي الله عنه دی چې نوم یې عبد الرحمن، د پلار نوم یې صخر، د دوس له قبیلې سره یې تړاو درلود، په کنیه (ابوهریره) سره یې شهرت درلود، د هجرت په اووم کال یې اسلام قبول کړ. ډېر احادیث یې له رسول الله ﷺ څخه یاد او روایت کړي دي، تر دی چې د حدیث امام ورته ویل کیږي. د هجرت په اوه پنځوسم کال کې یې له فاني دنیا څخه سترګې پټې کړې.

د ځینو کلمو معنا

أَتَدْرُونَ: آیا تاسې پوهیږئ ؟

الْغِيبَةُ: د یو چا یادونه په کمی سره دهغه په غیاب کې.

بِمَا يَكْرَهُ: په هغه څه سره چې هغه یې بد ګڼي.

أَفَرَأَيْتَ: خبر راکړه .

بَهَتَّهُ: توراو تهمت دې پرې ولګاوه.

د حدیث شریف ژباړه

له حضرت ابي هریره رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ له خپلو اصحابو څخه وپوښتل: ایا تاسو پوهیږئ چې غیبت څه ته وایي؟ هغوی په ځواب کې وویل: الله او د هغه رسول ښه پوهیږي. رسول الله ﷺ وویل: د خپل مسلمان وروړپه هغه څه سره یادول چې بد یې ګڼي غیبت بلل کیږي. له پیغمبر څخه پوښتنه وشوه: که چیرې زما په ورور کې هغه څه شتون ولري چې زه یې یادونه کوم؟ پیغمبر ﷺ ووېل: که چیرې په هغه کې هغه څه وي چې ته یې یادونه کوې، بې له شکه تا یې غیبت وکړ او که چیرې په هغه کې هغه څه نه وي چې ته یې یادونه کوې، نو یقیناً تا هغه پورې تور وتاړه.

د حديث شريف حكمت

په دې حديث کې پيغمبرﷺ خپل امت ته لارښوونه کوي چې په خپلو منځو کې يو د بل عزت او پت ته په ټينګه پاملرنه وکړي او په ځانګړې توګه هر مسلمان بايد خپله ژبه د خپل مسلمان ورور د نيمګړتياوو او کميو له څرګندولو څخه وژغوري، او په خاصه توګه مسلمان بايد له غيبت کولو څخه ځان وساتي، ځکه غيبت داسې مرض دی چې په ټولنه کې د خلکو ترمنځ اختلاف راپيدا کوي او د مسلماني ټولنې وحدت او يووالي ته زيان رسوي، پردې اساس زموږ پيغمبرﷺ له داسې عمل څخه منعه کړې ده او مسلمانان يې دې ته متوجه کړي دي چې په مسلمانه ټولنه کې بايد څوك د چا د سپکاوي په فکر کې نه وي، بلکې د اخلاص او صميميت په فضا کې به ژوند تيروي، نو ټولنه به د ټولو هغو ناخوالو څخه پاکه او په امن کې وي چې د اختلاف او شخړو لامل ګرځي او همدا د اسلام غوښتنه ده.

د حديث شريف ګټې

۱ – د اسلام سمه زده کړه

اصحابو کرامو به تل زيار ايسته چې ترڅو په سمه توګه دين زده کړي، له دې کبله يې له پيغمبرﷺ څخه وغوښتل چې د غيبت په معنا سم ځان پوه کړي او ورڅخه يې وپوښتل چې دوی ته مسئله روښانه کړي، نو په هر مسلمان باندې لازم دي تر څو د دين احکام په سمه توګه زده کړي.

۲ – له ناروا وو څخه ځان خبرول

مسلمان بايد د دين له اوامرو او نواهيو دواړو څخه ځان خبر کړي ترڅو په اوامرو عمل وکړي او له ناروا چارو څخه ځان وساتي.

۳ – دغيبت معنا: د مسلمان ورور په غياب کې هغه نيمګړتياوې په ګوته کول چې هغه يې بدې ګڼي او پرې خپه کيږي، دې ته غيبت ويل کيږي.

۴ - غيبت ناروا عمل دی

غيبت کول د مړ مسلمان ورور د غوښې خوړلو په څير دي، لکه چې په حجرات سورت کې، الله تعالی فرمايي: ﴿وَلَا يَغْتَبْ بَعْضُكُمْ بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ﴾ [الحجرات:۱۲]

ژباړه: او یو د بل غیبت مه کوئ آیا یو له تاسو څخه د خپل مړ ورور غوښه خوړل خوښوي؟ نو (نه) بلکې بد یې ګڼئ او له الله تعالی څخه وویریږئ، یقیناً الله تعالی ښه توبه قبلوونکی مهربان ذات دی.

۵ – مسلمانان سره ورونه دي

یو مسلمان د بل مسلمان ورور دی، **لکه** څرنګه چې په حجرات سورت کې الله فرمايي:

﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ [الحجرات:۱۰]

ژباړه: مؤمنان سره ورونړه دي، نو تاسې د خپلو ورونړو ترمنځ صلحه راولئ، او له الله تعالی څخه وویریږئ چې تر څو پر تاسې رحم وشي.

مؤمنان تل د دیني ورورئ پر اساس په خپلو منځو کې مینه او لورینه لري او یوبل ته د ښیګڼې رسولو په فکر کې وي اوهریو د خپل مسلمان ورور مرسته کوي او د زیان ور رسولو څخه ځان ساتي.

٦ – تهمت (تور) لګول لویه ګناه ده

تهمت: د مسلمان په هکله هغه نا وړه ښرګندونه ده چې په هغه کې دغه نیمګړتیا نه وي، او ورپورې تړل کیږي داسې ښرګندونه تهمت بلل کیږي.

تهمت لویه ګناه ده او په پورتني حدیث کې له غیبت کولو څخه یې وبال زیات ښودل شوی دی.

ځینې ښرګندونې غیبت نه بلل کیږي

د دین علماء د دلایلو په رڼا کې لاندې ښرګندونې غیبت نه بولي:

۱ – له ظالم څخه د مظلوم شکایت

کله چې مظلوم له ظالم څخه شکایت کوي، د هغه د تیري ښرګندونه هغه چا ته کوي چې ورسره مرسته کولای شي غیبت نه بلل کیږي.

۲ – د نارواوو د مخنیوي په موخه یادونه

تر څو دغه نا مشروع کار له منځه لاړ شي او په کې اخته خلک ترینه منعه شي.

۳ – د فتوی غوښتنه

په یوه مسئله کې یو څوک له عالم څخه پوښتنه کوي ترڅو پرې پوه شي، د مثا ل په توګه وايي: چې دغه کس پر ما تیری کوي او حق مې خوري او ظالم دی، د خلاصون لار راته وښايه.

٤ – د مشورې د غوښتنې پر اساس د چا په هکله حقیقت ویل

چا ته د یو کس په اړه د حقیقت ویلو په ترڅ کې د هغه نیمګړتیاوې په ګوته کول چې اهلیت لري او که نه او یا د اعتماد وړدی او که نه، غیبت نه بلل کیږي.

٥– د یو کس بې دیني څرګندول:

تر څو د هغه له ناسمو اعمالو څخه مسلمانان خبر شي او ځان ورڅخه وژغوري.

٦ – په هغه صفت او نښې سره د یو کس یادونه چې پرې شهرت لري

که چیرې څوک په کوم صفت سره شهرت ولري او پرې پیژندل کیږي او له یادونې څخه یې د هغه سپکاوی هدف نه وي، بلکې پیژندنه یې هدف وي چې له نورو څخه یې توپیر وشي، لکه هغه فلانی چې ګوډ دی.

پوښتنې:

١ – د غیبت معنا ووایاست.

٢ – د غیبت اوتهمت ترمنځ توپیر ووایاست.

٣ – غیبت کول په قرآن کریم کې له څه سره تشبیه شوی دی؟

٤ – په کومو حالاتو کې د چا په هکله څرګندونې غیبت نه بلل کیږي؟

کورنی دنده

پورتنی حدیث له ژباړې سره په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

مسلمان د مسلمان هنداره ده

حدیث: عَنْ أَبِی هُرَیْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلی الله علیه وسلم: إِنَّ أَحَدَکُمْ مِرْآةُ أَخِیْهِ ، فَإِنْ رَأَی بِهِ أَذیً فَلْیُمِطْهُ عَنْهُ. رواه الترمذی.

د کلمو معنا

مِرْآةُ: هنداره (آیینه)

اذیً: عیب (نیمګړتیا)

فلیُمِطْهُ عَنْهُ: لرې دې کړي له هغه څخه

د حدیث شریف ژباړه

له ابو هریره رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول اللهﷺ فرمایلي دي: تاسې هر یو د خپل مسلمان ورور هنداره یاست، که چا په خپل مسلمان ورور کې څه عیب ولید، ورڅخه دې لرې کړي.

د حدیث حکمت

انسان په عامه توګه کمزوری مخلوق دی، له نیمګړتیاوو څخه خالي نه وي، پرهمدې اساس په پورتني حدیث کې مسلمان ته لارښوونه کیږي چې خپل ځان ته متوجه وي او ځان د دین له لارې کمال ته ورسوي او هغه داسې کېدای شي چې په خپل مسلمان ورور باور ولري او دهغه نصایحو ته غوږ کیږدي او ویې مني چې په ځینو حالاتو کې دده، د کمزورۍ اصلاح د نورو په مرسته کیږي او همدا راز د بل مسلمان دینې دنده ده چې کله په مسلمان کې څه کمزوري وګوري باید ور په ګوته یې کړي، تر څو مسلمانه ټولنه له نارواوو څخه پاکه اوسي او ژوند یې هوسا وي.

د حدیث شریف ګټې

۱ – مسلمان د مسلمان هنداره ده

مسلمانان په خپلو منځوکې یوبل ته اړتیا لري، ځکه چې هغه عیبونه چې یو مسلمان یې لري اوپرې نه پوهیږي، بل مسلمان ورور یې ورته اصلاح کوي، لکه څرنګه چې انسان خپل ځان هنداري ته په کتلوسره په خپله سموي، نو مسلمان خپل مسلمان ورورته هغه څه

غواړي چې پر خپل ځان يې لوريږي او خپله دنده ګڼي چې د بل مسلمان نيمګړتياوې ور په ګوته کړي، پدې حديث کې هر مسلمان ته لارښوونه کيږي چې د بل مسلمان نصيحتونو قبلولوته تياروي، همداراز هرمسلمان بايد له بل مسلمان څخه غوښتنه وکړي چې دده کمي ورپه ګوته کړي، ځکه دا زمونږ د نيکو خلکو تګ لاره ده، حضرت عمر فاروق به په منبر باندې خپلو ملګرو ته اعلان کاوه چې دده کمزورۍ ور وښيي.

٢ – مسلمان د مسلمان ورورد‌ی

بايد هرمسلمان د خپل مسلمان ورور په هکله خير وغواړي او يو پربل پوره باور ولري چې څه وړانديز کوي اساس يې ښيګڼه او اصلاح ده نور څه مادي ګټې اويا ده ته زيان رسول نه دي.

٣ – د منکر له منځه وړل

د هرمسلمان ديني دنده ده چې په حکمت او بصيرت سره دناروا وو په له منځه وړلو کې پوره برخه ولري، ځکه د مسلمان کاميابي په همدې پورې تړلې ده، اوپه يواځې ځان اصلاح کولو باندې څوک نشي کاميابيدلی ترڅوچې نورخلک يې د دين لوري ته دعوت اوله بدو کارونو څخه منعه کړي نه وي ، لکه چې الله تعالی په العصر سورت کې فرمايي: ﴿وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ [العصر:٣] **ژباړه:** او (له زيان څخه ژغورل شوي هغه کسان دي) چې يو بل ته په حق او صبر سره نصيحت کوي.

٤ – مسلمان د هنداري په څير پاک دی

کامل مسلمان خپل سيرت د هنداري په څيرپاک ساتي، هر وګړی د هغه په هکله باور لري چې د ټولو خلکو خير غوښتونکی دی او هيڅکله د چا په تاوان نه خوښيږي، نو پدې اساس هر وګړی د ده نظر د سر په سترګو مني، ځکه هغه عملاپه خپل ژوند کې خلکو ته خپل اخلاص او خير غوښتنه ښودلې ده.

٥ – مسلمان د خپل مسلمان ورور عزت غواړي

د هنداري سره د مسلمان تشبيه همدا معنا لري چې د مسلمان اصلاح به په داسې توګه کوي لکه هنداره، د هغه رسوا کول يې هدف نه وي چې په خلکو کې ذليل شي، بلکې په راز ساتلو سره دهغه اصلاح راولي، څرنګه چې انسان خپله څيره په هنداره کې ګوري خپلو نيمګړتياوو ته متوجه کيږي، هنداره د ده څيره بل چاته نه رسوا کوي.

ځينې زرينې ويناوې

يوه ورځ عمر بن عبد العزيز رحمة الله عليه ته وويل شول چې په خپل رعيت کې مشر ته د پلار په سترګه وګوره اوکشر ته د زوی نظر وکړه او ځوان ته د خپل ورور په حيث وګوره، ټول رعيت به دې خپل شي.

يحيی بن معاذ رازي –رحمة الله عليه– وايي: يومسلمان پر بل مسلمان حق لري که چيرې مرسته ورسره نشي کولای، بايد ضرر ورته ونه رسوي او که چيرې خوشحالي نشي ورکولای غم خو ور ونه رسوي اوکه چيرې يې ستايلی نشي بدي خو يې ونه وايي.

پوښتنې

۱- لاندې کلمې معنا کړئ:

مِرْآةُ :

اذیً :

فليُمطهُ :

۲ – د حديث ګټې په خپل عبارت کې ووایاست.

۳ – څرنګه کيدای شي چې مسلمان د مسلمان لپاره هنداره اوسي؟ واضح يې کړئ.

کورنۍ دنده

د لوست مهم ټکي په پام کې نيولوسره (مسلمان د مسلمان لپاره هنداره ده) تر سرليک لاندې يوه مقاله وليکئ.

څوارلسم لوست

د مشورې اهمیت

عَنْ أَبِی هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِﷺ: { الْمُسْتَشَارُ مُؤْتَمَنٌ }.

[رواه الترمذي.]

د کلمو معنا

الْمُسْتَشَارُ: هغه کس ته ویل کیږي چې له هغه څخه د مشورې ورکولو غوښتنه کیږي.

مُؤْتَمَنٌ: هغه څوک چې امین ګرځول شوی وي.

د حدیث شریف ژباړه

له ابو هریره رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول اللهﷺ فرمایلي دي: هغه کس چې دمشورې ورکولو غوښتنه ورڅخه کیږي داسې دی لکه چې امانت ورسره ایښودل شوی وي.

د حدیث شریف حکمت

په اسلام کې شورا خورا مهم اصل بلل کیږي، له مسلمانانوڅخه په کلکه غوښتنه شوې چې په خپل ژوند کې یې پلې کړي اوپدې حدیث کې مسلمانانو ته لارښوونه شوې چې د مشورې ورکول یو امانت دی، نو لازمه ده چې هرمسلمان پدې اړه پوره متوجه اوسي او خپل مسلمان ورورته هغه مشوره ورکړي چې د هغه پکې ګټه اوخیر وي، همداراز د هر مسلمان دیني دنده ده چې په خپل ژوند کې د شورا قانون پر خپل ځان عملي کړي، سالم نظر ته غاړه کیږدي، ځکه دا جوته ده چې له مشورې نه وروسته هر کار معقول اونتیجه یې مثبته وي.

د حدیث شریف ګټې

۱- د مشورې ورکولو اهمیت

مشوره ورکوونکی د یوامین حیثیت لري چې د امانت په ساتنه کې پوره زیار باسي ترڅو ورڅخه ضایع نشي، همداراز مسلمان چې کله خپل وړور ته مشوره ورکوي په پوره غوراو فکر سره یې ورکوي ، د دې لپاره چې په ګټه یې خوشحالیږي او په تاوان یې خپه کیږي، ځکه مسلمان خپل وړور ته هغه څه خوښوي چې د ځان لپاره یې خوښوي.

۲ – د امانت ساتنه

د امانت ساتنه د مسلمانۍ له ښکاره نښو څخه یوه نښه شمېرل کیږي، خیانت د منافقت او ټګۍ له نښو څخه یوه نښه ده چې مسلمان ورڅخه ډډه کوي، ځکه د امانت خیانتول د الله تعالی له حکم څخه سرغړونه بلل کیږي، الله تعالی فرمایي: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَى أَهْلِهَا﴾ [النساء:۱۲]

ژباړه: بې له شکه الله تعالی تاسو ته امر کوي چې امانتونه د هغو خاوندانو ته وسپارئ. له همدې امله مسلمان یو چاته مشوره ورکول خپل لوی مسؤلیت ګڼې او پوره غور پکې کوي.

۳ – مشوره اخیستل د مسلمان صفت دی

مسلمانان د دین اودنیا په کارونو کې په خپلو منځو کې همیشه مشوره کوي، الله تعالی په قرآن کریم کې مؤمنان داسې ستایلي دي: ﴿وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ﴾ [الشورى : ۳۸]

ژباړه: د مسلمانانو کارونه په خپلو منځو کې په مشوره دي.

همداراز الله تعالی خپل پیغمبر ته لارښوونه کوي چې په چارو کې له خپلو ملګرو سره مشوره وکړي: ﴿وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ﴾ [آل عمران : ۱۵۹]

خپلو ملګرو(اصحابو) سره په کارونو کې مشوره وکړه.

د دې آیت حکم ټولو مسلمانانو ته متوجه دی او دهر مسلمان مکلفیت ګڼل کیږي.

له حضرت ابوهریرهﷺ څخه روایت دی چې فرمایي: رسول اللهﷺ به له هر چا څخه زیات په مشوره عمل کاوه او له اصحابو څخه یې مشوره غوښتله.

٤ – په مشورې سره کارسر ته رسول نیکمرغي ده

مونږ مسلمانان پدې پوره باور لرو چې مشوره د ژوند په کارونو کې د بریالیتوب لوی لامل دی لکه چې پیغمبرﷺ فرمایلي دي: «مَا خَابَ مَنِ اسْتَخَارَ ، وَلاَ نَدِمَ مَنِ اسْتَشَارَ ، وَلاَ عَالَ مَنِ اقْتَصَدَ». **ژباړه**: څوک چې استخاره کوي هیڅکله نه ناکامیږي، او څوک چې کارونه په مشوره کوي هیڅکله نه پښیمانه کیږي او څوک چې په ژوند کې میانه روي اختیار کړي نه خواریږي، یعنې له اسراف او بې ځایه امساک (بخیلی) څخه ډډه کوي.

مشوره باید له چا څخه واخیستل شي؟

هغه څوک با ید د مشورې اخیستلو لپاره غوره کړای شي، چې باوري، په نظر ورکولو کې صادق وي او په هغه کار کې چې مشوره ورڅخه غوښتل کیږي پوره معلومات ولري، او مشوره غوښتونکی یې له دیانت څخه ډاډمن وي.

پوښتنې

۱ - مشوره په چارو کې څه اهمیت لري؟

۲ - له چا څخه باید مشوره واخیستل شي؟

۳ - په حدیث کې مشوره ورکونکی له چا سره تشبیه شوی دی؟

کورنۍ دنده

د لوست مهم ټکي په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

د بېوزلو سره مرسته

عَنْ أَبِی هُرَيْرَةَرضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ { السَّاعِي عَلَى الأَرْمَلَةِ وَالْمِسْكِينِ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ }. وَأَحْسِبُهُ قَالَ: { كَالْقَائِمِ لاَ يَفْتُرُ وَكَالصَّائِمِ لاَ يُفْطِرُ }. [متفق عليه]

د راوي پېژندنه په تير لوست کې شوې ده.

د کلمو معنا

السَّاعِي: پالونکی اومرسته کوونکی

الأَرْمَلَةِ: کونډه

كَالْقَائِمِ: په شپه کې عبادت (تهجد) کوونکی

لاَ يَفْتُرُ: نه ستومانه کيږي

لاَ يُفْطِرُ: پرله پسې روژه نيسي

د حديث شريف ژباړه

له ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول اللهﷺ فرمايلي دي: د کونډې اومسکين پالونکي د الله تعالی په لار کې د مجاهد په څير دی. او راوي وايي چې گومان کوم: پيغمبرﷺ وويل: اجر يې د هغه نه ستومانه کيدونکي مسلمان په څير دی چې تل شپه د الله تعالی په عبادت کې په ولاړه تيروي او د هغه تل روژه نيوونکی په څير ثواب لري چې هيڅکله روژه نه ماتوي (د ورځې ټول عمر روژه نيسي).

د حديث شريف حکمت

د اسلام دين د نيکمرغی دين دی، د انسان د دنيا اوآخرت برياليتوب ورپورې تړلی دی او ټول انسانيت ته د سمې لارې ښوونه کوي، يعني په سمه توگه د خپل رب پيژندنه ، د هغه د مخلوق سره د مرستې او خواخوږۍ دين دی. څرنگه چې د متعا ل رب عبادت کول لازم دي، همدارنگه په انسانانو باندې ترحم او زړه سوی کول هم ضروري دي، په پورتني حديث کې پيغمبرﷺ، د کمزورو او اړو خلکو سره مرسته او پالنه د هغو سختو عباداتو سره برابره کړې چې مسلمان يې په ډيرې سختی سره سرته رسولی شي، دا د دې

ښکارندوی دی، یوازینی دین چې د انسانانو ترمنځ یې یو والی راوستی دی، او توپیرونه او فاصلې یې له منځه وړي دي، هغه د اسلام مبارک دین دی.

فعالیت: زده کوونکي دې په ډله ییزه توګه له اړو خلکو سره د مرستې بیلګې په ګوته کړي.

د حدیث شریف ګټې

۱ – د اړو خلکو د پالنې ثواب

له حدیث شریف څخه دا څرګندیږي چې که څوک د کفایي جهاد کولو څخه عاجز وي اوغواړي د مجاهد ثواب تر لاسه کړي، له کونډو او اړو خلکو سره دې مرسته وکړي، پرته له دې چې د جهاد په لاره کې ستونزې او کړاوونه وګالي، دا ټول پدې دلالت کوي چې کونډې او بې اسرې خلک الله تعالی ته نږدې خلک دي چې له هغوی سره د مرستې په پایله کې مرسته کوونکو ته لوړ مقام ورکوي.

۲ – له مخلوق سره ښېګڼه عبادت دی

په پورتني حدیث شریف کې له کونډو او بېوزلو خلکوسره مرسته په شپه کې پرله پسې ټول عمر عبادت کولو او تل تر تله روژه نیولو سره برابره ښوولې شوې ده.

له عمر رضي الله عنه څخه روایت دی چې پیغمبرﷺ فرمایلي دي: له غوره عملونو څخه یو دادی چې مؤمن خوشحاله وساتې، په جامویې پټ کړې، لوږه یې ختمه کړې او اړتیا یې پوره کړې.[1]

۳ – له اړو او کمزورو خلکوسره مرسته کول کامیابي ده:

هر مسلمان چې د مسکینانو او اړو خلکو سره مرسته کوي هغه به په خپل ژوند کې تل خوشحاله اوکامیاب وي، ځکه له ده سره د الله مرسته مل وي، لکه چې رسول اللهﷺ فرمایي: «هَلْ تُنْصرُونَ وتُرْزَقُونَ إلاَّ بِضُعَفَائِكُمْ»[2] **ژباړه:** ستاسو رزق او کامیابي د کمزورو (دعا) پورې تړلې ده.

---

۱ - طبراني

۲ - رواه البخاري

نو کله چې انسان د کونډو، یتیمانو، اومسکینانو په پالنه کې بوخت وي الله تعالی یې په ژوند اوکار کې برکت اچوي.

پوښتنې

۱ -لاندې کلمې معنا کړئ:

السَّاعِي:

الأَرْمَلَةِ:

لاَ يَفْتُرُ:

لاَ يُفْطِرُ:

۲ – د حدیث شریف معنا ووایاست.

کورنۍ دنده

له بېوزلو سره د مرستې تر سرلیک لاندې یوه مقاله ولیکئ.

د لوڼو پالنه او روزنه

عَنْ أَنَسَ بْنِ مَالِكٍ ﷺ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ عَالَ جَارِيَتَيْنِ حَتَّى تَبْلُغَا جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَنَا وَهُوَ» وَضَمَّ أَصَابِعَهُ. [رواه مسلم]

د راوي پيژندنه

انس د مالك زوى د نضرلمسى، كنيه يې ابوحمزه ، د انصارو د خزرج لـه قبيلې څخه و، لس كاله يې د رسول الله ﷺ په خدمت كې تير كړي دي. رسول الله ﷺ ورته په عمر او مال كې د بركت دعا كړې وه او په وړوكوالي كې يې د بدر په غزا كې ګډون وكړ. په لمانځه كې يې له رسول الله ﷺ سره ډير ورته والى درلود. يو له هغو صحابه وو څخه دى چې زيات شمير احاديث يې روايت كړي دي. د پيغمبر ﷺ له وفات څخه وروسته د جهاد او فتوحاتو په لړ كې عراق ته لاړ اوپه بصره كې ميشت شو. هغه وروستى صحابي و چې د سلوكلونو په عمر په بصره كې وفات شو.

د كلمو معنا

١ – عَالَ: پالنه وكړه

٢ – جَارِيَتَيْنِ: دوه كوچنى لورګانې

٣ – تَبْلُغَا: دواړه بلوغ ته ورسيږي

٤ – ضَمَّ: نيږدې او يو ځاى كړې

٥- أَصَابِعَهُ: خپلې ګوتې

د حديث شريف ژباړه

له انس ﷺ څخه روايت دى چې رسول الله ﷺ وويل: څوك چې د دوو لورګانو پالنه او روزنه تر بلوغه پورې وكړي، د قيامت په ورځ به زه او هغه (پالونكى) سره يوځاى يو- او خپلې (دوه) مباركې ګوتې يې سره نيږدې كړې.

يعنې د دوو لوڼو پالونکی او پیغمبرﷺ به په جنت کې سره نیږدې اوسي، اودا نیږدې کېدل يې د دوو گوتو ترمنځ له فاصلې سره تشبیه کړل.

د حدیث شریف حکمت

دا یوڅرگند حقیقت دی چې اسلام نه یوازې د انسان د ژوند ساتنه کوي، بلکې د ټولو مخلوقاتو حقوق پکې خوندي دي، په دې حدیث کې د کوچنیانو د حقوقو په هکله مسلمانانو ته لارښوونه شوې ده چې په ځانگړې توگه د نجونو پالنه او روزنه ډېره د پام وړ ده، د دوی تربیې اوساتنې ته يې د هلکانو په پرتله غوره والی ورکړی دی، آن تردې چې پیغمبر(ص) د دوی پالونکي له ځان سره نیږدې بللي دي او د نجونو شتون يې په کور کې نیکمرغي ښوولې ده.

او دا ځکه چې ښځې له پیل څخه تر واده پورې لـه خطرسره مخ وي، اسلام د دوی د مصوونیت په موخه پلار اومورته دنده سپارلې چې تر ازدواج پورې ورته پوره پاملرنه وکړي، ترڅو په ټولنه کې د بدو خلکو ښکار،او په ټولنه کې د تجارت د سامان په توگه استعمال نشي.

د حدیث شریف گټې

۱ - د لورگانو د پالنې اجر

د لوڼو اوخویندو پالنه، روزنه او د هغوی اړتیاوې پوره کول د دې لامل گرځي چې پالونکی يې د آخرت له عذاب څخه خلاص او هغه غوښتنه تر لاسه کوي چې هر مسلمان ورته لیوال دی چې هغه جنت ته تلل دي، دا د دوی د تربیت په اهمیت باندې دلالت کوي.

دا اجر یوازې پلار ته نه دی ځانگړی شوی، بلکې مورهم لـه دې اجر څخه برخمنه ده، دعایشې رضی الله عنها روایت چې وروسته راځي پر دې دلالت کوي.

۲ – پر پلار باندې د لورگانو حقوق

لـور پـه پـلار او خـور پـه ورور بانـدې حق لـري چـې د هغـو پالنـه او روزنـه وکـړي، دا مسؤولیت تر ځوانې محدود ندی، بلکې وروسته له بلوغه هـم دوام لـري چې حق يې پـه نکاح ورکولو سره ساقطیږي، له هغـه څخـه يې وروستـه ساتنه او پالنـه پـه خاونـد بانـدې لازمیږي.

۳ – د لورګانو سره ښېګڼه

که څه هم په حديث کې دلورګانو يادونه شوې ده ، خو علماء د نورو رواياتو په رڼا کې وايي دغه ثواب د لورګانو په هکله ځانګړی نه دی، بلکې هغه څوک چې د خويندو اوترورګانو سره ښيګڼه اوپالنه يې کوي هم له دغه ثواب څخه برخمن دي.

۴ – د دوو لورګانو شمېر ضروري نه دی

پـدې حـديث کـې د دوو لورګـانو يادونـه شـوې ده، خـو د يـوې لورپالنـه او روزنـه هـم همداراز ثواب لري، له حضرت عايشې رضي الله عنهـا څخـه روايـت دی وايـي: يـوه ورځ زما کورته يوه مسکينه ښځه راغله، دوه لوڼې ورسره وې، له ما څخه يې د مرسـتې غوښـتنه وکړه، ماورته درې دانې خرما ورکړې، يوه يوه يې هر ې لورته ورکړه، دريمه يې غوښتل چې په خپله يې وخوري، خو هغه يې هم په منځ کې دوه ځايـه کـړه اويـه لورګـانو يـې وويشله، ما دغه کيسه پيغمبرﷺ ته وکړه هغه وفرمايل: «مَنِ ابْتُلِيَ مِنْ هـٰـذِهِ البَنَـاتِ بِـشَيْءٍ فَأَحْسَنَ إِلَيْهِنَّ ، كُنَّ لَهُ سِتراً مِنَ النَّارِ».[1]

ژباړه: څوک که د داسې لوڼو په هکله څه قدرې په امتحان کې واقع شو او له هغوی سره يې ښيګڼه وکړه، دوی(پالونکي) يې د دوزخ له اور څخه وژغورل.

۵ – د ښځو ژوند ته د اسلام پاملرنه

د جاهليت په زمانه کې لور او خورپه کورنی کې عيب بلل کېده، کله به چې په کـورکې نجلی وزيږيده خلکو به د خوشحالی پر ځای ماتم کاوه، قرآن کـريم دغـه واقعيت داسې بيان کړی دی: ﴿وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُمْ بِالْأُنْثَى ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ﴾ [النحل : ۵۸]

ژباړه: کله به چې له دوی څخه يو تـن تـه د نجلۍ د زيږېـدو خبر ورکـړای شـو، د مـخ رنګ به يې تور وګرځيده او هغه به له غوسې غمجن شو.

د اسلام په برکت سره خلک د دغـه نـاوړه عمـل څخـه وژغـورل شـول، ورتـه لار ښـوونه وشوه چې ښځه په کور کې سعادت دی، پا لنه يې د دنيا او آخرت نيکمرغي ده.

[1] – مُتَّفَقٌ عَلَيهِ

٦ - په دین باندې سم پوهول

پیغمبرﷺ د دې لپاره چې خلک سم پوه شي، خپلې ګوتې یې نیږدې کړې، ترڅو مسلمانان د لوڼو پالنې او روزنې ته پوره توجه وکړي او په دې وسیله په جنت کې د پیغمبرﷺ سره د یو ځای کیدو لوړ مقام وګټي.

پوښتنې

١ - لاندې کلمې معنا کړئ:

- عَالَ:
- جَارِيَتَيْنِ:
- تَبْلُغَا:
- ضَمَّ:
- أَصَابِعَهُ:

٢ - د لورګانو پالنه څه اهمیت لري؟

٣- آیا د خویندو تربیت هم د لورګانو په څیر ثواب لري؟

٤- د جاهلیت په دوره کې د نجونو ژوند څرنګه و؟

کورنۍ دنده

د لوست د مهمو مطالبو په پام کې نیولو سره د ښځود حقوقو په هکله یوه مقاله ولیکئ.

اووه لسم لوست

د حلالې روزۍ ګټل

عَنْ الْمِقْدَامِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:" مَا أَكَلَ أَحَدٌ طَعَامًا قَطُّ خَيْرًا مِنْ أَنْ يَأْكُلَ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ وَإِنَّ نَبِيَّ اللَّهِ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَام كَانَ يَأْكُلُ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ". (رواه البخاري)

د رواي پېژندنه

مقدام د معديکرب زوی، کنيه يې ابو کريمه الکندی د کندې قبيلې سره تړاو لري چې شمېر يې کم، د رسول الله ﷺ نيږدې ملګری، له يمن څخه په داسې حال کې راغی چې وړوکی و، د رسول الله ﷺ سره يې په ټولو غزاګانوکې ګډون کړی و، وروسته بيا په شام کې ميشت شو او د هجرت په (۸۷) کال د (۹۱) کالو په عمر په همدې خاوره کې وفات شو.

د کلمو معنا

١ – قَطُّ: هيڅکله اوهيڅ وخت

٢ – يَأْكُلَ: خوړل يې

٣ – مِنْ عَمَلِ يَدِهِ: د خپل لاس له کارڅخه

د حديث شريف ژباړه

له مقدام رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ فرمايلي دي: هغه خوراک چې د خپل لاس د کار (ګټې) څخه وي، له هغه څخه بل غوره خوراک چا خوړلی نه دی او د الله د پيغمبر داؤود عليه السلام روزي د خپل لاس له ګټې څخه وه.

د حديث شريف حکمت

په پورتني حديث کې پيغمبر ﷺ هغه بنده غوره ښودلی چې خپل ځان ته روزي په خپل زيار، په حلاله توګه ګټي او دا د غوره انسانانو کړنلاره ده، داود عليه السلام همداسې ژوند درلود او الله تعالی د انسان په خپل لاس رزق ګټل ستايلي او مسلمانان يې کار کولو ته هڅولي دي، بيکاري ډېرې ناخوالې زېږوي او د وزګار انسان ژوند تل د ستونزو سره مخ

وي، پدې اساس د پيغمبرﷺ پورتنۍ وينا په مسلمانانوکې حرکت پيدا کوي، څکه کار او زيار د نېکو او پياوړو خلکو نښه ده، نو په مسلمانه ټولنه کې هر وګړی د ځان لپاره د بوختيا په لټه کې وي، ترڅو په ځان کې د بهترينو خلکو صفت پيدا کړي او پر چا پېټی نه اوسي.

د حديث شريف ګټې

۱ – په خپل لاس ګټلې روزي

په حديث شريف کې د خپلې خوارۍ او زيار په نتيجه کې لاس ته راوړې روزې له ټولو غوره روزي بلل شوې ده، څکه دا د غوره خلکو کړنه او د الله تعالی د نيکو بندګانو سنت دی.

۲ – روزي ګټل ستايل شوی عمل دی

د روزۍ لاس ته راوړلو په موخه کسب او کار کول عيب نه دی، بلکې د پياوړو خلکو کړنه ده، لکه چې پيغمبرﷺ په بل حديث کې فرمايي: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَأَنْ يَأْخُذَ أَحَدُكُمْ حَبْلَهُ فَيَحْتَطِبَ عَلَى ظَهْرِهِ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَأْتِيَ رَجُلًا فَيَسْأَلَهُ أَعْطَاهُ أَوْ منعه»[1] **ژباړه:** قسم په هغه ذات چې زما روح دهغه په لاس کې دی، يوله تاسو څخه چې خپله رسۍ راواخلي او په خپله شا لرګي بار راوړي، له دې لارې خپل ځان ته حلال رزق وګټي، دغه کس له هغه کس څخه غوره دی چې سؤال کوي او څوک ورته څه ورکړي يا نه.

۳ – د داوودؑ يادونه

پدې حديث کې د داؤدؑ د يادونې ځانګړتيا داده چې هغه سره له دې چې د وخت واکمن و اوکسب ته يې اړتيا نه درلوده ، خو بيا هم هغه دا غوره ګڼله چې په خپل لاس ګټلې رزق وخوري، کار او کسب يې د ځان لپاره عزت ګاڼه.

٤ – د کسب زده کړه

د کسب زده کړه ښه صفت دی، د الله تعالی غوره بندګانو دکسب له لارې خپل ځان ته رزق پيدا کاوه، په مستدرک کې له ابن عباس رضي الله عنه څخه روايت دی چې: د الله پيغمبر داودؑ زغرې جوړولې، اوآدمؑ کښت کاوه، اوزکرياؑ ترکاڼ وو.

---

۱ – رواه بخاري

٥ – کار کول د توکل منا في نه دی

بې له شکه چې مسلمان په خپل رب باندې په ژوند کې توکل لري، خو د توکل معنا دا نه ده چې له اسبابو تیارولو پرته له الله تعالی څخه د اړتیا پوره کولو په اړه غوښتنه وشي، بلکې له داسې عمل څخه شریعت منعه کړې ده، څکه انبیاء علیهم السلام د توکل په معنا له هر چا څخه ښه پوهیدل، هغوی د توکل معنا د اسبابو تیارول او وروسته پر هغو باندې نتیجه مرتب کیدل الله تعالی ته پریښودل ښودلي دي.

٦ – د صنعت فضیلت

په قرآن کریم کې صنعت ستایل شوی دی، او الله تعالی خپل پیغمبرﷺ ته په دې لړ کې داسې فرمایلي دي: ﴿وَعَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَكُمْ لِتُحْصِنَكُمْ مِنْ بَأْسِكُمْ فَهَلْ أَنْتُمْ شَاكِرُونَ﴾ [الانبیاء:۸۰]

ژباړه: (الله تعالی فرمایي): او مونږ داوود علیه السلام ته، ستاسې د ګټې لپاره د زغرې د جوړولو صنعت وربښود لی و، ترڅو چې تاسې یو د بل له ګوزار نه وژغوري، نو آیا تاسې شکر ویستوونکي یاست؟.

په پورتنې آیت کې الله تعالی کسب یادول د انسان کمال بللی دی.

پوښتنې

لاندې کلمې معنا کړئ:

ا – قَطُّ:

ب – يَأْكُلَ:

ج – مِنْ عَمَلِ يَدِهِ:

٢ – داود علیه السلام څه ځانګړتیا درلوده؟

٣ – په خپل لاس ګټلی رزق څه اهمیت لري؟

٤ – د پورتنې حدیث خو ګټې ووایاست.

کورنۍ دنده

د لوست حدیث له ژباړې سره په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

په دين کې آسانتيا

عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي بُرْدَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ مُعَاذًا وَأَبَا مُوسَى إِلَى الْيَمَنِ قَالَ يَسِّرَا وَلَا تُعَسِّرَا وَبَشِّرَا وَلَا تُنَفِّرَا وَتَطَاوَعَا وَلَا تَخْتَلِفَا. [رواه البخاري]

د راوي پيژندنه

سعيد چې د معتمدو تابعينو څخه شميرل کيږي، د پلار نوم يې عامرچې په کنيې(ابوبردة) سره يې شهرت درلود، په کوفه کې قاضي پاتې شوی دی، د نيکه نوم يې ابوموسی عبدالله بن قيس الاشعري ﷺ چې مشهور صحابي دی، نوموړي (سعيد) په (۱۶۸)هجري کې له دنيا څخه رحلت وکړ.

د کلمو معنا

يَسِّرَا: آساني وکړئ.

وَلَا تُعَسِّرَا: سختي مه کوئ.

وَبَشِّرَا: زيری ورکړئ.

وَتَطَاوَعَا: په خپلو منځوکې دوستي ولرئ اويو د بل منونکي اوسئ.

د حديث شريف ژباړه

سعيد د خپل پلار په ذريعه له نيکه څخه روايت کوي چې: رسول الله ﷺ معاذ او ابوموسی رضي الله عنهما يمن ته استازي وليږل، اورته يې وويل: له خلکوسره آسانتيا غوره کړئ، سختي مه کوئ، خلکوته د خوشحالی زيری ورکړئ، نفرت مه خوروئ، يو د بل منونکي اوسئ، او له اختلاف څخه ځان وژغورئ.

د حديث شريف حکمت

د اسلام دين د انسان له سليم فطرت سره سم راغلی دی، هيڅ داسې کوم حکم نلري چې په کولوېې انسان ونه توانيږي، يا د فطرت دغوښتنې پر خلاف وي، دا ځکه چې زموږ د دين اساس پر آسانتيا ولاړ دی، په هر وخت اوهر ځای کې چې مسلمان له ستونزو سره مخ کيږي اونشي کولای چې هغه پر ځای کړي اسلام ورځخه د هغه عمل سرته رسول ساقط کړي او يا يې په کې آساني راوستې ده، دا يوازې د اسلام ځانګړتيا او ورتيا ده چې د دې ښکارندوی دی چې په هر ځای او هر وخت کې د نړۍ د خلکو لپاره سمه لار ښوونه وکړي.

د حديث شريف ګټې

۱ – په د ين کې آسانتيا

په اسلام کې سختي نشته، ځکه الله تعالی خپل بندګان په داسې کوم عمل کولو باندې نه دي مکلف کړي چې د هغوی له توان څخه اوچت وي او دا يې په دين کې لوی اصل ايښی، الله تعالی فرمايي: ﴿لاَ يُكَلِّفُ اللهُ نَفْساً إلاَ وُسْعَهَا﴾ [البقرة : ۲۸٦]

ژباړه: الله تعالی هيڅ يو نفس نه دی مکلف کړی مګر د هغه د توان په اندازه.

پيغمبرﷺ به په دووکارونو کې اسان غوره کاوه که چيرې به يې ګناه نه درلوده.

همداراز رسول الله فرمايي: «إنَّ الدِّين يُسْرٌ ، ولنْ يُشادَّ الدِّينَ أحدٌ إلا غَلَبَه .. » [۱]

ژباړه: بې له شکه د اسلام دين د آسانی دين دی او څوک چې په خپل ځان باندې دين سخت کړي ارومرو مغلوبيږي، اونشي کولای چې بيا ورته ادامه ورکړي.

۲ – په دعوت کې له نرمی څخه کار اخيستل

په حديث شريف کې مسلمانانو ته لارښوونه کيږي چې له خلکو سره په نرمی چلند وکړئ چې دا د ټولو انبياوو تګ لاره ده، الله تعالی موسی اوهارون عليهما السلام ته لارښوونه کوي: ﴿اذْهَبَا إِلَى فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَى فَقُولا لَهُ قَوْلاً لَيِّناً لَعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَى ﴾ [الطه : ٤٣ – ٤٤]

---

۱ – رواه البخاري

ژباړه: دواړه فرعون ته ورشئ، يقيناً هغه طغيان غوره کړی او ورته په نرمۍ سره وينا وکړئ، ښايي چې نصيحت قبول کړي او يا له عذاب څخه وويريږي.

د ژوند په هر اړخ کې بايد دې دستور ته پاملرنه وشي، هغه که دعوت وي، زده کړه وي، اصلاح راوستل وي او که له خلکو سره خبرې اترې وي.

۳ – له کرکې خپرولو څخه ډډه کول

د اسلام دين د رحمت دين دی، د کرکې او تنفر دين نه دی، له همدې امله پيغمبر ﷺ خپلو استازو ته هدايت ورکړ چې خلک د دين لوري ته وهڅوي او له دين څخه يې متنفر نه کړي، په يو بل حديث کې راځي پيغمبرﷺ فرمايي: «إنَّ الله لم يبعثني معنِّتًا ولا متعنِّتًا، ولكن بعثني معلِّمًا ميسِّرًا». [1]

ژباړه: رسول اللهﷺ فرمايي: الله تعالی زه په خلکو او په خپل ځان سختي راوړونکی نه يم راليږلی ، بلکې ښوونکی او د آسانی راوستونکی يې راليږلی يم.

٤ - زيرې ورکول

د مسلمان دعوتگرلپاره دا ښايي چې خلکوته د اسلام دنيوي او اخروي ښېګڼې په مخ کې کيږدي، د اعمالو فضيلتونه ورته بيان کړي، ځرنګه چې په رښتيا هم د اسلام مبارک دين د انسان د دواړو جهانو نېکمرغی لپاره راغلی، د هغه ګټې خلکوته وښيي او کومې بدبختۍ چې په نورو لاروکې دي، له هغو سره د اسلام د لارښوونو پرتله وکړي ترڅو خلک په شوق او رغبت هغه پلي کړي.

۵ – له اختلاف څخه ډډه کول

په پورتني حديث کې له اختلاف څخه د ډډې کولو حکم شوی دی، ځکه اختلاف دښمني، بغض، او کينه زيږوي د ټولني اړيکې تخريبوي اوناخوالې رامنځ ته کوي، الله تعالی فرمايي: ﴿وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ﴾ [الانفال : ٤٦]

ژباړه: او اختلاف مه کوئ چې بيا کمزوري کيږئ او قوت مو له منځه ځي.

---

١ - صحيح مسلم

يادونه

په پورتني حديث کې له اختلاف څخه د منعې معنا دا ده چې که چيرې په يوه مسئله کې نظريات مختلف وي، بايد د مسلمانانو تر منځ د دښـمنۍ او تفرقـې لامـل ونـه گرځـي ، د عمل په ميدان کې ټول سره په اتفاق ژوند تير کړي، يود بل د نظر احترام وکړي اوپه پای کې په يوه نظر راټول شي.

پوښتنې

١ - لاندې کلمې معنا کړئ:

يَسِّرَا:

وَلَا تُعَسِّرَا:

وَبَشِّرَا:

وَتَطَاوَعَا:

٢ - په دين کې آساني څه معنا لري؟ واضح يې کړئ.

٣- د اختلاف زيانونه ووایاست.

٤ - له نفرت څخه څرنگه ډډه کيدای شي؟

کورنۍ دنده

د لوست څخه په استفادې د يووالي په هکله يوه مقاله وليکئ.

لعنت (ښيرا) ويل

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ قَالَ: قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ ادْعُ عَلَى الْمُشْرِكِينَ. قَالَ: { إِنِّي لَمْ أُبْعَثْ لَعَّانًا، وَإِنَّمَا بُعِثْتُ رَحْمَةً }. [رواه مسلم]

د ځينو کلمو معنا

١ – **لَعَّانًا**: ډير لعنت ويونکى او ښيرا کوونکى

٢ – **بُعِثْتُ**: راليږل شوى يم.

د حديث شريف ژباړه

له ابو هريره ﷺ څخه روايت دى چې رسول الله ﷺ ته وويل شول: اى د الله رسوله!، مشركينو ته ښيري وکړه: د الله رسول ځواب ورکړ: زه لعنت ويونکى(ښيرا کوونکى) نه يم راليږل شوى ، بلکې زه رحمت راليږل شوى يم.

د حديث شريف حکمت

زمونږ د پيغمبرﷺ راوړى پيغام (اسلام) د رحمت پيغام دى چې په عامه توګه د ټولو مخلوقاتو د ترحم اوشفقت ذريعه وګرځيد، ځکه اسلام د ټولو مخلوقاتو د ساتنې ضامن، د هر چا حق پکې ټاکل شوى او له تيرى څخه يې خلک منعه کړي دي، د انسانانو د دنيا اوآخرت د برياليتوب يوازينى لاره ده او يوازينى دين دى چې د نړى خلک پرې له ناخوالو څخه نجات مومي.

د حديث شريف ګټې

١ – لعنت ويل لويه ګناه ده

لعنت ويل ګناه ده، له ويلو څخه يې اسلام منعه کړيده، د پيغمبر ﷺ په وړاندې يوصحابي په باد(هوا) باندې لعنت ووېل. پيغمبر ﷺ ورته وفرمايل: په هوا لعنت مه وايه، ځکه د الله تعالى لخوا ورته امر شوى دى، ځوک چې پر چا بې ځايه لعنت وايي، د لعنت وبال يې بيرته ويونکې ته راګرځي.(١)

په يو بل روايت کې پيغمبرﷺفرمايي: «لا تَدْعوا على أنفسكم ، ولا تدعوا على أولادكم ، ولا تَدْعوا على خَدَمِكم ، ولا تَدُعوا على أموالكم، لا تُوافِقُوا من الله عَزَّ وجلَ ساعة نَيْلٍ ، فيها عطاءٌ ، فَيَسْتَجيبَ لكم» (٢)

---

١ – سنن ابو داوود.

٢ – سنن ابو داوود

ژباړه: خپلو ځانونو ته ښيرې مه کوئ، همداراز خپلو بچو، مزدورانو اومالونو ته ښيرې مه کوئ، داسې نشي چې تاسې ښېرې په داسې وخت کې وکړئ چې الله تعالى سوالونه قبلوي ستاسې ښېرې به قبولې کړي.

په بل حديث شريف کې راځي چې پر مسلمان لعنت ويل د مسلمان د قتل په څير دي.[1]

٢ - ښيرې کول لعنت بلل کيږي

له پورتني حديث څخه څرګنديږي چې سپکې، سپورې، او ښېرې هـم لعنت بلل کيږي، مسلمان بايد خپله ژبه له بدو وينـاوو څخه وژغـورې، ځکه مسلمان د خپلو وينـاوو پـه وړاندې مسؤول ګڼل کيږي، نـو لـه همـدې کبلـه اسـلام مسلمان د بـدو وينـاوو، سپکو، اوکنځلو څخه منعه کوي، رسول الله ﷺ فرمايي: « لَيْسَ الْمُـؤْمِنُ بِالطَّعَّـانِ وَلاَ اللَّعَّـانِ وَلاَ الْفَاحِشِ وَلاَ الْبَذِىءِ ».[2]

ژباړه: مسلمان چا پورې تور نه تـړي او نـه لعنـت ويـونکى دى او نـه بې حيا، سپکې او سپورې خبرې کوي.

٣ - د رسول الله راتګ رحمت دى

بې له شکه د پيغمبر ﷺ رسالت د هغه باران په څير دى چې مـړې ځمکې ژونـدۍ کـوي، اوژوند ته ښايست وربښي، نو همدارنګه د پيغمبر ﷺ په راتګ سره مـړه زړونـه د اسلام پـه نور ژوندي اوروښانه شول، ړندې سترګې بينا شوې، او کڼو غوږونـو اوريـدل پيـل کـړل، بلکې الله تعالى د پيغمبر ﷺ پـه راليږلـو سره دنيـا رڼـا کـړه، د مينې اومحبـت وړانګې يې خورې کړې، ظلم اوجهل يې په علم اوعدل بدل کـړ، اود دې صـفت پـه درلـودو سره د نړۍ خلک پرې راټول شول، لکه څرنګه چې الله تعالى فرمايي: ﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْـتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ..﴾ [آل عمران : ١٥٩]

ژباړه: نو د الله تعالى د رحمت په سبب دوى ته نـرم شـولې، اوکه چيرې سـخت زړى او توند خويه واې، نو خلک به له تا څخه خواره شوي واى.

په ځينوځايونو کې د ګناه کولو له کبله لعنت ويل شوى دى

په شريعت کې د ځينو ناوړو اعمالو سرته رسوونکي ملعون (د الله تعالى له رحمت څخه لرې) بلل شوى، چې بيلګې يې په لاندې توګه بيانيږي:

١ - هغه ښځه چې په مړي وير کوي، اوچيغې پرې وهي، اود شريعت خـلاف نـاروا وينا کوي، په حديث کې راځي: «لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ النَّائِحَةَ وَالْمُسْتَمِعَةَ لها...»[3]

١- صحيح مسلم

٢ - مسند احمد

٣ - سنن ابو داوود.

ژباړه: رسول اللهﷺ هغه ښځه چې په مړي باندې چيغې وهي، اوهغه ښځه چې ورته غوږ باسي لعنت ويلی دی.

۲ – هغه ښځې چې خالونه لګوي، هغه ښځې چې د خال لګولو غوښتنه کوي، هغه ښځې چې وريځې وکاږي او هغه ښځې چې د ويښتلو غوښتنه يې کوي، په حديث کې راځي رسول اللهﷺ فرمايي: «لَعَنَ اللَّهُ الْوَاشِمَاتِ وَ الْمُوتَشِمَاتِ والنامصات وَالْمُتَنَمِّصَاتِ»[1]

په خال لګوونکو ښځو او هغه ښځې چې لګول يې غواړي او هغه ښځې چې وريځې وکاږي او هغه ښځې چې د ويستلويې غوښتنه کوي، د الله تعالی له لوري پر دوی لعنت دی.

۳ – د سود خوړل

په حديث کې راځي چې سود خوړونکي او سود ورکوونکي او د سود سند ليکونکي او شاهدان يې لعنتي او د الله له رحمت څخه لرې دي.[2]

پوښتنې

لومړی پوښتنه:

۱ - د حديث راوي څوک دی ؟ معرفي يې کړئ.

۲ - لعنت څه ته ويل کيږي؟

۳ – پرکومو کسانوباندې دخپلو ناروا کړنو له کبله لعنت ويل شوی دی؟

دويمه پوښتنه:

لاندې کلمې معنا کړئ:

۱ – لَعَّانًا:

۲ – بُعِثْتُ:

۳ – لَعَّانًا:

کورنۍ دنده

د لوستل شوی حديث په پام کې نيولوسره (زموږ پيغمبر رحمت دی) تر سرليك لاندې يوه مقاله وليکئ.

---

۱ - صحيح مسلم

۲ - صحيح مسلم

په چارو کې منځنۍ حالت غوره کول

عن جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِرضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ: « إِنَّ هَذَا الدِّينَ مَتِينٌ فَأَوْغِلْ فِيهِ بِرِفْقٍ، وَلاَ تُبَغِّضْ إِلَى نَفْسِكَ عِبَادَةَ اللَّهِ، فَإِنَّ الْمُنْبَتَّ لاَ أَرْضًا قَطَعَ، وَلاَ ظَهْرًا أَبْقَى ». [رواه البيهقي]

د راوي پېژندنه

حضرت جابر جليل القدر صحابي دی، د پلار نوم يې عبد الله، نيکه يې عمرو بن حرام، د عمر د کموالي له کبله يې د بدر او اُحد په غزاګانو کې ګډون نه درلود، د اُحُد له غزا څخه وروسته يې خپل ژوند د رسول الله ﷺ خدمت ته وقف کړ، په کوراوسفر کې به د پيغمبر ﷺ ملګری و، لدې کبله يې زيات شمېر احاديث له پيغمبر ﷺ څخه روايت کړي دي، په خپل وروستني عمر کې شام ته لاړ او د څه مودې لپاره هلته ميشت شو او دهجرت په ٧٤ کال د ٩٤ کلونو په عمريې له فاني دنيا څخه رحلت وکړ او په (جنت البقيع) کې خاورو ته وسپارل شو.

د کلمو معنا

مَتِينٌ: ډير سخت او کلك

فَأَوْغِلْ فِيهِ: ورننوځئ، تګ لاره غوره کړئ

بِرِفْقٍ: په آسانۍ سره

الْمُنْبَتَّ: هغه څوك چې خپله سورلی د تيز ځغلولو له کبله له کاره وباسي.

وَلاَ تُبَغِّضْ: ځان لپاره يې بد مه ګرځوه

لاَ أَرْضًا قَطَعَ: نه يې سفر پوره کړ

وَلاَ ظَهْرًا أَبْقَى: او نه يې سورلی روغه پريښوده

د حديث شريف ژباړه

حضرت جابر بن عبد الله رضي الله عنه د رسول الله ﷺ څخه روايت کوي چې فرمايلي يې دي: بې له شکه دغه دين ډير قوي دين دی، په آسانۍ سره پکې ورداخل شه، خپل ځان ته د الله تعالى په عبادت کولو کې کرکه مه راپيدا کوه(په ځان باندې د وس نه پورته عبادت کول مه لازموه) ځکه تيز ځغلوونکي مسافر نه خپل سفر پوره کړی دی، اونه يې سپرلی روغه پريښې ده.

د حدیث حکمت

په پورتني حدیث کې د اسلام د مهم اصل یادونه شوې ده، هغه د دین اودنیا په چارو کې منځنۍ حالت غوره کول دي، دې اصل ته پام کول د مسلمان لپاره خورا مهم دي، ځکه چې د دې اصل په رعایت سره د مسلمان ژوند له افراط اوتفریط څخه لرې کیږي، د تل لپاره یې هر اقدام په دلیل او معقولیت باندې ولاړ وي، خپلې دیني چارې داسې عیاروي چې په هغه لاره تلل د تل لپاره ورته ممکن وي.

اودا راز متوسط حالت غوره کول د کامیابۍ راز دی او کله چې مسلمان په خپلو دیني مکلفیتونو کې متوسط حالت غوره کړي، هیڅکله پکې پاتې نه راځي، خوکه چېرې په عباداتو کې یې افراط وکړ، یو وخت به ارومرو داسې راځي چې دی به ستړی کیږي، اوعبادت به ورڅخه پاتې کیږي.

د حدیث شریف ګټې

۱ – د اسلام دین قوت لري

د اسلام دین غښتلي احکام لري چې مسلمان یې د خپل وس په تناسب سره په سرته رسولو مکلف دی او په ځینو حالاتو کې د شرعي عذر له کبله اجازه ورکړل شوې ده چې یوازې د فرض په ادا کولو باندې اکتفا وکړي، لکه په سفر کې فرضي لمونځ کول، ترڅو پر مسلمان عبادت سخت تمام نه شي، نو د دین ټول نوافل لکه تل روژه نیول، د حد نه زیات همیشه نفلي لمونځونه کول، تل ترتله په تلاوت اوذکر کې مشغولیدل او داسې نور، دا ټول سره له دې چې دیني اعما ل دي، خو هغو ته په یوځل غیږ ورکول انسان ستړی کوي او بیا یې له نور پرمختګ څخه غورځوي.

۲ – په دین کې میانه روي او تدریج

امام غزالي وایي: هرهغه څوک چې د دین په مرتبو کې له دمې اخیستلو پرته منلې وهي، حتماً په ده باندې د دین احکام سخت پریوځي، باید مسلمان د فرایضو نه وروسته په تدریج سره په خپل نفلي عبادت کې وړاندې لاړ شي، ترڅو نفلي عبادت پرې دروند تمام نشي.

۳ - هغه عبادت غوره دی چې همیشه وي

د اسلام دین مسلمانان دې ته هڅولي دي چې تل پاتې عبادت باندې ځان عادت کړي، اوهغه عبادت چې د څه وخت لپاره یې په زیاته اندازه وکړي او بیا یې پریږدي، نه دی ستایل شوی.

د مسلمان لږ نیک عمل چې همیشه یې کوي، له هغه نیک عمل څخه غوره دی چې د څو ورځو لپاره وي او بیا یې پریږدي، په دې اړه رسول الله ﷺ داسې فرمایلي دي: د خپل وس په اندازه نیک عملونه کوئ او غوره هغه عمل دی چې تل وي، که څه هم هغه لږ وي.[1]

٤ – اسلام د میانه روۍ دین دی

د اسلام دین د مسلمان لپاره ټاکلی حد ایښی دی او ورته یې خپل فرایض ښودلي دي چې پرته له کومه عذره یې سرته ورسوي، پر دې سر بیره مسلمان ته یې د میانه روۍ غوره کولو لارښوونه کړې ده ترڅو په ده باندې درونډ تمام نشي، پیغمبر ﷺ مسلمانانو ته عامه لارښوونه کوي چې: په چارو کې غوره حالت منځنی حالت دی.[2]

ځکه چې دا د اعتدال حالت له کمي او زیاتي څخه لرې دی.

پاملرنه

په اعمالو کې د منځني حالت له غوره کولو څخه مراد نفلي اعمال دي، په فرضي چارو کې لاره ټاکل شوې ده، څوک یې د پرېښودو واک نه لري.

؟؟ پوښتنې

١- لاندې کلمې معنا کړئ:

مَتِينٌ:

فَأَوْغِلْ:

بِرِفْقٍ:

الْمُنْبَتَّ:

٢ – اسلام مسلمانان د کوم حالت غوره کولو ته هڅولي دي؟

٣- آیا په اسلام کې سختي شته؟ واضح یې کړئ.

کورنۍ دنده

د راوي له پېژندنې سره د پورتني حدیث ژباړه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

---

١ – مسند احمد

٢ – رواه البیهقي

په ځوانۍ کې د الله ﷻ بنده ګي

«عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمْ اللَّهُ تَعَالَى فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ إِمَامٌ عَدْلٌ وَشَابٌّ نَشَأَ فِي عِبَادَةِ اللَّهِ وَرَجُلٌ قَلْبُهُ مُعَلَّقٌ فِي الْمَسَاجِدِ وَرَجُلَانِ تَحَابَّا فِي اللَّهِ اجْتَمَعَا عَلَيْهِ وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ وَرَجُلٌ دَعَتْهُ امْرَأَةٌ ذَاتُ مَنْصِبٍ وَجَمَالٍ فَقَالَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ فَأَخْفَاهَا حَتَّى لَا تَعْلَمَ شِمَالُهُ مَا تُنْفِقُ يَمِينُهُ وَرَجُلٌ ذَكَرَ اللَّهَ خَالِيًا فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ» [متفق عليه]

د ځینو کلمو معنا

۱- سَبْعَةٌ:	اووه.
۲- فِي ظِلِّهِ:	ظل سیوري ته وایي دلته د الله ﷻ لـه سیوري څخه د هغه د عرش سیوری مراد دی.
۳- يَومَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ :	له دي ورځي څخه مراد د قیامت ورځ ده.
۴ـ إِمَامٌ:	هرهغه څوك چې د مسلمانانو د چارو سرپرستي پر غاړه لري.
۵ـ شَابٌّ:	ځوان
۶ـ نَشَأَ فِي عِبَادَةِ اللَّهِ:	چې د الله ﷻ په بنده ګی کې لوی شوی وي.
۷ـ مُعَلَّقٌ فِي الْمَسَاجِدِ:	پر مسجدونو پورې یې(زړه) تړلی وي.
۸ـ تَحَابَّا فِي اللَّهِ:	د الله ﷻ د رضا لپاره یوله بل سره محبت ساتي.
۹ـ اجْتَمَعَا عَلَيْهِ:	د الله ﷻ د رضا لپاره یوله بل سره یوځای شي.
۱۰ـ وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ:	د الله ﷻ د رضا لپاره یوله بل څخه جلا شي.
۱۱- دَعَتْهُ:	بلنه ورته ورکړي.
۱۲ـ ذَاتُ مَنْصِبٍ وَجَمَالٍ:	د عزت او ښایست خښتنه.
۱۳ـ فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ:	له سترګو څخه اوښکې توی شي.

د حدیث ژباړه

له حضرت ابوهریره رضي الله عنه څخه روایت دی، پیغمبر ﷺ فرمایلي دي: اووه کسان دي چې الله جل جلاله به يې په هغه ورځ د عرش ترسیورې لاندې ساتي چې بل هيڅ سيوری به نه وي مګر يوازې دده د عرش سیوری به وي: یو عادل بادشاه، بل هغه ځوان چې د الله جل جلاله په عبادت کې لوی شوی وي، بل هغه څوک چې زړه يې په مسجدونو پورې تړلی وي، بل هغه دوه کسان چې يو د بل سره د الله جل جلاله په خاطر مينه کوي، کله چې يوځای کیږي هم د الله جل جلاله د رضا لپاره يو ځای کیږي او چې کله يو له بل څخه جلا کیږي هم د الله جل جلاله د رضا په خاطر يو له بل څخه بیلیږي – يعنې يو د بل سره ناسته او ولاړه يې يوازې د الله جل جلاله د رضا په خاطر وي نه د کوم بل دنيوي غرض په موخه بل هغه کس چې له هغه څخه داسې ښځه د بدکارۍ غوښتنه وکړي چې په خلکو کې د مقام خاونده او ښايسته وي او دی ورته په ځواب کې ووايي: زه له الله جل جلاله څخه ویریږم. بل هغه څوک چې کله د الله جل جلاله په لاره کې مال خیرات کوي نو داسې په پټه يې ورکوي چې کيڼ لاس په دې نه پوهيږي چې ښي لاس څه شی خیرات کړل، بل هغه څوک چې کله د الله جل جلاله يادونه په تنهايي کې کوي نو له سترګو څخه يې اوښکې بهيږي.

د حدیث حکمت

الله جل جلاله د خپلې مهربانۍ له مخې د ځينو نيکو اعمالو د سرته رسولو ډيرې زياتې ښېګڼې ذکر کړې دي تر څو د داسې خصلتونو او عملونو خاوندانو ته له يوې خوا د ډير خير زيری ورکړي، او له بل پلوه، د داسې اشخاصو،او د نورو تر منځ توپير په ګوته کړي، دا په حقيقت کې د الله جل جلاله له لوري خلک نيکيو ته رابلل، او هڅول دي په همدې غرض پيغمبر ﷺ په دې حديث کې د هغو اووکسانو ستاينه کړې چې د ډيرو غوره اعمالو څښتنان دي، اګرچې دغه مقام په نورو احاديثو کې د نوروکسانو لپاره هم ذکر شوی دی، لکه د الله جل جلاله د لارې غازي، پوروړي ته مهلت ورکوونکی، له پور وړي سره مرسته کوونکی، مسجد ته زيات پل وهونکی او داسې نور.

د حدیث شریف ګټې

۱ـ د عادل امام فضیلت

په اسلامي شريعت کې عدل او انصاف ډير لوی فضيلت لري، د اسلام مقدس دين عدل پر هر چا لازم کړی دی، که هغه مشر دی او که د مسلمانانو د کارونو نور واکمنان ، لکه: قاضيان، وزيران، واليان او داسې نور، آن تردې چې مسلمان بايد په کورني کې هم له عدل څخه کار واخلي، لکه د خپلو بچو تر منځ مساوات، د خپلو بيبيانو تر منځ عدالت.

دا چې د عادل بادشاه د عدل لمنه ډېره پراخه وي او پر ټول رعیت د ترحم سیوری وي، او ټول وګړي ورڅخه ګټه اخلي، همدارنګه د ده د ظلم په صورت کې ټول خلک متضرر وي، ځکه نو عادل بادشاه له دومره لوړې مرتبې څخه برخمن دی.

۲ـ په ځوانۍ کې بنده ګي

د ځوانۍ وخت د ژوند ډېره ارزښتناکه مرحله ده. د بنده ټول جسمي، ذهني، عقلي او فکري قوتونه وده کوي، نو په کار ده چې ځوان دغه قوتونه د الله ﷻ په بنده ګۍ اوعبادت کې مصرف کړي. څوک چې خدای ورکړي قوتونه د خپلو خواهشاتو پر ځای د الله ﷻ په عبادت کې مصرفوي د ډېر لوی فضیلت او ستاینې وړ دی.

۳ـ له مسجدونو سره زیاته علاقه

جماتونه د الله ﷻ کورونه دي. په دې معنا چې د فرضي او نفلي عبادتونو، د الله ﷻ د تسبیح، ذکر، د تعلیم او تعلم او د نورو غوره کارونوځایونه دي، نو د هر چا اړیکه چې د الله ﷻ له کورونو سره زیاته وي، هغه الله ﷻ ته ډېر نژدې او د لوی مقام څښتن دی، ځکه چې له مسجدونو سره مینه انسان د منکراتو او هر ډول بدیو څخه لرې ساتي.

۴ـ د الله ﷻ لپاره مینه

د خلکو ترمنځ اړیکې زیاتره په مادي، جنسي، او د خپلولۍ پر بنسټونو ولاړې وي ، مګر په اسلام کې غوره اړیکې هغه دي چې د الله ﷻ پرمحبت ولاړې وي ، او د اړیکو لامل د الله ﷻ اطاعت وي یعنې دهغه چاسره دوستي او ملګرتیا کول چې د الله ﷻ څخه ویره لري، او هغه ته نژدې وي. څوک چې یوازې الله ﷻ ته د قرب او نږدیوالي په اساس یو له بل سره ناسته ولاړه کوي داسې کسان الله ﷻ ته ډېر خوښ وي.

۵ـ تقوی او پرهیزګاري

هر انسان یو لړ غوښتنې او رغبتونه لري چې د اسلام مبارک دین د دغو غوښتنو لپاره معلومې لارې چارې په ګوته کړي دي ، خو شیطان تل د دې هڅه کوي چې انسان د خپلو نفسي خواهشاتو په لومه کې راګیر کړي او له همدې لارې څخه یې په ګمراهۍ کې اخته کړي.

یوله هغو غوښتنو او رغبتونو څخه چې بشري نفس ورته زیات میلان کوي، ښځه ده، دا میلان هغه وخت زیات وي چې کله ښځه ښایسته وي او لوړې کورنۍ ته منسوبه وي، هرکله چې داسې ښځه د مسلمان څخه د بدکارۍ غوښتنه وکړي او مسلمان د داسې فتنې او ابتلاء پر مهال د الله ﷻ څخه ویره اختیار کړي او له قدرت سره سره ورڅخه ډډه وکړي الله ﷻ به یې په خپل رحمت کې ونغاړي. همدارنګه که چېرې ښځه د داسې حالت سره مخ شي چې ښایسته ځوان چې مال هم زیات لري دې ته د زنا دعوت ورکړي او هغه ورڅخه انکار وکړي او ورته ووایي چې زه له الله ﷻ څخه وېرېږم، بې له شکه دغې ښځې هم دا لوړ مقام ترلاسه کړ.

۶ـ په پټه خیرات ورکول

صدقه او خیرات ورکول لوی فضیلت لري.خیرات ورکول داسې عبادت دی چې ګناهونه رژوي، د مسلمان اجرونه زیاتوي، مسلمان له اور څخه ژغوري او د الله ﷻ د رضامندی سبب ګرځي.

صدقه ورکول په پټه اوښکاره په دواړو حالتونو کې غوره کار دی، خو اجر او غوره والی يې هله زيات وي چې په پټه ورکړل شي آن تر دې چې کيڼ لاس په دې پوه نه شي چې ښي لاس په خيرات کې څه ورکړل مګر دا چې په ښکاره ورکولو کې يې کوم شرعي مصلحت وي.

۷ـ د الله ﷻ له ويرې ژړل

د الله تعالی ذکر او ياد هغه ستر نيک عمل دی چې د هر چا په هر وخت کې لاس ورته رسيږي. څه ځانګړي شرطونه نه لري، په ناسته، ولاړه، په اوداسه او بې اودسه د الله ياد اجر لري، خو که يو څوک له نورو څخه ګوښه د الله تعالی لويي راياده کړي او خپل تقصير او بې پروايي ته متوجه شي، ځان ملامت کړي او په سترګو کې يې له ويرې څخه اوښکې راشي، دا د ده د پوره ايمان او اخلاص څرګندونه کوي او له همدې کبله الله تعالی ورته د ستر مقام وعده ورکړې.

پوښتني

۱ـ لاندې کلمې معنا کړئ:

اـ مُعَلَّقٌ فِي الْمَسَاجِدِ:

ب ـ تَحَابَّا فِي اللَّهِ:

ج ـ فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ:

۲ـ خالي ځايونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:

{ د اسلام مقدس دين.......................پرهرچا لازم کړی دی.

{ د صدقې اوخيرات اجر هله زيات وي چې په......................... ورکړل شي.

۳ـ په اسلام کې د غوره اړيکو اساس په څه ولاړ دی؟

کورنۍ دنده

حديث په يادو زده کړئ.

په لار کې د کښیناستلو آداب

«عَنْ أَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِىِّ رَضِىَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِىَّ ﷺ قَالَ: { إِيَّاكُمْ وَالْجُلُوسَ بِالطُّرُقَاتِ }. فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا لَنَا مِنْ مَجَالِسِنَا بُدٌّ نَتَحَدَّثُ فِيهَا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: { إِذَا أَبَيْتُمْ إِلاَّ الْمَجْلِسَ فَأَعْطُوا الطَّرِيقَ حَقَّهُ }.قَالُوا: وَمَا حَقُّ الطَّرِيقِ؟ قَالَ: {غَضُّ الْبَصَرِ وَكَفُّ الأَذَى وَرَدُّ السَّلاَمِ وَالأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْىُ عَنِ الْمُنْكَرِ» [رواه البخاری]

د راوي پېژندنه

ابو سعيد چې نوم يې سعد د پلار نوم يې مالك نيکه يې سنان، د مدينې د الخدري قبيلې اصلي اوسيدونکی، کنيه يې ابوسعيد چې په همدې سره يې شهرت درلود، له مشهورو اصحابو څخه دی چې په زياتو غزاګانوکې يې ګډون کړی، يو له هغو اصحابوڅخه شميرل کيږي چې په فقه اواجتهاد کې يې شهرت درلوده، په کال ۷٤ هجري کې يې له فاني دنيا څخه سترګې پټې کړې.

د ځينو کلمو معنا

إِيَّاكُمْ:	لرې اوسئ
الطُّرُقَاتِ:	لارې
أَبَيْتُمْ:	نه يې منئ
غَضُّ الْبَصَرِ:	د سترګو پټول
وَكَفُّ الأَذَى:	له ضرر رسولو نه ځان ساتل

د حديث شريف ژباړه

له ابو سعيد الخدرى رضي الله عنه څخه روايت دی چې نبي کريم ﷺ فرمايلي دي: په لاروکې کښيناستلو څخه ډډه وکړئ. اصحابو وويل: ای د الله رسوله! په لارو کې له کيښيناستلو څخه زموږ چاره نشته، موږ په کې خپلې خبرې کوو. نبي کريم ﷺ وفرمايل: هوکې! چې داسې نشئ کولای، بايد لارې ته د هغې حق ورکړئ (دلارې آداب په پام کې ونيسئ) اصحابو وويل: دلارې حق کوم يودی ؟ نبي کريم ﷺ وفرمايل: د سترګو

کښېنته کول، خلکو ته له ضرر رسولو څخه ډډه کول، د سلام ځواب ورکول، په نیکو چارو امر کول او له بدیوڅخه خلك منعه کول د لارې حقونه دي.

د حدیث شریف حکمت

څرنګه چې په لارو اوعامو سرکونو کې د خلکو تګ راتګ کیږي او په خپل ورځني ژوند کې ورته ډېره اړتیا لري، نو پردې اساس په حدیث کې بې له اړتیا په لارو کې له ناستې څخه منعه شوې ده، ځکه اکثراً داسې پیښیږي چې په لاره تلونکي خلك د ناستو خلکو له اړخه ځورول کیږي او د اسلام دین له ضرر رسولو څخه منعه کړې ده، که چیرې په ځینې وختونو کې مسلمانان په لاره کې نا سته اړینه ګوري، باید ټول هغه آداب په پام کې ونیسي چې ورسره د تیریدونکو احترام اوعزت وسا تل شي او له هر هغه عمل څخه ځان وژغوري چې د تیریدونکو د ځوریدلو لامل ګرځي.

د حدیث شریف ګټې

۱– په لار کې کیښیناستلو څخه ډډه کول

په پورتني حدیث کې پرته له اړتیا په لارو کې ناستې څخه منعه شوې ده، ځکه مسلمان د تل لپاره خلکوته د ګټې او ښیګڼې رسولو په فکر کې وي، له ضرر رسولو څخه یې ځان ژغوري او زیار باسي چې د ده له ژبې، نظر، او لاس څخه څوك متضرر نشي او که چیرې په لار کې نا ستې ته اړکیږي، بیا به ټول حقوق په پام کې نیسي ترڅو د ده دکښیناستلو له کبله څوك متضرر نشي.

۲ – د ناروا کتلو(نظر)څخه ځان ساتل

مسلمان باید د حرام نظر(کتلو) څخه ځان وساتي، هغه که په هر ځای کې وي، ځکه د ناروا وو په لورې کتل انسان په ګناه کې ښکیلوي، په اخلاقي فساد یې اخته کوي او دا حکم مسلمان سړي اومسلمانې ښځې دواړوته متوجه دی په قرآن کریم کې پدې اړه روښانه لارښوونه شوې ده: ﴿قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ...... " -: وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ﴾ [النور: ۲۹ – ۳۰]

ژباړه: نارینه وو مؤمنانو ته ووایه چې خپلې سترګې کښېنته وسا تي، اومسلمانو ښځوته ووایه چې خپلې سترګې کښېنته کړي.

٣ – له ضرررسولو څخه ځان ژغورل

کله چې په لار کې نا سته اړينه وي، په داسې حالت کې بايد لازمې لارښوونې په پام کې ونيول شي، ځينې يې دادي چې د مجلس له کبله په لارويو لار تنگه نشي، مجلس بايد د خلکو د سپکا وي لامل ونه گرځي، ځکه مسلمان هغه چا ته ويل کيږي چې د هغه له لاس او ژبې څخه مسلمانان په امن وي، په ځانگړې توگه د ښځو د ځورونو سبب نشي او همدا راز مجلس د تجسس لپاره نه وي.

٤ – د سلام ځواب ورکول

سلام داسې سنت عمل دی چې له ځان سره د امن اومحبت پيغام لري او اطمينان ورکوي چې په ډاډه توگه ژوند وکړي، له دې کبله سلام اچول د ايمان نښه بلل کيږي او ځواب يې واجب دی، با يد د سلام ځواب په ښه توگه ورکړای شي، دا د قرآن کريم لارښوونه ده. الله تعالی فرمايلي دي: ﴿وَإِذَا حُيِّيتُم بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا﴾ [الانساء : ٨٦]

ژباړه: اوڅوک چې په درناوي سره تاسې ته سلام واچوي، نو هغه ته له هغې نه په ښه توگه ځواب ورکړئ او يا لږ تر لږه همغه شان.

٥ – دښو کارونوپه لوري بلنه اوله بديوڅخه منعه کول

د قرآن کريم له مسلمان څخه دا غوښتنه ده چې په هر حا ل کې په خپله نيک اوسي، نور خلک د نيکی لوري ته را وبلي، الله تعالی فرمايي: ﴿وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [آل عمران : ١٠٤]

ژباړه: په تاسې کې دې څه خلک ارومرو داسې وي چې د نيکی لوري ته بلنه وکړي، په ښو امر وکړي، او له بدو منعه وکړي، کوم خلک چې دا کار وکړي هغوی به بريالي شي.

په زياتو احاديثو کې د ښوکارونو په لور، د بلنې او د بديو د مخنيوي په هکله يادونه شوي ده، دا د هر مسلمان مسؤوليت دی چې د امر بالمعروف او نهي عن المنکر دنده سرته ورسوي، رسول الله ﷺ فرمايي: «مَنْ رَأَى مِنكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ وَذَلِكَ أَضْعَفُ الإِيمَانِ».[١]

---

[١] – صحيح مسلم.

ژباړه: تاسو نه چې څوک ناروا وګوري، سم دلاسه دې په لاس سره منعه کړي، که چیرې یې وس نه وي، په ژبه دې منعه کړي اوکه چیرې په ژبه یې نشي منعه کولای ، په زړه کې دې ورسره کینه ولري او دا کمزوری ایمان دی.

د ښو چارو په لور بلنه او له ناروا وو څخه منعه ډیره ضروري ده، ځکه په دنیا کې دخلکو ژوند په بېړۍ کې د ناستو خلکوپه څیر دی، که چیرې یوکس بیړۍ سوری کړي ټول سپاره خلك ورسره ډوبیږی، نو د بدیو مخنیوی د خپل ځان اود ټولنې دساتنې معنا لري.

پوښتنې

١ – د حدیث راوي په لنډه توګه معرفي کړئ.

٢ - لاندې کلمې معنا کړئ:

إِيَّاكُمْ:

الطُّرُقَاتِ:

أَبَيْتُمْ:

غَضُّ الْبَصَرِ:

كَفُّ الأَذَى:

٣ – د نېکیو په لور بلنه او د بدیو مخنیوی څه اهمیت لري؟

کورنۍ دنده

له لوست څخه په استفادې سره په لارکې د کښیناستلو د آدابو په هکله یوه مقاله ولیکئ.

د فقهې برخه

کورنۍ

کورنۍ څه ته وايي؟

ښځې، بچو او نسبي خپلوانو ته کورنۍ ويل کيږي.

د کورنۍ بنياد ښځه او خاوند ږدی، اولاد ترې پيدا کېږي چې بيا په ټولنه کې د ژوند پړاو پيلوي.

د کورنۍ جوړولو بنسټ

کورنۍ د دوو عمده موخوپه بنياد جوړيږي.

لومړی: واده کول انسانی فطرت ته لبيک ويل دي: د اسلامي شريعت د څرګندو ارزښتونوڅخه يو دادی چې د ځان ګوښه کولو له اصل سره يې مبارزه کړې، انساني فطرت او بشري غريزو ته يې مثبت ځواب ويلی، په حديث شريف کې چې طبرانی او بيهقی روايت کړی رسول الله ﷺ فرمايي:"څوک چې مال ولري، عمر يې د واده عمر ته ورسيږي او واده ونکړي زما له ډلې څخه ندی" په بل حديث کې راغلي، هغه درې تنه چې د رسول الله ﷺ د عبادت څخه خبر شول او خپل عبادت ورته هيڅ ښکاره شو، نو د ځان سره يې وويل: مونږ رسول الله ﷺ ته نشو رسېدای، ده ته ټول وړاندېني او وروستني ګناهونه ببنل شوي، ددې درې واړو څخه يو د ځان سره هوډ وکړ چې ټوله شپه به په لمانځه سبا کوي، دويم وويل: ټول کال به روژه نيسم، دريم وويل: زه به ځان د ښځو څخه ګوښه کوم او هيڅ واده به نه کوم، کله چې رسول الله ﷺ د دوی په تصميم خبر شو ويې فرمايل:"قسم په الله چې زه ستاسې په پرتله د پاک پروردګار نه ډېر ويريږم، ولی سره ددې لمونځ هم کوم او ويديږم هم، روژه نيسم او کله يې نه نيسم او د ښځو سره نکاح هم کوم، پس هر څوک چې زما د عمل خلاف عمل کوي زما له ډلې څخه ندی".

د پورتنيو نصوصو څخه څرګنديږي چې واده کول په اسلام کې ځانګړی ارزښت لري، تر څو مسلمان انسان د اولادونو د روزنې هغه امانت او لوی مسؤوليت چې د دده په غاړه دی پخپلو اوږو واخلي.

دويم: په واده باندې ټولنيزې ښيګڼې تر لاسه کيږي:

روښانه ده چې شرعي واده عامې ټولنيزې ښېګڼې لري چې مهمې به يې په لاندې کرښوکې بيان کړو:

الف: د انساني نسل ساتنه

په واده کولو سره انساني نسل زياتيږي چې دا لړۍ په واده دوام مومي، پاک الله جَلَّ جَلَالُهُ دا ټولنيز او انساني مصلحت ستايي او فرمايي:﴿وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ بَنِينَ وَحَفَدَةً﴾ [النحل ٧٢] الله جَلَّ جَلَالُهُ تاسوته ستاسو له جنس څخه جوړه درکړه، بيا يې د دې جوړې څخه زامن او لمسی درکړل. په بل ځای کې فرمايي: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً﴾ «ای خلکو! د هغه خدای جَلَّ جَلَالُهُ څخه وويريږئ چې تاسو يې د يو نفس څخه وزيږولې اوله همدې نفس څخه يې د هغه جوړه پيدا کړه، بيا يې دواړو څخه ډېر سړي او ښځې خواره واره کړل»

ب- د نسب ساتل: په مشروع واده سره پيدا شوي اولادونه په فخر خپلو پلرونو ته ځانونه منسوبوي، چې دا وياړ اولادونو ته د ذهني آرامی، په ځان باوري او انساني کرامت لامل ګرځي. که چېرې په ټولنه کې شرعي ودونه نه وي، ټولنه به دداسې وګړو څخه جوړه شي چې نه به انساني کرامت او احترام لري او نه به خپل نسب پېژني، چې په پای کې به ټولنه د فساد په چپو کې ډوبه شي.

ج: د اخلاقي بې لاريو څخه داسلامي ټولنې خوندي والی: په شرعي واده سره ټولنه او د ټولنې وګړي د اخلاقي فساد څخه ژغورل کيږي، هر کله چې شهواني غريزه په حلاله لار مړيږي ټول امت -څه فرد او څه ډله- په غوره اخلاقو سمباليږي ، خپل مسؤوليت به داسې ترسره کوي چې څنګه خدای جَلَّ جَلَالُهُ غوښتې وي، د همدې لويو اخلاقي ښېګڼو او ټولنيزو حکمتونو له کبله رسول الله ﷺ ځوانانو ته توصيه کوي، فرمايي:" ای ځوانانو! هر ځوک چې له تاسو څخه د نکاح کولو قدرت لري بايد چې نکاح وکړي، ځکه چې دا د سترګو د ټيټولو(د شهوت څخه د سترګو مړولو) او د شرمګاه د ساتلو لپاره غوره لاره ده، ځوک چې د نکاح طاقت نلری، په دوی لازم دي چې روژه ونيسي، تر څو په ده کې د شهوت لمبه سړه کړي"

د- د ناروغيو څخه د ټولنې روغوالی: شرعي واده هغه لاره ده چې ټولنه د ساري وژونکو ناروغيو لکه ايډز، سوزاک او نورو له شره ژغوري، دا ډول ناروغی د زنا، فحشا او نا مشروعو تړاونو زيږنده ده او په نکاح سره ددې مخنيوی کيږي.

هـ - روحي او ذهني آرامي

په شرعي واده سره د ښځې او خاوند ترمنځ د محبت، دوستي او رحمت حس رامنځته کيږي. کله چې خاوند د ورځې په پای کې د کار څخه وزګار او کور ته ستړی ستومانه ولاړ شي، خپلې ښځې او ماشومانو سره کښيني، ټول هغه غمونه چې د ورځنی کار په لړ کې ورته پيدا شوي هيريږي. په همدې توګه ښځه او خاوند د يو بل په څنګ کې د آرام او نيکمرغه ژوند څخه خوند اخلي.چې الله ﷻ ورڅخه په خپل کلام کې په ډيرښکلی تعبير داسې يادونه کوي، فرمايي: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ [روم ۲۱] د الله ﷻ د حکمت او قدرت له دلايلو څخه يو دا دی چې تاسې لپاره يې ستاسو له جنس څخه جوړه پيدا کړه، تر څو(د هغو په څنګ کې) سکون تر لاسه کړئ، بيا يې ستاسې ترمنځ دوستي او لورينه پيدا کړه، په يقين سره دې کې د الله ﷻ د قدرت او حکمت دلايل د هغه چا لپاره دي چې فکر کوي.

و- ښځه او خاوند ددې لپاره يو له بل سره مرستندويه دي چې يوه نيکمرغه کورنی جوړه او **صالح اولادونه وروزي:** د واده تر سيوري لاندې ښځه او خاوند دواړه د کورنی په جوړولو او مسؤوليت په اوړه کولو کې يو له بل سره مرسته کوي، پدې معناچې لومړی د دويم کارپوره کوي. ښځه هغه کارونه کوي چې د عهدې څخه يې وتلای شي، لکه د کور کارونه او د کور دننه اولادونوته پاملرنه او دې ته ورته نور. سړی هغه کارونه کوي چې توان يې لري او له طبيعت سره يې برابر وي، لکه د مالی امکاناتو برابرول، د دښمنانو څخه د کورنی حمايت او د ورځني مصيبتونو څخه د دوی ژغورل. د مرستندويه انسانانو تر سيوري لاندې صالح، مؤمن، فداکار او با مسؤوليته نسل رامنځته کيږي چې بيا به ټولې کورنی د محبت، صلحي آرامی‌او سوکالی په فضا کې ژوند تيروي.

ز- پلرنی او مورنی عاطفه را پارېږي

د واده په اغېز د ښځې او خاوند په منځ، په دوي کې د عاطفې او مسؤولیت روح راټوکیږي، بیا دې ته اړ کیږي چې د خپلو بچو د آرام او استقرار لپاره ډېر زیار وباسي ښې خوبې او ستونزې ګالي، تر څو اولادونه یې سالمه روزنه تر لاسه کړي.

فعالیت

زده کوونکي دې د واده د موخو، ګټو او ټولنیزو مثبتو آثارو باندې خپل منځ کې خبرې وکړي.

پوښتنې

۱- کورنۍ څه ته وایي؟

۲- د کورنۍ جوړښت په کوم بنسټ ولاړ دی؟

۳- د دې اصل د ثبوت لپاره چې واده د فطرت غبر ته لبیک ویل دي، یو حدیث ووایاست.

۴- دا څنګه ثابتوی چې په واده سره انساني نسل ساتل کیږي؟

۵- پدې باندې څه دلیل لرې چې په واده سره ټولنه د اخلاقي ناولتیا څخه ژغورل کیږي.

۶- واده د روح د آرامۍ سبب ګرځي، پدې هکله د قرآن کریم څخه دلیل راوړئ.

۷- د ښه اولاد د روزنې لپاره ښځې او خاوند ته څه کول پکار دي؟

۸- په واده سره ښځې او خاوند ته کومه روحیه پیدا کیږي؟

څلور ویشتم لوست

نکاح

مخکې مو وویل چې الله تعالی په انسان کې جنسي غریزه ایښې ده تر څو د انساني نسل د پایښت سبب شي دې مقصد لاس ته راوړلو لپاره اسلامي شریعت د نر او ښځې د یو ځای ژوند کولو روا لاره نکاح ګرځولې ده.

د نکاح تعریف

په لغت کې: نکاح یو ځای کولو ته وایي.

په شرعي اصطلاح کې

۱.نکاح هغه عقد ته ویل کیږي چې سړي او ښځې ته له یو بل څخه جنسي ګټه اخیستل روا کوي.

د نکاح حکم

د نکاح حکم د نکاح کوونکي له حالت سره بدلیږي:

أ- **سنت مؤکد نکاح:** د اعتدال په حالت کې نکاح سنت مؤکد ده، د اعتدال حال دادی چې د جماع، مهر، نفقې وس ولري او په زنا کې د لویدلو ویره ونه لري. رسول الله ﷺ فرمایي: «النِّكَاحُ مِنْ سُنَّتِي فَمَنْ لَمْ يَعْمَلْ بِسُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي»[1] «نکاح زما له سنتو څخه ده، او څوک چې زما په سنتو عمل نه کوي له ماڅخه نه دی»

نو که له حرامو څخه د ځان ساتنې لپاره نکاح وکړي، الله تعالی ثواب ورکوي.

---

۱ - مسند الصحابة في الکتب الستة.

ب- واجب نکاح: د هغه چا لپاره نکاح کول واجب دي چې د ډېرې اشتها سره د مهر او نفقې وس هم ولري او د نکاح د نه کولو په صورت کې په زنا کې د لویدو ویره ولري.
له واجب څخه مراد لازم والی دی نو عملي فرضو او واجبو دواړو ته شاملیږي.

ج- مکروه[1] نکاح: د هغه چا لپاره چې ویره ولري که نکاح وکړم نو د نفقې د نشتوالي په وجه به ورڅخه ظلم او ځورونه وشي، یعنې د زوجیت مادي او معنوي حقوق به مراعات نه شي کړای، نو د ده لپاره نکاح کول مکروه دي، ځکه نکاح د ثواب حاصلولو او د پاک لمنی لپاره روا شوې ده نه د ظلم او ځورونې په خاطر، ځکه د حرامو کول ورڅخه ترسره کیږي او د نکاح مصلحتونه په کې له منځه ځي.

د نکاح ځنډول

که نکاح د معقول مقصد لپاره وځنډول شي، لکه د تحصیل پوره کول، د مناسب کسب او کار تر لاسه کول او یا د ضروري شیانو لکه د اوسیدو ځای او د واده مصارف تامینول، دا څه باک نه لري لکه په یاد شوي حدیث کې چې لارښوونه شوې (یا معشر الشباب....) نو ځوانان دې دا حالت په زغم سره تحمل کړي او که دا لاملونه نه وي بیا د نکاح ځنډول په کار نه دي، ځکه په نکاح کې ډېرې ښېګڼې دي چې په مجرد ژوند کې په لاس نه راځي.

فعالیت

زده کوونکي دې د نکاح کولو ګټې او ډولونه په خپل وار سره په ګوته کړي.

---

۱ - له مکروه څخه تحریمي مکروه مراد ده.

پوښتنې

۱. نکاح تعریف کړئ.

۲. د نکاح د مشروعیت (رواتوب) حکمتونه بیان کړئ.

۳. د نکاح حکم څه دی؟ تفصیل ورکړئ.

٤. آیا د نکاح څنډول پکار دي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د نکاح د حکمتونو په هکله یوه مقاله ولیکي چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

پنځه ویشتم لوست

د نکاح مقدمات

له پخوا څخه د خلکو دا عادت و چې لـه واده څخه د مخه بـه دهلك دکـورنی لخوا د نجلې کورنی ته یو څوك د خواستګاری لپاره ور استول کیده، همدغه عـادت د شـریعت له خوا هم د تائید وړ وګرځید چې په عربی کې ورته خِطبه ویل کیږي.

د خِطبې تعریف

په لغت کې: خِطبه د خاء په کسری (زیر) د نکاح غوښتنې ته وایي.

په اصطلاح کې: له یوې ټاکلې ښځې سره د واده کولو رغبت ښکاره کولو ته خِطبه ویل کیږي، که د هغه یادونه ښځې ته وکړي او یا دهغې ولي ته.

د خِطبې حکم: خطبه د نکاح لپاره یوه وسیله ده چې فقهـاء کرامـو رحمهـم الله مـستحب ګڼلې ده.

په یوې ښځې مرکه کول چې شرعي ایجاب او قبول پکې نـه وي د وعـدې پـه معنا ده او ربښتینی عقد نه دی، ځکه د نکاح عقد د ایجاب او قبول له لارې تر سره کیږي.

د ښځې غوره کول

د اسلامي شریعت له مخې په دې کې شك نشته چې کامیـاب واده د سـړي لخـوا د ښې ښځې په انتخاب او همدا شان د ښځې لخوا د مناسب سړي په خوښولو پـورې اړه لـري او د ښې ښځې اختیارول هغه دي چې لاندې خبرې په پام کې ونیول شي:

۱- دینداري

سړي ته پکار ده چې دینداره او د ښو اخلاقو څښتنه ښـځه غـوره کـړي، ځکـه دینـداري ښځه دې ته اړباسي چې د خپل خاونـد اطاعـت وکـړي، د هغه د نیکمرغـی او هوسـاینې لپاره کار وکړي، د خپل پت او عزت په ساتلو د میړه پت او عزت وساتي، د خپلې تقـوا، ریښتینولې او اخلاص څخه یې هر وخت خوښ او ډاډمـن وګرځـوي، کـه ښـځې د ځـان لپاره د سړي د غوره کولو په هکله د دینداري صفت پـه نظر کـې ونیـسي نـو د روښـانه راتلونکې په لور به یې ګام ایښی وي.

په یوه حدیث کې رسول اللهﷺ فرمایي: «تُنْكَحُ الْمَرْأَةُ لِأَرْبَعٍ لِمَالِهَا وَلِحَسَبِهَا وَجَمَالِهَا وَلِدِينِهَا فَاظْفَرْ بِذَاتِ الدِّينِ تَرِبَتْ يَدَاكَ»[1]

د حدیث ژباړه: خلک له ښځې سره د څلورو خصلتونو لپاره نکاح کوي:

د هغې د مال لپاره، د هغې د نسب (د اهمیت) لپاره، د هغې د ښایست لپاره او د هغې د دینداري لپاره، نو ته د دین په واله پسې وګرځه، که دې داسې ونکړل لاسونه دې سپیره شه.

۲- پېغله

غوره داده چې پیغله په نکاح شي، ځکه په هغې کې د مینې دوه اړخیزې اړیکې ټینګیږي او د ګډ تفاهم او د بچیانو د تولد لپاره مناسبه وړتیا لري. له حضرت جابرﷺ څخه روایت شوی دی چې رسول اللهﷺ ما ته وفرمایل: (ای جابره! له پیغلې سره دې واده کړی او که له کونډې سره؟ هغه وویل: له کونډې سره. هغهﷺ وفرمایل: ولې دې له پیغلې سره واده نه کاوو چې دواړو به مینه او لوبې سره کولې). خو که د یو چا ظروف دا غوښتنه وکړي چې کونډه یا پخه ښځه باید په نکاح واخلي، لکه چې سړی په عمر پوخ وي، یا د خپلو اولادونو لپاره په کور کې سرپرست لټول وغواړي یا نورې ګټې په نظر کې ونیسي، نو د پخې ښځې سره نکاح کول ورته غوره دي.

۳- مینه ناکې او اولاد راوړونکې: سړي ته پکار ده چې مینه ناکه او اولاد راوړونکې ښځه خوښه کړي، ځکه همداسې ښځه له خپل سړي سره مینه او ښه چلند کوي، له دواړو خواوو څخه دمینې کول د زوجیت د ژوندانه د پایښت، خوشحالی او د ښو اولادونو لپاره ډیر اغیزمن دي، رسول اللهﷺ فرمایي: (تاسو له مینه ناکو او اولاد راوړونکو ښځو سره ودونه وکړئ، زه د قیامت په ورځ ستاسو په ډیر والي فخر کوم)[2]

۴- عزتمنه کورنی: سړي ته مستحب ده چې ښځه له عزتمنې کورنی څخه ځان ته غوره کړي هغه چې د کورنی غړي یې په نیکو اخلاقو او ښو خویونو پیژندل شوي وي، تر څو ددوی اولادونه ورڅخه دغه ځینې صفتونه او یا ټول خپل کړي، دا طبیعي او علمي خبره ده چې د پلرونو او میندو ډیر صفتونه اولادونو ته په میراث نقلیږي، په دې خبره ډیر

---

۱ – متفق عليه.

۲ – سنن أبی داود.

احاديث دلالت كوي، له عائشې رضی الله عنها څخه روايت دی وايي چې رسول اللهﷺ وفرمايل: «تَخَيَّرُوا لِنُطَفِكُمْ فِإنَّ النِّساءَ يَلِدْنَ أشْباه إخْوَانِهِنَّ وأخَوَاتِهِنَّ»[1]. "تاسو د خپلو نطفو لپاره ښه ځايونه غوره کړئ، ځکه ښځې خپلو ورونو او خويندو ته ورته زيږوي".

۵- په نسب کې لرې والی: غوره داده چې ښځه له لرې نسب څخه وي، له نژدې خپلوانو څخه نه وي، ځکه په نسب کې لرې ښځه غښتلي او صحتمند اولادونه زيږوي، ويل شوي دي چې: "له ليرې کورنيو څخه ښځې وکړئ څو مو اولادونه کمزوري نه وي".

علمي تحقيقاتو دا منلې چې نږدې خپلوانو سره واده کول په ماشومانو کې د ارثي ناروغيو د څرګنديدو لامل ګرځي.

د خاطب غوره کول

لکه سړي ته چې لازم دي چې نيکه ښځه خوښه کړي، همدا شان د ښځې اولياوو ته هم لازم دي چې د سړي په هکله ښه انتخاب وکړي او خپلې پېغلې ته مناسب سړی غوره کړي، هغه چې لاندې صفتونه ولري:

۱- دينداري: پکار ده چې خطبه کوونکی سړی ديندار، د ښو اخلاقو، او مېرانې څښتن وي، دا د صالح زوج له مهمو صفتونو څخه شمېرل کيږي، نو که سړی پرهيزګاره وي د الله جل جلاله ويره يې په ښځه له ظلم کولو څخه راګرځوي، د ښه ژوندانه او د ښځې د حقوقو د تأمين خواته يې راکاږي، رسول اللهﷺ له ديندار او د ښو اخلاقو له څښتن سره د نکاح کولو امر کوي ولو که مسکين هم وي، فرمايي: "إِذَا جَاءَكُمْ مَنْ تَرْضَوْنَ دِينَهُ وَخُلُقَهُ فَزَوِّجُوهُ، إلا تَفْعَلُوا تَكُنْ فِتْنَةٌ فِي الأَرْضِ، وَفَسَادٌ عَرِيضٌ."[2] "کله چې تاسو ته داسې څوک راغی چې دين او اخلاق يې غوره ګڼئ نو د واده کولو غوښتنه يې ومنئ او که دا کار ونکړئ، نو په ځمکه کې به فتنې او پراخه فساد رامنځ ته شي."

په رښتيا هم که ديندار سړي ته نجلۍ په نکاح ورنه کړل شي، د غريبۍ په وجه خالي لاس ولاړ شي نو ددې ويره ده چې پارونې به يې په زړه کې پريوزي او په فتنو کې به ولويږي، همدا شان که ښځه بې دينه او بد اخلاقو ته په نکاح ورکړل شي، يا د مالدار سړي په انتظار کې پريښودل شي نو ددې ويره ده چې په فساد، ناوړه او فاحشو کړو وړو

---

۱ - سنن ابن ماجه.
۲ - مسند الصحابة في الكتب الستة.

به اخته شي او په دې کار سره د نجلۍ پلار له خپلې لور سره چې دده په لاس کې د الله ﷻ امانت دی خيانت کوي او په خپل لاس خپله لور د ټول ژوند لپاره په عذاب او ډيرو خطرونو کې اچوي.

۲- د خاطب او مخطوبې تر مينځ د عمر نژديوالی: مناسب ده له نجلۍ سره د سړي عمر نژدې وي او دا ښه کار نه دی چې داسې چاته نجلۍ په نکاح ورکړل شي چې په عمر کې يې ډير توپير وي په داسې ډول چې دهغه عمر دهغې د پلار او نيکه سره برابر وي، ځکه کامياب واده هغه دی چې د مينې او محبت په اساس ولاړ وي او د عمر نژدې والی يو له هغو اسبابو څخه دی چې د ښځې او خاوند تر مينځ د مينې او محبت اړيکې په ځای کوي.

دا په دې معنا نه ده چې د ډير عمر لرونکی سره د نجلۍ نکاح جواز نه لري، بلکه عرف او مصلحت ته په کتو سره مناسب داده چې دعمر نژدې والی په نظر کې ونيول شي ترڅو ازدواج نيکبخت او دوامداره شي.

مخطوبې ته کتل

خاطب ته شريعت دا رواکړې ده چې مخکې له نکاح څخه مخطوبه ووينې، په دې کې حکمت دادی چې خاطب د ښځې په هکله چې دده په نکاح کې راتلونکې ده او دده د ژوند شريکه جوړيدونکې ده معلومات ولري.

کله چې ځوک وغواړي له کومې ښځې سره واده وکړي تر واده کولو دمخه ورته کتل جواز لري. نبي اکرم ﷺ فرمايي: «ابصرها فإنه احرى أن يؤدم بينكما»[۱]

″ ويې ګوره دا ستاسې تر مينځ د مينې پيدا کيدو غوره لاره ده″.

د يو چا په مرکه کې د بل چا له لوري مرکه

کله چې کومه نجلۍ يو چا وغوښته او د پلار يا کورنۍ له لوري ورته کوم ځواب ونه ويل شو بل چا ته دا نده روا چې پدې نجلۍ باندې جرګه وکړي، ځکه نبي اکرم ﷺ ورڅخه منع کړې ده. خو که چيری د نجلۍ د کورنۍ له لوري ځواب شوي وو، بيا بل چا ته روا ده چې مرکه پرې وکړي.

۱- سبل سلاسه ٤٣٧/٤ النظر الي المخطوبة

د مخطوبې ښځې د نه غوښتلو حکمت

په دې کې شک نه شته چې يوه ښځه يو چا غوښتې وي او د ځواب په انتظار وي، بل ځوک مداخله کوي او ځان ته يې نکاح کول وغواړي دا د لومړي خاطب لپاره زيان دی کله داسې هم پيښيږي چې همدا کار د کينې، دښمنيو او شخړو باعث شي، په داسې حال کې اسلام د ټولو هغو اسبابو څخه مخنيوی کوي چې هغه د اختلافاتو او دښمنيو سبب ګرځي.

فعاليت

۱. د غوښتلو رواجونه بيان او له شريعت سره يې پرتله کړئ.

۲. ښوونکی دې زده کوونکي په درېو ډلو ووېشي چې د نکاح د خطبې په تعريف، مقدماتو، د مخطوبې او خاطب په ښيګڼو خبرې وکړي.

پوښتنې

۱. د خِطبې تعريف څه دی؟

۲. د خِطبې حکم بيان کړئ.

۳. د ښځې په غوره کولو کې کومې خبرې په پام کې نيول پکار دي؟

٤. د خاطب په غوره کولو کې کوم صفات لرل پکار دي؟

٥. آيا د خاطب او مخطوبې تر مينځ د عمر نژدېوالی ضروري دی؟

٦. آيا مخطوبې ته کتل روا دي؟

شپږ ویشتم لوست

د نکاح ارکان او شرطونه

د نکاح د عقد د صحت لپاره ارکان او څه شرطونه اینبودل شوي دي چې د هغو په پام کې نیول اړین دي، پدې لوست کې یې موږ بیانوو.

د نکاح ارکان

دنکاح عقد په دوو ارکانو ولاړ دی:

۱. ایجاب
۲. او قبول.

ایجاب: ایجاب هغه لومړنی لفظ او خبره ده چې له عاقدینو[۱] څخه د یوه له خوا وویله شي که هغه د زوج او یا دهغه د وکیل یا ولی لخوا، یا د زوجې یا د هغې د وکیل یا ولي لخوا وویله شي.

قبول: قبول، هغه دویم لفظ او خبره ده چې له ایجاب څخه وروسته د عاقدینو، له دویم اړخ څخه صادره شي.

لکه اول لوری چې ووایي: ما خپله لور په نکاح درکړه او دویم لوری ووایي ما په نکاح کړه، یا ما قبوله کړه.

د نکاح الفاظ

په هر هغه لفظ چې د شیانو تملیك وربانديې راځي په هغې باندې نکاح هم تړل کیږي. لکه دنکاح، تزویج، هبې، صدقې، او عطیې (ورکړې) الفاظ، په دې شرط چې نیت یې د نکاح وي او شاهدان هم دده په مقصد پوه شي.

د نکاح د الفاظو څرنګوالی

۱- نکاح به په داسې الفاظو تړي چې په تیره زمانه دلالت کوي، لکه یو سړی د نجلی پلار ته ووایي: ما ستا لور په نکاح کړې وه، هغه ورته په ځواب کې ووایي: مادرکړې وه.

۲- که چیرې یو لفظ ماضی او بل مضارع وي بیا هم نکاح صحیح ده، لکه د نجلی پلار سړي ته ووایي: ما لور درکړه سړی ورته په ځواب کې ووایي: ما په شرعی نکاح قبوله

---

۱ - عاقدین : (دتړون دواړه اړخونه).

کړي وه، یا داسې: هلك د نجلۍ پلار ته ووایي: ماته دې لور په نکاح راکړه، د نجلۍ پلار ورته په ځواب کې ووایي، ما درکړې ده.

مسائل

- په لیک سره هم نکاح تړل کیږي پدې شرط چې غائب وي، همداراز د استازي په استولو هم صحیح ده.
- د ګونګي نکاح په لیك او اشارې سره تړل کیږي.
- له عربی څخه پرته په نورو ژبو د نکاح تړل په هغه الفاظو چې په نکاح دلالت کوي جواز لري، ځکه په عقدونو کې معانیو ته اعتبار ورکول کیږي او کله چې د عربي له ویلو عاجز وي نو هغه ورڅخه ساقطیږي لکه د ګونګي په لیك او اشاره چې نکاح تړل کیږي.

د نکاح شرطونه

د نکاح د تړلو د صحت لپاره مهم شرطونه په لاندې ډول بیانیږي:

۱. ایجاب او قبول به په یوه مجلس کې ترسره کیږی یعنې د عقد په مجلس کې به وي.

۲. ایجاب او قبول به په لوړ غږ سره کوي چې یو بل یې واوري، تر څو رضایت ښکاره شي.

۳. د ایجاب او قبول الفاظ به دائمي وي او په مؤقت وخت پورې به تړلي نه وي، لکه میاشت، کال او داسې نور، ترڅو د مُتعې نکاح ورڅخه ووزي، د متعې نکاح په څلورو مذاهبو حرامه او باطله ده.

٤. عقد کوونکي به دواړه د عقل خاوندان وي، نو د لیوني او غیر ممیز ماشوم نکاح صحیح نده.

۵. عقد کوونکې به بالغ او آزاد وي، دا دواړه د نکاح د نفاذ له شرایطو څخه دي.

٦. شاهدان: شاهدي د نکاح د صحت د شرطونو له جملې څخه ده، د شاهدانو له حضور څخه پرته نکاح نه تړل کیږي. نکاح د دوه نارینه شاهدانو او یا د یو نارینه او دوه ښځینه شاهدانو په شته والي او مخ کې تړل کیږي.

د شاهدانو لپاره پنځه شرطونه دي

- عقل، نو د لیونی په شاهدي د نکاح تړل صحیح نه دي.
- بلوغ، نو د ماشوم په شاهدي باندې د نکاح تړل صحیح نه دي.

- آزادي، نو د غلام په شاهدي باندې د نکاح تړل صحیح نه دي.
- اسلام، د مسلمانانو په نکاح باندې د ذمیانو شاهدي صحیح نه ده.
- شاهدانو به د دواړو عاقدینو خبره اوریدلې وي، یعني د خوب وړو شاهدي صحیح نه ده.

۶- د ښځې رضایت: په نکاح کې د ښځې رضایت او خوښه شرط ده که هغه پیغله وي او که کونډه، ولي ته دا حق نشته چې هغه په نکاح کولو مجبوره کړي.

۷- زوج او زوجه به معلوم وي، نو که یو څوک چې دوه لورګانې ولري یو چاته ووایي چې ما یوه لور په نکاح درکړه، دا صحي نه ده ځکه معلومه نه شوه چې کومه یې مراد ده.

پوښتنې

۱. نکاح څو رکنه لري؟ بیان یې کړئ.
۲. نکاح په کومو الفاظو تړل کیږي؟ څرنګوالی یې بیان کړئ.
۳. آیا له عربي ژبې څخه پرته په نورو ژبو نکاح تړل جواز لري؟
٤. په لیک سره د نکاح تړل څه حکم لري؟
٥. د نکاح شرطونه څو او کوم دي؟
٦. د شاهدانو شرطونه بیان کړئ.

اوه ويشتم لوست

ولايت

د ولايت تعريف

ولايت په لغت کې: قرابت، مرستې او واک ته ويل کيږي.

ولي په لغت کې: د دښمن خلاف دی.

د فقهې په اصطلاح کې: ولي هغه بالغ، عاقل او ميراث وړونکي شخص ته ويل کيږي چې په يوه کارکې د تصرف کولو واک او اختيار ورسره وي.

د فقهې په اصطلاح کې: د چا له اجازې پرته د هغه په کار کې تصرف، قدرت او واک لرلو ته ولايت وايي. او دې متصرف شخص ته ولي وايي.

د ولايت ډولونه

ولايت په درې ډوله دی:۱- د نفس ولايت.۲- د مال ولايت.۳- د نفس او مال ولايت.

زموږ دبحث موضوع د نفس ولايت دی.

دنفس ولايت په دوه ډوله دی

۱- **د اِجبار ولايت:** په بل چا د خبرې د قبلولو واک لرل.

د اجبار د ولايت سببونه درې دي: ۱- وړوکوالی.۲ - ليونتوب. ۳- معتوه(د عقل کم والی).

۲- **د اختيار ولايت:** د ښځې په نکاح ورکولو کې د ولي حق دی چې د هغې د خوښې او رضا په اساس وي.

په نکاح کې د ولي اختيار

د امام ابوحنيفه او امام ابو يوسف رحمهما الله تعالی په وړاندې عاقله، بالغه او ازاده ښځه د ولي له اجازت څخه پرته خپل ځان په نکاح ورکولای شي، همداشان کولای شي د خپلې نکاح اختيار وکيل ته ورکړي او يا که چا په نکاح ورکړې وي دا ورته اجازه وکړي، خو د هغې لپاره دا مستحب ده چې د خپلې نکاح اختيار ولي ته ورکړي، ځکه دنيکو عاداتو او آدابو چې اسلام د هغوغوښتنه کوي مراعات وشي او که يې له کف او سيال څخه پرته له بل چا سره نکاح وکړه نو ولي بيا اعتراض کولای شي.

په حدیث کې راځي چې رسول الله ﷺ وفرمایل: «الأَيِّمُ أَحَقُّ بِنَفْسِهَا مِنْ وَلِيِّهَا وَالْبِكْرُ تُسْتَأْذَنُ فِي نَفْسِهَا وَإِذْنُهَا صُمَاتُهَا»[1] "کومه ښځه چې مېړې یې مړ شوې وي او یا طلاقه شوې وي، هغه تر ولي د خپل ځان ډېره حقداره ده (چې خاوند ځان ته غوره کړي)، له پېغلې ښځه به د هغې دنکاح اجازه اخیستله کیږي او د هغې اجازه دهغې سکوت او چوپتیا ده"

پېغله د خوښې خلاف نکاح ته نه شي مجبورېدای

بالغه نجلی اوبالغ هلك نكاح كولو ته نشي مجبورېدای، يعنې د هغې لـه رضايت ځخه پرته د ولي په نكاح وركول نافذ او عملي نه دي، دا سنت ده چې ولـي لـه پېغلې ښځه د هغې د نكاح كولو ځخه د مخه د هغې خوښه واخلي او ورته ووايي چې فلانی سړی له تـا سره نكاح كول غواړي، نو كه يې چوپتيا غوره كړه دا يې خوښه بلل كيږي او كه د هغې خوښه وانخلي نو د سنت خلاف كار يې وكړ او نكاح بـه بيا هـم ددې تـر اجازې پـورې موقوفه وي، خو د كونډې ښځې او د ځوان هلـك سكوت دهغوی موافقه نـه شـمېرل كيږي بلكه هغوی به خپله خوښې او ناخوښې په خبره ځرګندوي.

د ولي شرطونه

۱. بشپړ اهليت به لري چې هغه بلوغ، عقـل او حريـت دی نـو د ماشـوم، لېـوني او معتـوه (كم عقله) لپاره ولايت نه شته.

۲. ولي او د مولی عليه دين به سره يو وي نو د غير مسلم لپاره په مسلمان ولايت نشته.

الله تعالی ﷻ فرمايي: ﴿وَلَن يَجْعَلَ اللّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلاً﴾ [النـــساء: ۱۴۱] «الله د كافرانو له پاره پر مسلمانانو د بر لاس كيدو هيڅ كومه لاره نه ده جوړه كړې.»

د اولياوو ترتيب

۱- زوی، د زوی زوی، همداسې ښكته.

۲- پلار، نيكه، همداسې پورته.

۳- سكه ورور، دهغه زامن، همداسې ښكته.

---

۱ - صحيح مسلم

۴- سکه تره، د هغه زامن.

۵- د پلار تره، دهغه زامن، بیا د نیکه تره بیا دهغه زامن، همداسې.

له دې وروسته بیا سببي عصبې ته ولایت او واک دی، که دا هم نه وي بیا امام او چارواکی ولي جوړېږي.

فعالیت

زده کوونکی دې په دریو ډلو وویشل شي او په نکاح کې د ولي د اختیار، د پیغلې له خوښې پرته په اجبار سره د نکاح د حکم او د اولیاوو د ترتیب په هکله خبرې اترې وکړي.

پوښتنې

۱. ولایت څه ته وایي؟ تعریف یې کړئ؟
۲. ولي څوك دی؟
۳. د ولایت ډولونه کوم دي؟
٤. د نفس د ولایت ډولونه بیان کړئ.
٥. په نکاح کې د ولي اختیار بیان کړئ.
٦. آیا پیغله د هغې د خوښې پر خلاف نکاح ته مجبوره کیدای شي؟
۷. د ولي شرطونه کوم دي؟
۸. د اولیاوو ترتیب بیان کړئ.

کفاءت

د کفاءت تعریف

کفاءت په لغت کې مساوات او برابری ته وايي او د فقهاوو په اصطلاح کې د سړي او ښځې برابروالی په هغه څه کې چې په نکاح کې معتبر دی کفاءت بلل کيږي.

۲ – د چا کفاءت معتبر دی

په نکاح کې د سړو د لوري کفاءت معتبر دی او د ښځو له لوري اعتبار نلري، معنا دا چې خاوند باید د ښځې سیال وي او ترینه ټیټ نه وي.

۳ – د کفاءت د غوښتنې حق

د کفاءت حق د ښځې او د هغې د اولیاوو حق دی نو ښځه په خپلو ولیانو حق لري چې سیال ته يې ورکړي او ولیان هم حق لري څو د دوی خور یا لور سیال سړی په نکاح واخلي یعنی د دیني التزام، ټولنیز حالت او دود له پلوه باید دواړه سره برابر وي او که غیر سیال يې وکړ نو دوی دنکاح دفسخې غوښتنه کولای شي.

په نکاح کې د کفاءت د شرط ګرځولو دلیل

د کفاءت د شرط کیدلو او مراعات کولو دلیل عرف د میړه او ښځې تر مینځ مصلحتونو ته پاملرنه ده، ځکه شریفه ښځه نه غواړي چې له خسیس سړي سره خپل ژوند تیر کړي، عادت ثابته کړې چې که چیرې خاوند د خپلې مانديني سیال نه وي د هغوی ژوند دوامدراه نه وي، ضروري ده چې د خاوند په لورې کې کفاءت مراعات شي، نه د ښځې په لورې کې او که دا مراعات ونه شي نو د نکاح عقد به د اولیاوو له خوا له فسخې کولو سره مخ شي تر څو له ځان څخه د شرم زیان لیرې کړي.

د کفاءت اوصاف

کفاءت یا د ښځی او میړه ترمنځ برابر والي په پام کې نیول، دروند د نظام او قانون په توګه د اسلامي شریعت یوه ځانګړتیا ده؛ ځکه د واده د دوام او د اړیکو د پیاوړتیا لپاره د دین، کلتور، ټولنیز او اقتصادي حالت او دود له پلوه د ښځې او میړه نږدیوالی ډیر مهم او ارزښتمن دی.

د کفاءت احکام

۱. که بالغه او عاقله نجلۍ ځانته غیر سیال سړی غوره کړي، نو ولي د نکاح د فسخې حق لري، یعنی قاضي ته به یې د جلا کیدو دعوی وړاندې کړي او قاضي به ددوی تر مینځ بیلتون راولي.

۲. او که یې له غیر سیال سړی سره د ولي په اجازه نکاح وکړه بیا نکاح لازمیږي، ځکه واده او نکاح کول د ښځې خپل حق دی خو اولیاء یواځې د کفاءت دنه شتون په صورت کې د اعتراض حق لري، کله چې دوی خپل حق په پخواني رضایت ساقط کړ، نو نکاح لازمه ګڼل کیږي.

۳. که چیرې زوج خپل نسب خلاف ښکاره کړی وو، پداسې حال کې چې د ښځې کف نه و، نو د نکاح د عقد د فسخې حق هم ښځې او هم د هغې ولي ته حاصل دی.

۴- کله چې عاقله او بالغه نجلۍ د خپلې نکاح لپاره وکیل و نیسي او بیایې دا وکیل غیر سیال سړي ته ورکړي دا نکاح ددې نجلۍ په اجازې پورې تړلې ده.

فعالیت

په اسلام کې ولي کفاءت معتبر ګرځول شوی دی؟ زده کوونکې دې د کفاءت په اهمیت، حکمت او اغیز په هکله په تفصیل ځواب ورکړي.

پوښتنې

۱. کفاءت تعریف کړئ.
۲. د چا کفاءت معتبر ګڼل کیږي؟
۳. دکفاءت د غوښتنې حق د چا دی؟
٤. په نکاح کې دکفاءت د شرط ګرځولو دلیل بیان کړئ.
۵. دکفاءت اوصاف بیان کړئ.
٦. که بالغې او عاقلې نجلۍ غیر سیال سړی غوره کړی وي، آیا ولي یې د فسخې حق لري؟
۷. که د نجلۍ وکیل هغه غیر سیال ته په نکاح ورکړي، آیا نجلۍ د فسخې حق لري؟

کورنۍ دنده

شریعت په کفاءت کې کوم اوصاف غوره ګڼلي، په دې هکله د جومات د ملا امام په مرسته یوه مقاله ولیکئ.

نهه ویشتم لوست

د نکاح محرمات

له محرماتو سره نکاح کول حرام دي او د نکاح د عقد د صحت لپاره دا شرط ده چې ښځه به نکاح غوښتونکي سړي ته روا وي.

د محرّماتو تعریف

په لغت کې: محرّمات د محرّم جمعه ده او محرّم، حرام (منعه) گرځول شوې ته ویل کیږي.

په اصطلاح کې: هغه ښځینه او نارینه ته ویل کیږي چې د قرابت او خپلوی په وجه ورسره نکاح کول ناروا وي.

د محرماتو ډولونه

محرمات په دوه ډوله دي:

١ – ابدي محرمات.

٢ – موقتي محرمات.

ابدي محرمات: ابدي محرمات هغه دي چې د تل لپاره د سړی نکاح ورسره حرامه وي.

ابدي محرمات په درې ډوله دي

لومړی: نسبي محرمات

نسبي محرمات هغه دي چې د نسبي خپلوی له امله په سړي حراميږي او هغه اووه دي:

أ- مورگانې او تر هغوی پورته(دمور مور او د پلار مور) چې د انسان اصول ورته وايي.

ب- لورگانې او تر هغوی ښکته (د لور لور، د زوی لور همداسې ښکته) چې د انسان فروع دي.

ج- د مور او پلار اولاده لکه خویندې او د هغوی اولاد.

د- د نیا او نیکه زامن او لوڼه، لکه الف: تریندی او ترونه. ب: توړی گانې او ماما گان

ه- وریرې او د هغوی اولاد.

ز- خورزې او د هغوی اولاد.

الله تعالی ﷻ فرمايي: ﴿حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ وَخَالاَتُكُمْ وَبَنَاتُ الأَخِ وَبَنَاتُ الأُخْتِ﴾ [النساء: ۲۳] پر تاسې حرامې کړای شوې ستاسې مېندې، لوڼې، خويندې، ترينديې، توړی ګانې، وربرې، خورزې".

دويم: د مصاهرت حرمت

د مصاهرت حرمت هغه دی چې د خسر والي او زوم والي له امله په سړي حرامیږي او دا محرمات په څلور ډوله دي:

أ- د ښځې مور: په مجرد عقد تړلو سره د خپلې ښځې مور او ددې نیاګانې په سړي باندې د تل لپاره حرامیږي او نکاح ورسره نشي کولای. الله تعالی فرمايي: ﴿وَأُمَّهَاتُ نِسَآئِكُمْ﴾ [النساء: ۲۳] {او(پر تاسې حرامې کړای شوې) ستاسې د ښځو مېندې}.

ب- د ښځې لوڼې (پرکټې): د پرکټيو، د دوی لوڼې او تر هغو ښکته، پدې شرط چې خاوند له ښځې سره کوروالی کړی وي د ابدي محرماتو له ډلې څخه دي، که چيرې يې کوروالی ورسره نه وي کړی يواځې دده په نامه شوې وه اوله عقد وروسته ورڅخه په طلاق يا وفات جلا شوه، بيا ورته رواده چې ددې ښځې لورګانې او لمسيانې په نکاح کړي.الله تعالی فرمايي: ﴿وَرَبَائِبُكُمُ اللاَّتِي فِي حُجُورِكُم مِّن نِّسَآئِكُمُ اللاَّتِي دَخَلْتُم بِهِنَّ﴾ [النساء: ۲۳] "او (پر تاسې حرامې کړای شوې ستاسې د ښځو هغه لوڼې چې ستاسې په غيږو کې پالل شوې وي البته د هغو مېرمنو لوڼې چې تاسې ورسره مباشرت او کوروالی کړی وي "

ج- د زامنو ښځې يا نګيندې: (د اولادونو او لمسو ښځې) همداسې تر ښکته، برابره خبره ده چې زوی او لمسي له خپلو ښځو سره کوروالی کړی وي او يانه، بلکه په نوم کيدل ورته کافي دي، همدا راز له طلاق څخه يې وروسته هم نشي په نکاح کولای، يعنې يو سړی د خپلې اولادې له ښځو سره په هيڅ صورت نکاح نشي کولای ؛ ځکه چې دا د ابدي محرماتو له ډلې څخه دي. الله تعالی ﷻ فرمايي: ﴿وَحَلاَئِلُ أَبْنَائِكُمُ الَّذِينَ مِنْ أَصْلاَبِكُمْ﴾ [النساء: ۲۳] او (پر تاسې حرامې کړای شوې) ستاسې د هغو زامنو مېرمنې چې ستاسې له پښت څخه دي".

په زنا کولو د مصاهرت حرمت

په زنا کولو د مصاهرت حرمت واجبيږي، که يو څوک له کومې ښځې سره زنا وکړي، نو دهغې ښځې اصول او فروع يعنې مور، نيا همداسې پورته، لور، او د لور لور همداسې

ښکته وربانديې حراميږي او په نکاح يې نه شي اخيستلای، همدا شان همدغه ښځه د زاني سړي اصولو او فروعو ته هم حرامه ده.

فعاليت:
زده کوونکي دې په دوو ډلو وويشل شي، نسبي او د مصاهرت د حرمت په ډولونو دې خبرې وکړي.

پوښتنې:

١. محرمات تعريف کړئ.
٢. د محرماتو ډولونه په ګوته کړئ.
٣. نسبي محرمات کوم دي؟ په تفصيل يې بيان کړئ.
٤. له نسبي محرماتو سره د نکاح د حرمت حکمت څه دی؟
٥. د مصاهرت حرمت څه ته وايي؟ ډولونه يې بيان کړئ.
٦. آيا په زنا کولو سره د مصاهرت حرمت ثابتيږي؟

رضاعي محرمات

په مخکیني لوست کې مو د ابدي محرماتو له دریو ډولونو څخه دوه ډوله چې لومړی یې نسبي او دویم یې د مصاهرت وو، بیان کړل، اوس غواړو چې دریم ډول یې چې رضاعي محرمات دي، بیان کړو.

رضاعي محرمات

رضاعي محرمات هغه دي چې د رضاع (د شودو خوړلو) په سبب په تي خوړونکي باندې حرامیږي، نو هغه ښځې چې د نسب او مصاهرت په سبب په سړي ناروا کیږي، هم هغه ښځې د رضاع په سبب هم وربانديې حرامیږي.

څکه شیدې خوړونکی داسې شي لکه د شیدې ورکوونکې نسبي زوی، نو کوم محرمات چې یې په نسبي اولاد حرامیږي هم هغه په شیدې خوړونکي هم حرامیږي، الله تعالی ﷻ فرمایي: ﴿وَأُمَّهَاتُكُمُ اللاَّتِي أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخَوَاتُكُم مِّنَ الرَّضَاعَةِ﴾[النساء: ۲۳] " او (پر تاسې حرامې کړای شوې) ستاسې هغه میندې چې تاسې ته یې شیدې درکړې وي، او ستاسې دتې شریکې خویندې "

په یوه حدیث شریف کې رسول الله ﷺ فرمایي: «يَحْرُمُ مِنَ الرَّضَاعَةِ مَا يَحْرُمُ مِنَ النَّسَبِ». څه چې په نسب حرامیږي هغه په رضاع(تي خوړلو) حرامیږي".

د شیدې ورکوونکې او خوړونکي ترمینځ دحرمت دحکم توپیر

د شیدې ورکوونکې خواته ټول خپلوان شي، نو رضاعي مور او نیا همداسې پورته، رضاعي لور همداسې ښکته، رضاعي خور، توړی، ترور، رضاعي وریرې او خورزې، دا ټول په شیدې خوړونکي حرامې دي.

دا حرمت شیدې خوړونکي او دده اولادونو ته ورشامل دی خو دده قریبانو او خپلوانو ته بیا دا حرمت نه شاملیږي. نو د شیدې خوړونکي رضاعي پلار ته دا روا ده چې دده نسبي مور یا خور په نکاح کړي او همداشان دده نسبي پلار ته دا روا ده چې دده رضاعي مور او یا خور په نکاح کړي، څکه خپلوي یواځې له ده سره ده. د بیلګې په توګه احمد رضاعي مور لري، د هغه حیثیت په رضاعي کورنۍ کښې داسې دي لکه چې خپل نسبي کورنۍ لري، نو د ده محارم په رضاعي کورنۍ د نسبي کورنۍ په څیر دي خو احمد د

کورنۍ له خوا رضاعي کورنۍ ته يواځې د ده ښځه او اولادونه محرم ګڼل کيږي نور پاتي کورنۍ يې اجانب دي.

يو فارسي شعرددې خبرې ښه وضاحت په لنډ ډول داسې کوي:

(از جانب شيرده همه خويش شوند – و از جانب شير خواره زوجان وفروع).

" د شيدې ورکونکې خواته ټول خپلوان شي او د شيدو خوړونکې خواته يواځې زوجان(د رضاعي زوی ښځه يا د رضاعي لور خاوند) او د هغوی اولادونه، لمسيان همداسې ښکته حراميږي "

هغه شيدې چې حرمت ورباندې ثابتيږي

دشودو خوړلو په سبب حرمت هغه وخت ثابتيږي چې ماشوم شيدې د تي رودلو په زمانه کې وخوري او د تي رودلو موده تر ديرشو (۳۰) مياشتو ده او د ماشوم عمر چې له ديرشو مياشتو زيات شو په شيدو رودلو يې حرمت نه ثابتيږي.

لږ او ډيرې شودې

د حرمت په ثابتيدلو کې د لږ شيدو او د ډيرو شيدو فرق نشته، نو که ماشوم لږ شيدې وخوري او يا ډيرې حرمت ورباندې ثابتيږي.

فعاليت:

دغه لاندې فارسي شعر چې په لوست کې مو ولوست شرحه کړئ:

(از جانب شيرده همه خويش شوند – و از جانب شير خواره زوجان و فروع)

پوښتنې

۱. رضاعي محرمات کوم دي؟
۲. د شيدې ورکوونکې او خوړونکې تر مينځ د حرمت د حکم توپير په دقت بيان کړئ.
۳. هغه شودې چې حرمت ورباندې ثابتيږي، کومې دي؟

موقتي محرمات

دا هغه ښځې دي چې د موقت وخت لپاره د يو ټاکلي سبب له امله ورسره نکاح کول ناروا دي او کله چې سبب له منځه ولاړ شي بيا ورسره واده کول جواز لري.

موقت محرمات په لاندې ډول دي

(ا)_ له ښځې سره د هغې د خور په نکاح کې يو ځای کول حرام دي، الله تعالی ﷻ فرمايي: ﴿وَأَن تَجْمَعُواْ بَيْنَ الأُخْتَيْنِ﴾ [النساء: ٢٣] او دا هم پر تاسې حرامه ده چې په يوه نکاح کې دوه خويندې يو ځای کړئ"

(٢)_ له ښځې سره تورې، يا ترور، همدا شان بله داسې ښځه يوځای کول چې يوه ورته نر فرض کړای شي له دويمې سره يې نکاح جواز ونه لري، حرامه ده.

روايت دی چې رسول الله ﷺ وفرمايل: «لاَ يُجْمَعُ بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَعَمَّتِهَا وَلاَ بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَخَالَتِهَا»[(١)] " په نکاح کې د ښځې او د هغې د تورې او د ښځې او د هغې د ترور يو ځای کول نه کيږي".

(٣)_ **پنځمه ښځه کول:** سړي ته په اسلام کې دا جواز نه لري چې په يو وخت کې له څلورو ښځو څخه زياتې په نکاح کړي، نو که يو څوک پنځمه ښځه په نکاح کول وغواړي تر څو چې يوه طلاقه نه کړي او د هغې عدت تير نه شي تر هغو د پنځمې د نکاح عقد صحت نه پيدا کوي.

له ابن عمر رضی الله عنها څخه روايت دی چې غيلان بن سلمه الثقفي مسلمان شو او لس ښځې يې درلودې چې هغوی هم مسلماني شوې، نو رسول الله ﷺ ورته وفرمايل: څلور وساته او نورې ټولې جلا کړه (طلاقې کړه).[(٢)]

له يوې څخه زياتې ښځې

الله تعالی ﷻ له يوې څخه زياتې ښځې رواکړې دي، الله تعالیﷻ فرمايي:

---

١ - صحيح مسلم

٢ - سنن ترمذی.

﴿وَ إِنْ خِفْتُمْ أَلاَّ تُقْسِطُواْ فِي الْيَتَامَى فَانكِحُواْ مَا طَابَ لَكُم مِّنَ النِّسَاء مَثْنَى وَثُلاَثَ وَرُبَاعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلاَّ تَعْدِلُواْ فَوَاحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ذَلِكَ أَدْنَى أَلاَّ تَعُولُواْ﴾ [النساء: ٣] كه تاسي وېرېږئ چې له يتيمو (نجونو) سره به عدالت ونه شئ کړای، نو کومې (نورې) ښځې چې ستاسې خوښېږي د هغو له دوو دوو، دريو دريو، څلورو څلورو سره نکاح وکړئ، خو که له تاسي سره دا انديښنه وي چې له هغو سره به عدالت ونه شئ کړای، نو يوه ښځه وکړئ، يا له هغو (وينزو) نه کار واخلئ چې تاسې يې مالکان ياست په دې توګه له بې عدالتۍ نه په ښه شان ژغورل کېدای شئ).

سره له دې چې په عام ډول له يوې ښځې سره واده دی او په اسلامي نړۍ کې مسلمانان په يوه واده اکتفا کوي، د متعددو ودونو فيصدي دومره زياته نه ده، خو د فردي او ټولنيزو اړتياوو لپاره له يوې څخه زياتې ښځې که په نکاح اخلي نو دوو خبرو رعايت بايد په پام کې ولري:

لومړی: سړی به دا وړتيا لري چې د خپلو ښځو تر منځ مادي او اخلاقي عدالت مراعات کړي، الله تعالي ﷻ فرمايي: ﴿فَإِنْ خِفْتُمْ أَلاَّ تَعْدِلُواْ فَوَاحِدَةً﴾ [النساء: ٣] خو که له تاسي سره دا انديښنه وي چې له هغو سره به عدالت ونه شئ کړای، نو يوه ښځه وکړئ ".

که چيرې له کومې يوې سره د زړه مينه ولرئ هغه باک نه لري، ځکه هغه دده په اختيار کې نه ده، رسول کريم ﷺ له عائشې بي بي سره مينه لرله او دعاء به يې کوله: ای الله ته ما په هغه څه مه نيسه چې زما په واک کې نه دي.

اسلام په ښځو ظلم او د هغو تر منځ عدالت نه کول حرام کړي دي، رسول الله ﷺ فرمايي: څوک چې دوه ښځې ولري او دهغو ترمينځ عدالت نه کوي او يوې خواته يې ميلان وي، نو د قيامت په ورځ به يې يو اړخ فلج او له کاره لويدلی وي.[1]

دويم: سړی به د نفقې د برابرولو مالي وس لري، تر څو د نفقې د نه شتون له کبله پر ښځه ظلم ونشي.

(٤)_ د بل چا ښځه او له طلاقه او يا مرګه وروسته په عدت کې ښځه: له هغې ښځې سره نکاح کول حرام دي چې د بل چا په نکاح کې وي، الله تعالی ﷻ فرمايي:

١ – مسند احمد.

﴿وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ﴾ [النساء: ۲۴] او هغه ښځې هم پر تاسې حرامې دي چې د کوم بل چا په نکاح کې وي.

همدا شان له هغو ښځو سره نکاح جواز نه لري چې هغوی له طلاقه او یا د مېړه له مرگ څخه وروسته د عدت په موده کې وي، خو که چیرې د خاوند له طلاقه وروسته او یا د خاوند له مرگه وروسته عدت یې تیر شو، بیا بل چا ته روا ده چې نکاح ور سره وکړي.

الله تعالی ﷻ فرمایي: ﴿وَالْمُطَلَّقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ ثَلاَثَةَ قُرُوءٍ وَلاَ يَحِلُّ لَهُنَّ أَن يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللّهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ إِن كُنَّ يُؤْمِنَّ بِاللّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ﴾ [البقره: ۲۲۸] «کومو ښځو ته چې طلاق ورکړای شوی وي، هغوی دې د دریو حیضونو موده پر انتظار تېره کړي او دا ورته روا نه ده کوم څه چې الله ﷻ د دوی په رحم کې پیدا کړي وي هغه پټ کړي هغوی ته هیڅکله نه ښایي چې داسې وکړي که پر خدای او د آخرت په ورځ ایمان لري».

له هغو ښځو سره نکاح چې په کوم آسماني دین باور نه لري

د مسلمان سړي لپاره دا روا نه ده چې له مشرکې او بت پرستې ښځې سره نکاح وکړي، الله ﷻ فرمایي: ﴿وَلاَ تَنكِحُواْ الْمُشْرِكَاتِ حَتَّى يُؤْمِنَّ وَلأَمَةٌ مُّؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِّن مُّشْرِكَةٍ وَلَوْ أَعْجَبَتْكُمْ﴾[البقره: ۲۲۸] «تاسې له مشرکو ښځو سره هیڅکله نکاح مه کوئ ترڅو یې چې ایمان نه وي راوړی، یوه مسلمانه وینځه له مشرکې نه ډېره ښه ده، که څه هم چې ستاسې هغه ډېره خوښه وي».

له کتابیاتو سره نکاح

هغه پاک لمنې ښځې چې په آسماني کتاب ایمان لري لکه یهودي او نصراني ښځې نکاح ورسره جواز لري، الله تعالی ﷻ فرمایي: ﴿وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ أُوتُواْ الْكِتَابَ مِن قَبْلِكُمْ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ وَلاَ مُتَّخِذِي أَخْدَانٍ﴾ [المائدة: ۵] «او پاک لمنې ښځې هم ستاسې له پاره حلالې دي، که هغوی له هغو قومونو څخه چې هغو ته له تاسې نه مخکې کتاب ورکړ شوی وو، په دې شرط چې تاسې د هغو مهر ورکړئ په نکاح کې د هغوی ساتونکي اوسئ، نه دا چې په آزادې شهوت رانۍ لاس پورې کړئ یا په پټه په غلا یارانې وکړئ.»

سره له دې چې له کتابیاتو سره نکاح جواز لري خو له تنزیهي کراهیت څخه خالي نه ده، او په هغه وخت کې خو تحریمي کراهیت ته رسیږي که همدا کتابي ښځه په داسې قوم

پورې اړه ولري چې له مسلمانانو سره یې جګړه روانه وي، یا له هغې سره واده کول ددې باعث وګرځي چې په کفري وطن کې استوګن شي او اولادونه یې د کافرانو په خویونو اخته شي.

د مسلمانې ښځې نکاح له کافر سره

د مسلمانې ښځې نکاح کول له کافر سړي سره په مطلق ډول حرام دي که هغه یهودي، نصراني، ملحد، او یا بل کافر وي، الله تعالی ﷻ فرمایي: ﴿فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ لَا هُنَّ حِلٌّ لَّهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ﴾ [الممتحنة: ۱۰] {بیا کله چې تاسې ته معلومه شي چې هغوی مومنې دي نو هغوی بیرته کافرانوته مه لیږئ، نه هغوی د کافرانو له پاره روا دي او نه کافران دهغو له پاره روادي}.

فعالیت

ښوونکی دې زده کوونکي په دریو ډلو وویشي او له یوې څخه د زیاتو، د کتابیاتو، اوکافرو ښځو د نکاح په اړوند دې خبرې وکړي.

پوښتنې

۱. موقت محرمات کوم دي؟
۲. له یوې ښځې څخه د زیاتو ښځو په نکاح کولو کې کومې خبرې ضروري دي؟
۳. په عدت کې د ښځې نکاح څه حکم لري؟
۴. ایا له هغو ښځو سره چې په اسماني دین باور نه لري نکاح جواز لري؟
۵. له کتابیاتو سره د نکاح کولو حکم څه دی؟
۶. ایا له کافر سره د مسلمانې ښځې نکاح جواز لري؟

دوه دیرشم لوست

مُتعه

اسلامي شريعت د انسان د عزت خوندي ساتلو ته ډيره پاملرنه کړې ده، له همدې امله يې صحيحه نکاح چې ارکان او شرطونه يې پوره وي روا ګرځولې او لـه مؤقتي نکـاح څخـه چې له زنا سره ورته والی لري منعه کړې ده.

موقته يا دمُتْعې نکاح

مُتعه په لغت کې: اسم مصدر دی چې له تمتع څخه اخيستل شوی او متاع هر هغه شي تـه ويل کيږي چې د هغې نه ګټه اخيستله کيږي.

په اصطلاح کې: د څه وخت لپاره له ښځې سره واده کولو ته وايي او د نکاح مقاصـد پـه کې مراد نه وي چې هغه اولادونه او د هغوی تربيه ده، بلکې د يوې معلومې مودې لپـاره د ګټې اخيستلو او شهوت پوره کولو لپاره وي، هغه داسې چې سړی لـه ښـځې سره د يـوې ورځې، يا يوې اونۍ، يا يوې مياشتې او يا يوه کـال او يا دې تـه ورتـه وخـت لپـاره نکـاح وتړي.

د متعې نکاح حکم

د متعې نکاح باطله او حرامه ده، ځکه په يوه حديث کې حضرت علي کـرم الله وجهـه فرمايي: (نبي کريم ﷺ د مُتعې له نکـاح څخـه منعـه کړيـده[1]) او منعـه کـول د حرمـت او بطلان مقتضي ده.

د متعې نکاح د اسلام په اول کې د محدود وخت لپاره روا شوې وه، وروسته بيا باطلـه او د تل لپاره حرامه وګرځيده، ځکه دا له زنا سره ورته والی لري چې بې لـه شـهوت پـوره کولو بل مقصد ورڅخه نه اخيستل کيږي، نه د کـورنۍ ثبـات او ټينګښت، نـه د اولادونـو راوړل او نـه دهغـوی ساتنه، او دا يـواځې د دوامـدارې نکـاح پـه صـورت کـې پـه لاس راتلای شي.

د موقتې نکاح او متعې توپير

د موقتې نکاح او متعې تر مينځ توپير يواځې پـه الفـاظو کـې دی، کـه يـې د متعې لفـظ استعمال کړ متعه ده او که يې د معين وخت لپاره د تزويج يا نکاح لفظ وکاراوه موقته ده.

[1] (رواه البخاري)

د شِغار (بدل) نکاح

د شغار تعریف

په لغت کې: شغار د شَاغَرَ مصدر دی او خالي والي ته وايي، د شغار نکاح هم له عوض څخه چې مهر دی خالي وي.

او شرعاً: د شغار نکاح هغه ده چې ولي خپله لور يا خور بل چا ته په دې شرط په نکاح ورکړي چې هغه خپله لور يا خور ده ته د هغې په بدل کې په نکاح ورکړي بې له دې چې مهر یاد کړي، يعنې چې يوه نجلۍ د بلې مهر وګرځوي.

ددې نکاح حکم

په حنفي مذهب کې د غه ډول نکاح تړل له کراهيت سره سره صحت لري او مهر مثل وربانديې لازميږي.

په حديث شريف کې چې له شغار څخه منعه شوې، له هغې منعې څخه مطلب تحريمي کراهيت دی، ځکه چې مهر پکې نه دی ايښودل شوی او په کراهيت بانديې فساد نه مرتب کيږي.

فعاليت:
زده کوونکې دې د خپلو سيمو په هکله معلومات وړاندې کړي چې هلته د شغار نکاح رواج ده که نه، او که وي کيفيت يې څه دی؟

پوښتنې

۱. د متعې نکاح تعریف کړئ.
۲. د متعې نکاح حکم څه دی؟
۳. د مخطوبې د نه غوښتلو حکمت څه دی؟
٤. د شغار نکاح تعريف او حکم يې بيان کړئ.

کورنۍ دنده

د مُتعې نکاح د حرمت په هکله د استاد او علماوو په مرسته يوه مدلـلــه مقاله وليکئ.

مهر

کله چې یوه ښځه د چا په نکاح کې راځي نو د نکاح د عقد له کېدلو سره سم په مېړه مهر لازمېږي چې خپلې ښځې ته به يې ورکوي.

دمهر تعريف

مهر هغه مال ته ویل کیږي چې ښځې ته د هغه ورکړه د نکاح دعقد په اساس په سړي واجب ګرځي.

د مهر مشروعيت

مهر په قرآن کريم او سنتو سره ثابت دی.

۱- قرآن کريم: الله ﷻ فرمايي: ﴿وَآتُواْ النَّسَاء صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً﴾ [النساء: ٤] «ښځو ته د هغو مهرونه په خوښی ورکړئ»

۲- حديث: نبي اکرم ﷺ يو سړي ته چې د نکاح اراده يې درلوده وفرمايل: «الْتَمِسْ وَلَوْ خَاتَمًا مِنْ حَدِيدٍ»[1] "که د ګوتې يو غمی وي هم ويې لټوه". معنا داچې د مهر ورکړه حتمي کار دی.

په نکاح کې د مهر د وجوب حکمت

له مهر څخه مقصد د نکاح د عقد د اهميت او غوره والي، د ښځې شخصيت ته د عزت او احترام او د نارينه لخوا هغې ته د واده کولو له امله د حسن نيت او صداقت ښکاره کول دي، د نکاح د مصلحتونو او مقاصدو دلاس ته راوړلو لپاره د ښې زمينې برابرول دي، ادا مادي تړاو ددوی تر مينځ معنوي تړاو ټينګوي.

مهر د ښځې خپل حق دی

له ذکر شويو خبرو څخه دا معلومه شوه چې مهر د ښځې خپل حق دی، څه ډول تصرف چې پکې وغواړي کولای يې شي، د هغې ولي ته شرعا جواز نه لري چې هغه ددې له

---

۱ - صحيح البخاري

خوښې پرته ورڅخه واخلي، لکه چې په دې زمانه کې يې پلرونه ، اولياء او خپلوان مهر د ځان حق بولي او دهغې حق تلف کوي، الله تعالی ﷻ میړونو ته په خطاب کې فرمايي: ﴿وَآتُواْ النَّسَاء صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً فَإِن طِبْنَ لَكُمْ عَن شَيْءٍ مِّنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنِيئًا مَّرِيئًا﴾ [النساء: ٤] «او د ښځو مهر په ښه زړه (فرض ګڼلی) ورکړئ، البته که هغوی يې په خپله خوښه يو څه تاسې ته وبخښي، نو تاسې هغه په خوند سره خوړلای شئ چې حلا ل او بې ضرره دی».

د مهر حکم

د خاوند له لوري ښځې ته مهر ورکول واجب دي.

په نکاح کې مهر نه رکن او نه هم شرط دی، که چا د مهر له يادولو پرته نکاح وکړه نکاح سمه ده او مهر مثل ورکول واجبیږي.

د مهر اندازه

د مهر کمه اندازه لس شرعي درهمه (چې ۲۹.۷۵ ګرامه سپين زر کيږي) ده او ډيره يې حد نلری، په څومره چې سره راضي شول همغومره خپلې ښځې ته ورکولای شي.

يو شرعي درهم ۲،۹۷۵ ګرامه سره مساوي دي چې ۱۰ درهم په ۲،۹۷۵ ضرب کړای شي ۲۹،۷۵ ګرامه وزن کيږي دغه مجموعي وزن د ورځنې قيمت پر اساس معلوميږي.

څه شی مهر واقع کيدی شي ؟

هر ارزښت لرونکی معلوم شی چې سپارل يې د سړي په واک کې وي د ښځې مهر کيدی شي، که هغه سره زر، سپين زر، بانک نوټونه او دې ته ورته نور شيان وي، ښځې ته يې په مهر کې ورکولای شي.

کله مهر کامل لازميږي؟

کله چې مهر کيښودل شي نو په دوو صورتونو کې هغه کامل لازميږي:

۱. يو چې سړی له خپلې ښځې سره يوځای شي.

۲.او بل چې سړی مړ شي.

د مهر ډولونه

د فقهاوو کرامو په نظر مهر په دوه ډوله دی:

۱- مهر مسمی.

۲- مهر مثل.

۱- مسمی مهر: هغه مهر ته وايي چې په عقد او يا له عقد څخه وروسته د ښځې او خاوند په خوښه وټاکل شي.
۲- مهر مثل: هغه مهر دی چې له دې څخه مخکې د دې واده شوې خور يا تروړې اخيستی وي، يعنی د پلار په خپلوانو کې چې د دې هم عصروسيالو څومره مهر اخيستی يا ورته ټاکل شوی وي مهر مثل بلل کيږي.

د مهر مثل د وجوب حالات

په لاندې حالاتو کې مهر مثل واجبيږي.
۱- کله چې په نکاح کې د مهر ذکر نه وي شوی.
۲- کله چې داسې شی مهر ټاکل شوی وي چې هغه شرعاً مال نه وی لکه شراب.
۳- کله چې ښځې او خاوند په عدم مهر باندې اتفاق کړی وي.

د لږ مهر مستحب والی

مخکې مو وويل د مهر زياته اندازه حد نه لري، په څومره د جانبينو موافقه راغله هومره ورکولای شي، دا يو مادي رمز دی چې د ښځې د عزت لپاره ورکول کيږي، همدا شان د ښځو تر مينځ هم د صفاتو او درجاتو له مخې توپيرونه وي، خو اسراف کول جواز نه لري او دا مستحب ده چې کم مهر کيښودل شي، رسول الله ﷺ په مهر کې اساني کول د برکت سبب بللی دی فرمايي: «خَيْرُ الصَّدَاقِ أَيْسَرُهُ»[1] "ښه مهر هغه دی چې کم او اسانه وي". او فرمايي: «أعظم النساء بركة أيسرهن مؤنة»[2] "هغه ښځې ډيرې برکتې وي چې د واده لګښت يې کم وي.

عام مصلحت هم د مهر د کم والی غوښتنه کوي، په هغه کې هم زوجينو او هم ټولنې ته ډيرې ښيګڼې دي. ډيرې داسې ښځې شته چې د مهر د زيات والي په سبب په کورونو کې ناستې دي او ډير داسې ځوانان شته چې له همدې امله واده نه شي کولای او د ښځې او نر د واده په مخ کې دغه ستونزې کله کله ددې باعث ګرځي چې منکراتو او ناروا کارونو ته مخه کړي.

---

۱ – سنن بيهقی.
۲ – مسند احمد.

د شریعت روح دا غوښتنه کوي چې باید واده اسان شي او ټول هغه موانع لکه د مهر زیاتوالی له منځه ولاړ شي، ترڅو ځوانانو ته ازدواج لاره برابره شي.

فعالیت

ښوونکی دې زده کوونکې په دریو ډلو وویشي، څو په خپل منځ کې د مهر د مشروعیت، حکمت، مهر دښځې حق دی که د ولي او د مهر د ډولونو او د وجوب په حالاتو سره ځان پوه کړي.

پوښتنې

۱. مهرڅه ته وايي؟
۲. د مهر د مشروعیت دلیل څه دی؟
۳. په نکاح کې د مهر د وجوب حکمت څه دی؟
٤. ایا مهر د ښځې خپل حق دی.؟
٥. د مهر حکم څه دی؟
٦. د مهر اندازه باید څومره وي؟
۷. څه شی مهر واقع کیدای شي؟
۸. د مهر ډولونه کوم دي؟
۹. مهر مثل کله واجبیږي؟

ولیمه

لکه چې په مخکې درسونو کې مو ولوستل اسلامي شریعت نکاح رواکړې ده نو د هغې د اعلانولو لپاره یې ولیمه سنت کړې، پدې لوست کې په ولیمه غږیږو.

د ولیمې تعریف

په لغت کې: ولیمه له ولمه څخه اخیستل شوې چې د یوه شي یو ځای کیدلو او بشپړیدلو ته وایي.

په شریعت کې: هغو خوړو ته وایي چې د واده لپاره برابر شي.

د نکاح د ولیمې حکمت

د ولیمې د مشروعیت حکمت دادی چې له یوه پلوه دوستان په خوښۍ کې راګله او د الله ﷻ ددې ستر نعمت شکر اداء شي او له بل پلوه ټول خلک په نکاح خبر شي تر څو د روا نکاح او ناروا او پټو یارانو تر منځ بیلتون راشي.

د ولیمې حکم

ولیمه سنت مؤکد ده، ځکه رسول الله ﷺ عبد الرحمن بن عوف ته چې کله یې واده وکړ وفرمایل: «أَوْلِمْ وَلَوْ بِشَاةٍ»[1] "د واده ډوډۍ ورکړه ولو که یو پسه وي هم".

د ولیمې دعوت قبلول

د ولیمې دعوت قبلول سنت دي، مسلمان ته پکار دي چې شرکت پکې وکړي، په خپل ګډون سره خپل مسلمان ورور ته خوښي وروبښي او که ورنه شي ګنهګاریږي، په یوه حدیث کې ر سول الله ﷺ فرمایي: «وَمَنْ لَمْ يُجِبِ الدَّعْوَةَ فَقَدْ عَصَى اللَّهَ وَرَسُولَهُ»[2] " څوک چې بلنه ونه مني نو د الله او دهغه د رسول نا فرماني یې وکړه.

«إِذَا دُعِيَ أَحَدُكُمْ إِلَى وَلِيمَةِ عُرْسٍ فَلْيُجِبْ»[3] "څوک چې د واده خوړې ته وبلل شي نو پکار ده چې هغه بلنه دې ومني او ګډون دې پکې وکړي".

---

١ - صحیح البخاری.

٢ - صحیح مسلم.

٣ - صحیح مسلم.

هغه ولیمه چې منکرات پکې وي

که د ولیمې په مجلس کې منکرات او ناروا کارونه (لکه ناروا سازونه، ګډا او نڅاوې ترسره کیدل) وي بیا د دعوت قبلول پکار نه دي، څکه د دعوت قبلول او په کې ګډون کول پداسې حال کې سنت دي چې په هغې کې منکرات نه وي.

که چیرې له منکراتو او ناروا کارونو څخه خبر نه وي او ګډون پکې وکړ، نو که یې د هغو مخه نیولای شوای مخه دې ونیسي او ګډون دې وکړي او که یې مخه نشوای نیولای بیادې په دسترخوان ورسره نه کیني.

دواده او ولیمې په وخت کې باید دا لاندې څینې آداب رعایت شي:

۱. له اسراف څخه دې ډډه وشي، څکه مال د الله تعالی نعمت دی باید په مناسب ځای کې ولګول شي، د تفاخر، ریا او لویې ښکاره کولو لپاره د ما ل لګول د ګناه لامل جوړیږي.

۲. په واده کې د نامحرمو نارینه او ښځینه وو تر مینځ اختلاط او ګډ وډ کیدل ناروا دي، اسلامي حجاب ته پاملرنه په هر وخت کې لازمه ده، که نه کیدای شي ډول ډول فسادونه رامینځ ته شي.

۳. واده د خوښۍ ځای دی، خو دا خوښي باید په ناروا چارو سره ونه لمانځل شي.

٤. ولیمې ته که مالداره خلک غوښتل کیږي، باک نه لري، خو فقیران هم باید له خوراک څخه بې برخې نه شي. په یوه حدیث کې چې له ابوهریره رضی الله عنه څخه روایت دی رسول اللهﷺ فرمایي

«شَرُّ الطَّعَامِ طَعَامُ الْوَلِيمَةِ يُدْعَى لَهَا الأَغْنِيَاءُ وَيُتْرَكُ الْفُقَرَاءُ»[1] "په خوړو کې بد خواړه د هغې ولیمې دي چې بډای او مالداره خلک ورته غوښتل کیږی او فقیران پریښودل کیږي".

۵. په مسجد کې د نکاح تړل سنت دي په دې هکله رسول الله ﷺ فرمايي: «أَعْلِنُوا هَـذَا النِّكَاحَ وَاجْعَلُوهُ فِي الْمَسَاجِدِ»[2]

تاسو دغه نکاح په ښکاره ډول او په مساجدو کې تر سره کړئ.

---

۱ - صحیح البخاري

۲ - السنن الکبری للبیهقي.

فعالیت

زده کوونکې دې په خپل مینځ کې وڅیړي چې ددوی په سیمو کې دودیزه ولیمه څومره له شریعت سره برابره ده.

پوښتنې

۱. ولیمه تعریف کړئ.
۲. د نکاح د ولیمې حکمت بیان کړئ.
۳. د ولیمې حکم څه دی؟
٤. آیا د ولیمې دعوت قبلول پکار دي او که وي ولې؟
۵. آیا هغې ولیمې ته چې منکرات پکې وي ورتګ پکار دی؟
٦. د ولیمې په وخت کې کوم آداب پکار دي؟

کورنۍ دنده

زده کونکی دې د ودونو هغه دودونه چې د شریعت سره مخالف دي، ددې سره د مبارزې په هکله یوه مقاله ولیکي چې د پنځلسو کرښو څخه کمه نه وي.

د ښځې او خاوند حقوق

د واده په ترسره کېدلو اسلامي شریعت د ښځې او د هغې د خاوند تر منځ ځینې حقوق او واجبات ټاکلي دي چې د هغو په پام کې نیول لازمي دي، چې په دې لوست کې وړاندې کېږي.

د ښځې حقوق په خاوند باندې

ښځه په خاوند باندې دا لاندې حقوق لري:

۱- مهر ورکول: کله چې د نکاح عقد تر سره شو په خاوند باندې مهر لازمیږي، الله تعالی ﷻ فرمایي: ﴿وَآتُواْ النَّسَاء صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً﴾ [النساء: ۴] "او د ښځو مهر په ښه زړه (فرض ګڼلی) ورکړئ".

۲- نفقه: چې کله ښځه د سړي په نکاح کې راشي نو په خاوند دا حق لري چې د هغې نفقه برابره کړي. نفقه خوراک، جامې او د اوسیدو ځای ته وایي، الله تعالی ﷻ فرمایي: ﴿أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنتُم مِّن وُجْدِكُمْ وَلَا تُضَارُّوهُنَّ لِتُضَيِّقُوا عَلَيْهِنَّ﴾ [الطلاق: ٦] "هغو ته (دعدت په زمانه کې) په هماغه ځای کې استوګنه ورکړئ چیرته چې تاسې اوسیږئ، هر راز ځای چې تاسې ته میسر وي او دهغو د تنګولو لپاره هغوی مه ځوروئ". نو چې له طلاقه وروسته په عدت کې ورباندې نفقه لازمه ده، د نکاح په حالت کې په طریقه اولی ورباندې لازمه ده ځکه ښځه د خاوند د اړتیاوو لپاره خپل ژوند ځانګړی کړی دی، نو نفقه یې هم ورباندې لازمیږي.

الله تعالی فرمایي: ﴿لِيُنفِقْ ذُو سَعَةٍ مِّن سَعَتِهِ وَمَن قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَا آتَاهَا سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا﴾ [الطلاق: ۷] «شتمن دي له خپلې شتمنۍ سره سمه نفقه ورکړي، او چاته چې روزي کمه ورکړه شوې وي هغه دي له هماغه مال څخه لګښت وکړي چې الله ﷻ هغه ته ورکړی دی، الله ﷻ چې چاته څومره څه ورکړي دي له هغې نه په زیاتو هغه نه مکلفوي، لیرې نده چې الله له تنګلاسی نه وروسته پراخي هم ورپه برخه کړي».

او د نفقې اندازه د کفایت او د خاوند د مالي قدرت او توان مطابق ده چې اسراف پکې نشته.

د هغې ښځې نفقه چې کار کوي

اسلام ښځه په دې نه ده مکلفه کړې چې کار وکړي، ځکه هغه د نفقې په پیدا کولو مکلفه نه ده، بلکې دهغې نفقه په بل چا ده، که لور وي پلار یې په نفقه مکلف دی، که خور وي ورور یې په نفقه مکلف دی چې وس یې ولري، که مور وي نو اولادونه یې په نفقه مکلف دي چې د نفقې وس ولري او که ښځه وي نو خاوند یې په نفقه مکلف دی، خو سره له دې هم اسلام ښځې ته کار کول روا کړي دي، خو په لاندې شرطونو مقید:

أ- که واده شوې ښځه وي د میړه لخوا به ورته د کار کولو اجازه شوې وي.

ب- له پردیو نارینه وو سره به یې اختلاط او خلوت نه راځي.

ج- کار به د ښځیتوب له طبیعت سره برابر وي، لکه خیاطي، تعلیم، ډاکټري او دې ته ورته، دولت او ټولنه مکلف ده څو ښځې په شاقه کارونو ونه ګماري.

نو داسې کارونه ورته جواز نه لري چې هغه د سړیو له سخت طبیعت سره مناسب وي، تر څو یې له هغو سره مشابهت را نه شي.

او هغه مال چې ښځه یې پیدا کوي هغه د هغې مال دی، یواځې همدا یې د تصرف حق لري، میړه او نور حق نه لري چې هغه ددې له رضا پرته یې ورڅخه واخلي.

٣- احسان او په نیکی سره ژوند کول: ښځه له سړي سره د الله تعالی امانت دی، دده په سترګو دده کورته راغلې ده، نو په سړي واجب ده چې له خپلې ښځې سره ښه سلوك او ښه معامله وکړي، ترڅو په محبت او نیکمرغی سره ګډ ژوند تیر کړي، الله تعالیﷻ فرمایي: ﴿وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِن كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَن تَكْرَهُواْ شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا﴾ [النساء: ١٩]

«له هغو سره په ښه چلند ژوند تېر کړئ که ستاسې هغوی نه خوښېږي نو کېدای شي چې ستاسې به یو شی نه خوښېږي، خو الله به په هغه کې ډېرې ښېګڼې ایښې وي».

په یوه حدیث شریف کې رسول اللهﷺ فرمایي:

«أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا، وَخَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لأَهْلِهِ»[١] "د کامل ایمان څښتن هغه دی چې اخلاق یې ښه وي او ښه ستاسو کې هغه دی چې له خپل اهل سره ښه وي".

---

١ - متفق علیه

د حسن معاشرت ځینې موارد په لاندې ډول دي:

- سړی دې دښځې په خطا ګانو باندې صبر کوي، په حدیث کې راغلي چې رسول الله ﷺ وفرمایل: «لَا يَفْرَكْ مُؤْمِنٌ مُؤْمِنَةً إِنْ كَرِهَ مِنْهَا خُلُقًا رَضِيَ مِنْهَا آخَرَ»[1] "مؤمن سړی دې له خپلې مؤمنې ښځې څخه بد نه وړي، کینه دې نه ورسره کوي، که یې دهغې کوم خوی خوښ نه وي بل به یې ورڅخه خوښ شي".
- د ښځې په نفقې کې دې وسعت کوي او د سوغاتونو په ورلندې کولو دې کله کله نازوي، په حدیث کې راغلي چې سوغات د زړه کینه له منځه وړي.
- له خپلې ښځې سره دې خوش طبعي او خوش کلامي کوي، د احادیثو له مخې دا ثابته ده چې رسول الله ﷺ به له خپلو ازواجو مطهراتو سره خوش طبعي کوله.
- خپلې ښځې ته ددیني امورو وربښودل ترڅو ښځې له ضروري مسائلو څخه خبرې شي او د هغو په رڼا کې د ژوند چارې په شرعي توګه پر مخ بوځي، الله تعالی ﷻ فرمایي:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ﴾ [التحریم: ٦]

"ای مومنانو! خپل ځانونه او خپل اولاد او کورنۍ له هغه اور نه وژغورئ چې د هغه د سون مواد به انسانان او تیږې وي".

- د کور په کارونو کې دې ورسره مرسته کوي، له عائشې رضی الله عنها څخه روایت راغلی چې نبي کریم ﷺ به دکور په کار کې ورسره مرسته کوله.[2]
- د شریعت د لارښوونو مطابق د ښځو تر منځ عدالت کول، که یې له یوې څخه زیاتې ښځې درلودې.

که سړې موجه عذر ونه لري نو ترڅلور میاشتې زیات دې له خپلې ښځې څخه نه جلا کیږي، حضرت عمر رضی الله عنه یوه شپه په مدینه منوره کې د حالاتو دځارنې لپاره ګشت کاو، چې دیوې ښځې غږ یې واورید د کومې چې میړه جهاد ته تللی و، ښځې یې د میړه د فراق له کبله شعرونه ویل او شکایت یې کاوو.

نو حضرت عمر رضی الله عنه له خپلې لور بي بي حفصې رضی الله عنها څخه پوښتنه وکړه چې یوه ښځه څومره صبر کولای شي؟ هغې مبارکې ورته وویل: څلور میاشتې، نو حضرت عمر رضی الله عنه خپلو لښکرو ته امر وکړ چې له څلورو میاشتو څخه زیات دې له کوره نه لیرې کیږی او که تر څلورو میاشتو زیاته موده مضره نه وای نو الله تعالی به په ایلاء کې د ښځې او خاوند تر مینځ جلا والی روا نه ګرځاوه.

---

١ - صحیح مسلم.
٢ - صحیح البخاري.

د امام مالک رحمه الله او امام احمد رحمه الله په وړاندې په څلورو میاشتو کې بایـد سـړی کور والاته راشي. دا راتګ هلته لازم دی چې په سفر کې عذر ونه لري نو که عذر ولري لکه دعلم زده کړه، جهاد، فرضي حج، او یا د رزق پیدا کول نـو بیـایې راتـګ لازمـي نـه دی.

فعالیت

زده کوونکي دې دا واضح کړي چې ددوی په سیمو کې د ښځو خاوندان له خپلـو ښـځو سره تر کومې کچې حسن معاشرت مراعاتوي؟

پوښتنې

۱. لاندې حقوق چې ښځه یې په خاوند لري په تفصیل بیان کړئ:
أ- ښځې ته مهر ورکول.
ب- ښځې ته نفقه برابرول.
ت- له ښځې سره احسان او نیکي کول.
۲- نفقه برابرول د سړي مکلفیت دی، خو که ښځه کـار کـول وغـواړي کـولای یـې شـي که څنګه؟
۳- که ښځه څه وګټي خاوند یې له نفقې خلاصیدای شي؟
۴- په حسن معاشرت کې کومې خبرې شاملیږي؟

کورنۍ دنده

د ښځې د حقوقو په هکله یوه مقاله ولیکئ.

د خاوند حقوق په ښځه باندې

خاوند په ښځه باندې دا لاندې حقونه لري

۱ – **د خاوند تابعداري:** اسلام په ښځه باندې دمیره اطاعت په هغو چارو کې چې شریعت رواکړي او ګناه په کې نه وي واجب ګرځولې دی. ځکه کورنی د انساني ټولنې یوه برخه ده او د وګړو مجموعه چې په هره سطحه وي، لکه مکتب، دفتر، کارخانه، شرکت او حکومت یو مشر او سرپرست ته اړتیا لري، نو سړی چې له یو پلوه له جسمي او ذهني پیاوړتیا څخه برخمن دی او له بل لوري د ژوند په عملي ډګر کې تل په تمرین او تجربو کې قرار لري، د الله تعالی له لوري د کورنی مشر ټاکل شوی. همدا راز سړی د کورنی تمویل کوونکی دی. د ټولو د نفقې بار دده په اوږو پروت دی، ځکه باید ښځه او اولادونه د هغه اطاعت وکړي. الله تعالی ﷻ فرمايي: ﴿الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنفَقُواْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ﴾ [النساء: ٣٤] «نارينه پر ښځو واکمن، اداره چیان دي، له دې امله چې الله ﷻ د هغو ځینو (نارینه وو) ته پر ځینو نورو (ښځو) لوړتیا وربښلې ده، او له دې کبله چې نارينه خپل مالونه لګوي».

په یوه حدیث کې رسول الله ﷺ فرمايي: «إِذَا صَلَّتْ الْمَرْأَةُ خَمْسَهَا وَصَامَتْ شَهْرَهَا وَحَفِظَتْ فَرْجَهَا وَأَطَاعَتْ زَوْجَهَا قِيلَ لَهَا ادْخُلِي الْجَنَّةَ مِنْ أَيِّ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ شِئْتِ»[1]

"کومه ښځه چې خپل پنځه لمونځونه په خپل وخت اداء کړي، د روژې د میاشتې فرض روژه ونیسي، خپل دشرم ځای وساتي (له زنا څخه ځان وژغوري) او د خپل خاوند اطاعت وکړي، نو دې ته به وویل شي: له هرې دروازې د جنت چې غواړې جنت ته ورداخله شه".

په یوه بل حدیث کې حضرت عائشې رضی الله عنها له رسول الله ﷺ څخه پوښتنه وکړه چې په ښځو باندې تر ټولو زیات حق کوم خلک لري؟ دوی ﷺ وفرمایل: دهغې میړه، بیایې پوښتنه وکړه: کوم خلک په نارینه ډیر حقدار دي، ویې فرمایل: دهغه مور.[2]

---

١ – مسند أحمد.

٢ – السنن الکبری للنسائي – (٨ / ٢٥٤)– فتح الباري – ابن حجر – (١٠ / ٤٠٢).

٢- په کورکې پاتې کيدل او بې ضرورته د خاوند له اجازې پرته له کور څخه نه وتل:

خاوند په ښځه باندې دا حق لري چې دده له اجازې پرته له کور څخه بهر ولاړه نه شي، تر څو هغه دکور کار او د اولادونو تربيې ته فارغه او په فتنو کې له لويدلو څخه محفوظه وي، الله تعالی ﷻ فرمايي: ﴿وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى﴾ "په خپلو کورونو کې مېشتې اوسئ او د تېرو جاهلي دورو غونډې سينګار کړې بې ستره مه ګرځئ".

په يوه حديث کې رسول الله ﷺ فرمايي: «إِنَّ الْمَرْأَةَ عَوْرَةٌ، فَإِذَا خَرَجَتِ اسْتَشْرَفَهَا الشَّيْطَانُ، وَأَقْرَبُ مَا تَكُونُ مِنْ وَجْهِ رَبِّهَا وَهِيَ فِي قَعْرِ بَيْتِهَا»[١]

"ښځه ټوله عورت ده (پرديو نارينه وو ته ځان ورښکاره کول ښه نه دي)، نو چې کله له کور څخه بهر وځي شيطان يې استقبال کوي (فاسقان ورته ګوري او د ضرر هڅه يې کوي)، او تر نور هر څه زيات د الله رضا په دې کې ده چې د خپل کور په انګړ کې واوسي".

د سړيو سرپرستي دا معنا نه لري چې دوی به استبداد کوي، بلکې په ګډو چارو کې به مشوره کيږي، د هر نظر خاوند به په کور کې پوښتل کيږي، له تصميم نيولو وروسته به ټول د کور د مشر اطاعت کوي او د مشورې د عملي کولو اداره به د سړي په لاس کې وي.

٣- د خاوند د عزت، کور، مال او اولادونو حفاظت او پالنه

خاوند په ښځه باندې دا حق لري چې دده د کور، مال او بچو ساتنه او پالنه وکړي، نبي کريمﷺ فرمايي: (ښځه د خاوند د کور او اولادونو پالونکې او مسؤوله ده)[٢]

او الله تعالیﷻ د صالحو ښځو په هکله فرمايي: ﴿فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ﴾ [النساء: ٣٤] "نو کومې ښځې چې صالحې دي هغوی د فرمان منونې خوی لري او د نارينه وو په غياب کې د الله تر ساتنې او څارنې لاندې د هغو د حقوقو ساتنه کوي".

په يوه حديث کې رسول الله ﷺ فرمايي:«المرأة الصالحة، إذا نظر إليها سرَّته، وإذا أمرها أطاعته، وإذا غاب عنها حفظتْه»[٣] "نيکه ښځه هغه ده چې کله (يې خاوند) ورته وګوري خوښ يې کړي چې امر ورته وکړي ويې مني او چې ورڅخه پناه شي نو (په هر څه کې) دده ساتنه کوي".

---

١ - مسند البزار.
٢ - صحيح مسلم.
٣ - سنن أبی داود.

په ښځه د دیانت له مخې دا لازمه ده چې په ځان اعتماد ولري، د کور کار پخپله وکړي او د دې کوښښ وکړي چې خادمه ځان ته ونه نیسي، ځکه په کور کې ددې لـه خاوند او اولادونو سره د خادمې یوځای اوسیدل کله کله د مصیبتونو سبب ګرځي، رسول کریمﷺ د خپلې لور فاطمې بي بي او دهغې دخاوند حضرت علي کرم الله وجهه تر مینځ دکار تقسیم داسې وکړ چې فاطمې رضی الله عنها ته یې وفرمایل: ته بـه د کور دننه کار او حضرت علي کرم الله وجهه به دکور د باندې کارونه کوي.[1]

٤- د سړي لپاره زینت کول: د میره په ښځه دا حق دی چې د ده لپاره زینت وکړي، پـه ښایسته او ښه بڼه چې دده د خوښې سبب شي ورته ښکاره شي، تر څو د سړي ورسره مینه پیدا، د نورو ښځو له کتلو څخه مستغني او پـه فتنو او حرامو کې لـه لویدلو څخه ساتلی وي، رسول کریم ﷺ فرمایي: «الدُّنْيَا مَتَاع، وخَيْرُ مَتَاعِهَا المرْأةُ الصَّالحةُ، إنْ نَظَرَ إلَيْهـا سَرَّتْهُ، وإنْ أَمَرَهَا أَطَاعَتْه، وإنْ غَابَ عَنْها حَفِظَتْه فِي نَفْسهَا وَمَالِهِ»[2]. "دنیا متاع(ناچیزه شی) ده چې ګټه ورڅخه اخیستل کیږي او د دنیا ښه متاع او ښه شی صالحه او نیکه ښـځه ده چې سړی ورته وګوري خوشحاله شي او چې ورته امر وکړي نو اطاعت یې کوي او چې کله ورڅخه چیرته ولاړ شي نو د خپل ځان او دده دمال حفاظت کوي".

په یوه بل حدیث کې جابر رضی الله عنه وایي موږ په یوه غزا کې لـه رسـول الله ﷺ سره ملګري وو چې کله بیرته راوګرځیدو غوښتل مو چې کورونو ته ولاړ شو، نو رسول اللهﷺ وفرمایل: لږ صبر وکړئ موږ به ماسختن کورونو ته ځو ترڅو ښځې دسرونو ویښتان سم او ځانونه برابر کړي. کنایه له دې وه چې د خپلو سړیو لپاره د زینت کولو وخت ورته پیدا شي.

د ښځې او خاوند ګډ حقوق

١- دواړه به له یو بل سره په نیکۍ کې ژوند کوي، یعنی ښه او خوښ ژونـد بـه تیروي، الله ﷻ فرمایي: ﴿وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾ [النساء: ١٩] **ژباړه:** له هغو سره په ښه چلند ژوند تیر کړئ.

---
١ - مشکاة المصابیح.
٢ - سنن ابن ماجه.

او فرمايي: ﴿وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾ [البقرة: ٢٢٨] "د ښځو له پاره هم په معروفه توګه هماغسې حقوق دي لکه څنګه چې د نارينه وو پر هغو حقوق دي".

٢- چې څه شرعي مانع لکه حيض، نفاس او مرض نه وي د بشري طبيعت د غوښتني مطابق له يو بل څخه مشروع خوند او ګټه اخيستل.

٣- د کور د ننه کارونه کول، د ماشومانو پالل، او د يو بل مرسته کول او يو بل ته په نيکۍ او تقوى نصيحت کول، الله ﷻ فرمايي: ﴿وَتَعَاوَنُواْ عَلَى الْبرِّ وَالتَّقْوَى وَلاَ تَعَاوَنُواْ عَلَى الإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ﴾ [المائدة: ٢] ژباړه: کوم کارونه چې د نيکۍ او خداى پالنې دي په هغو کې له ټولو سره مرسته وکړئ او کوم کارونه چې د ګناه او تيري وي په هغو کې د چا ملاتړ مه کوئ.

٤- د وراثت حق: زوجينو ته شرعا د وراثت حق ثابت دى، کله چې يو له دوى څخه مړشي بل ورڅخه ميراث وړي.

فعاليت

زده کوونکي دې په دريو ډلو وويشل شي او په خپلو منځونو کې دې په لاندې موضوعاتو بحث وکړي:

١. په ښځه تر کومه حده د خاوند تابعداري کول په کار ده، او دليل يې څه دى؟
٢. په حديث کې د نيکې ښځې صفت څه ښودل شوى دى؟
٣. د ښځې او خاوند ګډ حقوق کوم دي؟

پوښتنې

١.هغه کومې چارې دي چې ښځه به يکې د خپل خاوند اطاعت کوي؟
٢.ايا ښځه د خاوند له اجازې پرته له کوره د باندې وتلاى شي؟
٣.آيا خاوند په ښځه دا حق لري چې د هغه دکور، مال او اولادونو حفاظت او پالنه وکړي؟
٤.ايا خاوند په ښځه دا حق لري چې د هغه لپاره زينت وکړي؟
٥.د ښځې او خاوند ګډ حقوق کوم دي؟

کورنۍ دنده

د خاوند د حقوقو په هکله يوه مقاله له دلايلو سره وليکئ.

حجاب

اسلام د فطرت دین دی او په خپلو احکامو او لارښوونو کې یې د انسان جسمي او روحي سلامتیا ته پاملرنه کړی، لباس او پرده یو له هغو موضوعاتو څخه ده چې اسلامي شریعت ورته پام اړولی. اسلامي شریعت نارینه او ښځینه مسلمانانو ته په ټولو حالتونو کې، په ځانګړي ډول بهر ته د وتلو او عامو ځایونو ته د ورتګ په وخت کې په پردې کولو او د حیاء په ساتلو امر کړی.

لکه څنګه چې نارینه نشي کولای د عورت د پټولو پرته یا هم د حیاء او عفت څخه مخالف لباس کې په عامو ځایونو کې څرګند شي، ښځې هم مکلفې دي چې له کور څخه د وتلو، په عامو ځایونو کې د څرګندیدو او د نامحرمو افرادو سره د مخامخ کیدو په مهال شرعي حجاب او پرده مراعت کړي.

دحجاب تعریف

حجاب په لغت کې: ستر او پټوالي ته وایي.

په شریعت کې: دې ته وایي چې ښځه خپل عورت پټ کړي، د خپل نظر حفاظت وکړي، له نارینه وو سره له بې ځایه اختلاط او له پردیو سره له خلوت څخه ځان وساتي.

د حجاب حکم

قران کریم او نبوي سنت د حجاب په هکله ځانګړي لارښوونې لري: الله تعالی فرمایي:

﴿وَقُل لِّلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوِ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُوْلِي الْإِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِن زِينَتِهِنَّ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ [النور: ۳۱]

″ او ای پیغمبره! مؤمنو ښځو ته هم ووایه چې خپل نظرونه ښکته ساتي او د خپلو شرمځایونو ساتنه کوي او خپل ښایست او سینګار دې نه ښکاره کوي، مګر هغه چې ښکاره وي (مخ، او دلاسونو او پښو پنجې)، او پر خپلو سینو دې خپل پړوني واچوي او خپل سینګار دې نه ښکاره کوي هیچاته، مګر خپلو میړونو ته، پلرونو ته، دمیړونو پلرونو ته،

زامنو ته، دميرونو زامنو (بنزيانو) ته، ورونړو ته، وربرونو ته، خوريونو ته، خپلو اصيلو ښځو ته، خپلو مرييانو ته، خپل هغه لاس لاندې نارينه وو ته چې شهوت والا نه وي اوهغو ماشومانو ته چې لاتر اوسه پورې د ښځو له پټو خبرو سره آشنا شوي نه وي، او هغوى دې خپلې پښې دومره په زوره نه وهي چې دهغوى پټ كړى سينګار خلكو ته ښكاره شي او اى مؤمنانو! تاسې ټول په ګډه سره الله ته توبه وباسئ، ښايي چې برى درپه برخه شي"

بل ځاى فرمايي

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُل لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاء الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِن جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَى أَن يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا﴾ [الأحزاب: ٥٩]

{اى پيغمبره ! خپلو ميرمنو او لوڼو او د مومنانو ښځوته ووايه چې پرخپل ځان باندې د خپلوټكريو پلوونه خواره كړي. دا ډېر مناسب كار دى، ترڅو چې هغوى وپېژندلى شي او ونه ځورول شي. او الله تعالى غفور او رحيم دى}.

د سنت نبوي دليل:

حضرت عائشه رضي الله عنها وايي چې: «لَقَدْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُصَلِّي الْفَجْرَ, فَيَشْهَدُ مَعَهُ نِسَاءٌ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ , مُتَلَفِّعَاتٍ بِمُرُوطِهِنَّ ثُمَّ يَرْجِعْنَ إِلَى بُيُوتِهِنَّ مَا يَعْرِفُهُنَّ أَحَدٌ , مِنَ الْغَلَسِ»[1]

"د سهار په لمانځه كې به له رسول الله ﷺ سره مؤمنو ښځو هم ګډون كاو، په داسې ډول چې په خپلو حجابونو كې به سر تر پايه پټې وې، بيا به بيرته كورونو ته ستنيدلې، د جامې ډېټ والي او د سهار د اول وخت د تيارې له امله به چا نه پېژندلې چې نارينه دي كه ښځينه".

په يوه بل حديث شريف كې رسول الله ﷺ بي بي اسماء رضى الله عنها ته چې باريكې جامې يې اغوستې وې وفرمايل: «يَا أَسْمَاءُ إِنَّ الْمَرْأَةَ إِذَا بَلَغَتِ الْمَحِيضَ لَمْ يَصْلُحْ أَنْ يُرَى مِنْهَا إِلاَّ هَذَا وَهَذَا وَأَشَارَ إِلَى وَجْهِهِ وَكَفَّيْهِ»[2].

" اى اسماء! ښځه چې حيض ته ورسيږي (بالغه شي)هغې ته پكار نه دي چې دبدن كومه برخه دې ښكاره شي، له دې او له دې څخه پرته، مخ او دواړو لاسونو ته يې اشاره وكړه".

---

١ – صحيح البخارى.

٢ – سنن الكبرى للبيهقى.

له پورته قرآني او نبوي لارښوونو څخه په ډاګه څرګندیږي چې حجاب ته پاملرنه د هرې مسلمانې ښځې لازمي دنده ده، همدغه راز په سړیو واجب ده چې پردیو ښځو ته له ضرورت پرته ونه ګوري او د تهمت له ځایونو څخه لیرې وګرځي.

د حجاب د مشروعیت حکمت

د محمدي شریعت د اخلاقو له مکارمو څخه یو هم حیاء ده، رسول الله ﷺ هغه د ایمان جز او یوه برخه بللې ده او هغه حیاء چې شرعا او عرفا یې په کولو امر شوی دی هغه داده چې ښځه باید دداسې اخلاقو خاونده وي چې هغه یې له فتنو او د شک له ځایونو څخه لیرې وساتي، په دې خبره کې کوم شک نه شته چې د حجاب مراعاتول او د محجب لباس اغوستل هغه اخلاق او ګاڼه ده چې د بې حیا خلکو له تیري او نورو فتنو څخه یې خوندي ساتي، نو حجاب د ښځې مصؤنیت دی نه محرومیت.

د حجاب مراعاتول یوازې په میړه او ښځه پورې د جنسي اړیکو او دهغو د مقدماتو محدودولو لاره ده او د ټولنې له نفسیاتي سلامتي سره ډیره مرسته کوي، د میړه او ښځې تر منځ د بشپړ صمیمیت د پیدا کیدلو سبب کیږي او یو د بل په وړاندې د ارزښت د لوړیدو باعث جوړیږي.

د حجاب رعایت په ښځو باندې لازم ګرای شوی دی نه په سړو باندې، دا پدې خاطر چې ښځه نظر په بدني جوړښت سره همیشه د سړي مرغوبه او د مینې د غوښتلو مورد ده.

په ښځه کې همدا فطري زړه راښکون او کشش ددې سبب کیږي، ترڅو سړی د ښځې طلب کونکی او غوښتونکی شي، ددې علمي او فطرى حقیقت په نظر کې نیولو سره، اسلام د واقعي او فطري دین په حیث ښځې پدې مکلفې کړې دي چې خپل بدنونه د پردو نامحرمو سړو څخه پټ کړي ترڅو د ناپاکو نظرونو مخ څخه محفوظې او امن کې وي، له همدې امله حجاب د ښځو په حق کې یو درناوی او عزت دی نه تبعیض او محدودیت د ښځو.

دحجاب د احکامو شرحه

د شرم د ځایونو د ساتنې امر

الله تعالي ﷻ ښځوته دخپلو شرم ځایونو د ساتنې امر کړی دی، حجاب او ځان پټول د هغو د ساتنې وسیله ګرځي، ځکه دعورت لوڅول ددې سبب کیږي چې سړي ورته وګوري په هغو کې فکر وکړي او خوند ورڅخه واخلي، بالاخره له دې لارې انسان زنا

او فحشاء ته لار پیدا کوي. رسول الله ﷺ فرمايي: "سترګې هم زنا کوي او دهغو زنا کتل دي، تر دې چې فرمايي: "او فرج بيا يا د هغو تصديق او يا تکذيب کوي".

په تير شويو ايتونو کې سړي په دې مامور شوي دي چې خپلې سترګې ښکته، ځان له فواحشو ليرې وساتي او ښځې هم د سړيو په شان همداسې مامورې دي.

د سترګو ښکته ساتل

نر او ښځې ته لوړنی امر د سترګو د ښکته ساتلو شوی دی او له ښکته ساتلو څخه مقصد له زنا د مقدماتو څخه د سترګو ساتل دي چې په احاديثو کې يې بيان راغلی دی، لکه چې دښځو له لورې سړو ته کتل ښځو ته د فتنې لامل دی، همدا شان د سړيو له لورې ښځو ته کتل او د هغو له جمال څخه خوند اخيستل د سړيو لپاره د فتنې او فساد منبع ده، نو د شريعت حکم دادی چې که نظر تصادفي وي هغه ګناه نه لري، خو د دويم ځل او خوند لپاره کتل منعه دي.

په يوه حديث کې رسول الله ﷺ فرمايي: «څوک چې د ښځو محاسنو او ښايست ته ګوري، الله تعالی به د قيامت په ورځ د هغه په سترګو کې سرپ واچوي»[1]

نو اسلامي شريعت دجمال او ښايست ذوق محوه کول نه غواړي، بلکې غواړي چې سړی دې ځان ته يوه ښځه غوره کړي چې خوښه يې وي هغه په نکاح کړي او هغه د توجه او ذوق مرکز وګرځوي او د هغې له ښايست څخه دې خوند واخلي، او له نورو خواوو څخه دې ځانونه وساتي چې د خپلې ښځې په ځای په بل لوري وانه وړي او په فحشا او ناروا وو کې ونه لويږي.

د زينت له ښکاره کولو څخه منعه

د سترګو د ښکته ساتلو حکم هم نارينه و او هم ښځو ته شوی دی، خو اجنبي ته د ښکلا ښکاره کول ښځې ته حرام ګرځول شوي دي، ځکه د ښځې بدن پرته له مخ او لاسونو ټول عورت دی چې پرديو سړيو ته يې ښکاره کول جواز نه لري.

هغه زينت چې ښکاره کولای شي

هغه زينت چې ښکاره کولای يې شي، هغه په معين چوکاټ کې دی چې هغه د جامو، لاسونو، مخ، سترګو رنجو، نکريځو، زيوراتو لکه د لاس د ګوتو زينت دی او ددې

1 – سنن ابی داود.

زينت ښکارول هغو کسانو ته جواز لري چې له هغو سره يې نکاح د ابد لپاره حرامه وي، او يا هغه ماشومان او لاس لاندې چې له جنسي مسائلو سره مينه نه لري.[1]

له نومړو سړو پرته هيڅوک ددې حق نه لري چې د ښځې زينت ته وګوري، حتی ښځو ته د دې ممانعت دی چې د تګ په وخت کې خپلې پښې په داسې زور سره ووهي چې د هغوی د زيوراتو غږ څرګند شي او د خلکو د پاملرنې سبب شي لکه چې مو وويل د زينت ښکاره کول په يوه محدود او کوچني چوکاټ کې دی، او هغه دادی چې له ارادې پرته ښکاره شي.

ښځه خپل زينت خپلو هم جنسو ښځو ته ښکاره کولای شي، خو که ښځه نا پيژندل شوې وي او يا د بد شهرت خاونده او يا شک منه وي هغو ته هم د ذکر شوي زينت ښکاره کول پکار نه دي، چې د روايتونو له مخې د فتنې سبب کيږي.

د عورت پټوالی

د عورت پټول که هغه په لمانځه کې وي او که له لمانځه څخه بهر وي له ديني فرايضو څخه دی، حتی که هيڅوک هم نه وي بايد چې عورت يې پټ وي، په يوه حديث کې يوه صحابي له رسول الله ﷺ څخه پوښتنه وکړه چې يا رسول الله که موږ يواځې يو څه به کوو؟ رسول الله ﷺ ورته وفرمايل: الله تعالی تر ټولو ددې حق دار دی چې خلک ورڅخه حيا وکړي.[2]

د عورت پټولو مسائل

۱. د ښځو او سړيو يو بل ته بې ضرورته بيا بيا کتل جواز نه لري، بلکې يواځې لومړی کتل روا دي. خوکه ضرورت و لکه د ګواهي په وخت کې، يا د مرض ځای ته د ډاکتر کتل روا دي.

۲. نا محرمو سړيو ته د ښځې له مخ، لاسونو او پښو څخه پرته ټول بدن عورت دی.

۳. محرمو سړيو ته يې له نامه تر ځنګنو، خيټه او شا عورت دی. يعني مخ، سر او ويښتانو ته يې کتل جواز لري. د مخ، سر، سينې (ګريوان) لينګو، مټو او ويښتانو ته د نارينه

---

۱ - تفسير ابن کثير.

۲ - سنن الترمذی .

محارمو کتل ځکه جواز لري چې دغه ځایونه د ګاڼو د زړولو ځایونه دي، خو د سینې څخه د لاکټ د زړولو ځای مراد دی.[1]

٤. سړی د خپلې ښځې ټول بدن ته کتلای شي او هم يې مسه کول ورته جواز لري.

٥. یوه ښځه د بلې ښځې له عورت څخه پرته ټول بدن ته کتلای شي او له نامه تر زنګنونو(خیټه او شا هم پکې شامل دي) عورت دی چې کتل ورته جواز نه لري. خو ډاکتره ښځه د ښځې فرج ته د ضرورت له مخې کتلای شي.

٦. د سړیو عورت د ښځو او نارینه وو په حق کې له نامه څخه تر ځنګنونو پورې دی.

٧. د ښځو لپاره د چسپو جامو کارول چې د بدن لوړ او ټيټ ځایونه يې ورڅخه ځرګند شي جواز نه لري، که څه هم لمونځ ورسره کیږي، ځکه حجاب ته پاملرنه په پراخو جامو سره کیږي.

باید په پام کې ولرو چې د اسلام مبارک دین د پردې حکمونه د ټولنې د سلامتیا او خوندیتوب لپاره ایښې او موخه يې له هر ډول اخلاقي او ټولنیزو مفاسدو مخنیوې د یوې پاکې او سالمې ټولنې رامنځ ته کول دي، د ښځو له خوا د پردې مراعتول، د سړو له خوا په جامو او ناسته ولاړه کې د حیاء او ټولنیزو ادابو مراعتول هیڅکله په انسانانو کې د محدودیت او بندیز لګولو په معنا نه وي.

دا حکمونه نه یوازې دا چې د ټولنې د پرمختګ مخه نه نیسي بلکې د ټولنې د روحي او جسمي آرامی او ډاډ لامل کیږي او د ټولنې ودې او پرمختګ ته لاره هواروي.

پوښتنې

١. حجاب تعریف کړئ.

٢. حجاب مراعاتول څه حکم لري؟

٣. د حجاب د مشروعیت حکمت څه دی؟

٤. د حجاب په احکامو کې کومې خبرې ضروري دي؟

٥. ښځه کوم زینت ښکاره کولای شي؟

---

[1] ـ الاختيار لتعليل المختار

د ښځې او مېړه د ستونزو د حل لارې

د انساني طبيعت له مخې کله کله د ښځې او خاوند تر مینځ ستونزې او غلط فهمي پیدا کیږي، اسلام د هغو د حل لارې موږ ته ښودلې دي.

د نیکمرغه مسلمانې کورنۍ اصلي انځور

د اسلام دین له مسلمانانو څخه په کلکه غوښتنه کوي، چې په خپلو منځو کې ښه چلند وکړي او دې ته یې هڅوي چې یو په بل ښې لورینې ولري او خاص ډول ښځه او خاوند یې متقابل احترام او خلوص ته هڅولي دي. یو بل ته د زیان نه رسولو حکم کوي سړي ته له ټولو نژدې شخص دهغه ښځه او ښځې ته تر ټولو نژدې کس د هغې خاوند دی، نو ددې لپاره چې دوی په نیکمرغۍ کې ژوند تیر کړي، یو بل ته نه یواځې داچې د ستونزو لامل نه شي، بلکې د یو بل لپاره سرښندنه او تیریدنه وکړي، نو ځکه د اسلام شریعت ښځې او خاوند دواړو ته ځانګړې لارښوونه کړې، مېړه ته امر دی(وعاشروهن بالمعروف) په ښه توګه ژوند ورسره وکړئ. په حدیث کې راغلي: د الله ﷻ په نزد په تاسو کې ډیر ښه هغه څوک دی چې خپلې کورنۍ ته ډیر ښه وي او زه په تاسو ټولو کې خپلې کورنۍ ته غوره یم.(١)

له عایشې رضی الله عنها څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ له جهاد څخه علاوه په هیڅ هم ګذار ندی کړی او نه یې څوک وهلي.

همدا راز ښځو ته د اطاعت امر شوی، په حدیث شریف کې راغلي که لـه الله تعالی څخه پرته بل چاته سجده کیدلای نو ښځې به خاوندانو ته په سجده کولو مامورې شوې وای.(٢)

دا ټول د ښیرازه ګډ ژوند لپاره دي، ځکه چې نیکمرغي په مینه، محبت، زړه سوي او اطاعت کې ده، په مقاومت او سختي کې بدمرغي پرته ده او د کورنۍ د ړنګیدو سبب جوړیږي.

خو څرنګه چې د طبیعي او محیطي لاملونو له کبله، کله نا کله په ځینو کورنیو کې دا غوره اصلي حالت بدلون مومي او په کورنیو په اړیکو کې ستونزې راولاړیږي، نو اسلامي

---

١ - شرح صحیح البخاری.

٢ - سنن أبي داود.

شریعت ددي غیر مطلوب حالت لپاره هم د حل لارې راویستلي چې په لاندې توګه بیانیږي:

د ښځې او خاوند تر مینځ د ستونزو د حل لارې

که چیرې په ازدواجي ژوند کې ستونزې پیدا شي او ښځه په ناحقه ډول نافرماني او سرغړونې کوي نو شریعت د هغو د حل لاره ښکاره ښو دلې ده چې په نصیحت، ځای جلا کولو پیلیږي او بیا په طلاق پای ته رسیږي. الله تعالی ﷻ فرمایي:

﴿وَاللاَّتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلاَ تَبْغُواْ عَلَيْهِنَّ سَبِيلاً إِنَّ اللّهَ كَانَ عَلِيًّا كَبِيرًا﴾ [النساء: ۳۴] " او تاسې چې د کومو ښځو له سر غړونې څخه اندېښمن یاست: هغوی پوه کړئ، د خوب خایونه ورڅخه جلا کړئ او ویې وهئ، (آسانه وهل داسې سخت وهل نه چې په بدن اثر پریږدي یا یې څه مات شي)، نو که هغوی ستاسې فرمان برداري شي، نو هغو ته د لاس غځونې له پاره بیځایه پلمې مه جوړوئ، یقینا الله تعالی ډیر لوړ او لوی ذات دی".

د حل ددغو لارو د روا کیدلو یواځینی مقصد د کورنی دساتنې هڅه ده، دا دنفوسو او د حالاتو د اصلاح لپاره یو وقایوي عمل دی، نه داچې زړونه له فساد، بغض او کینې څخه ډک کړي.

د میړه او ښځې د کورنی مینځګړتوب

که له ذکر شویو لارو د ښځې او میړه تر مینځ ستونزې حل او محبت پیدا شو، خو ښه او که نه نو بیا اسلام ددې امر کوي چې د دواړو خپلوان دې مداخله وکړي، الله تعالی ﷻ فرمایي: ﴿وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُواْ حَكَمًا مِّنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِّنْ أَهْلِهَا إِن يُرِيدَا إِصْلاَحًا يُوَفِّقِ اللّهُ بَيْنَهُمَا﴾ [النساء: ۳۵] "او که تاسې د میړه او مېرمنې د اړیکو د خرابیدو په باب اندیښمن یاست؛ نو یو منځګړی د میړه له خپلوانو څخه او یو د مېرمنې له خپلوانو څخه وټاکئ، که هغوی دواړه روغه جوړه کول وغواړي نو الله به د هغو دواړو تر مینځ د توافق لاره برابره کړي".

او په دې کې شک نه شته چې ددغو دواړو اړخونو له مینځګړو څخه خیرخواه او د ښه نیت او ارادې لرونکي کسان غوره کول، له هغو مهمو اسبابو څخه دي چې دواړه لوری په خپل ورسپارل شوي کار کې بریالیتوب ته رسولای شي، چې هغه د اختلاف او ستونزو د اسبابو لیرې کول او دزوجیت دژوندانه بیرته راګرځول دي.

د حل وروستۍ لاره

که دا ټولې هڅې ناکامې شوې او د اصلاحي کوششونو څخه هم نا اميدي راغله نو بيا د ستونزو د ليرې کولو لپاره طلاق يواځينۍ لاره پاتې کيږي چې اسلام روا کړې ده، الله تعالى ﷻ فرمايي: ﴿وَإِن يَتَفَرَّقَا يُغْنِ اللّهُ كُلاًّ مِّن سَعَتِهِ وَكَانَ اللّهُ وَاسِعًا حَكِيمًا﴾ [النساء: ۱۳۰]

{خو که ميړه ارتينه يو له بله بېل هم شي، نو الله به په خپل پراخ قدرت سره هر يو بل ته له محتاجۍ نه بې نيازه کړي. د الله د لورينې لمن ډېره ارته ده او هغه د حکمت خاوند دی}.

په دې ايت کې ميړه او ښځې دواړو ته، وروسته له دې چې له لوی نعمت (زوجيت) څخه چې الله تعالى ﷻ ورپه برخه کړی و محروم شول تسليت او ډاډگيرنه ورکړل شوې ده.

﴿وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النَّسَاء فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ سَرِّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَلاَ تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لَّتَعْتَدُواْ وَمَن يَفْعَلْ ذَلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ﴾ [البقرة: ۲۳۱] « او کله چې تاسې ښځو ته طلاق ورکړئ او د هغو عدت په پوره کېدو شي، نو يا يې په ښه توګه وساتئ يا يې په ښه شان رخصت کړئ محض د ربړولو له پاره يې مه ايساروئ چې دا به تيرى زياتى وي او څوک چې دا کار وکړي هغه به په حقيقت کې خپله پر خپل ځان ظلم وکړي».

که ستونزې دسړي له خوا وي

که چيرې ښځه ووينې چې ميړه يې رغبت ورسره نه لري، مخ ورڅخه اړوي او ستونزې ورته پيدا کوي، په دې صورت کې ښځې ته په کار دي چې د ستونزو په سبب ځان پوه کړي او د هغو د ليرې کولو او علاج لپاره هڅه وکړي، نو که چيرې دا ستونزه په دې حل کيده چې د سړي د خوښۍ لپاره ښځه له خپلو ځينو حقوقو څخه ورتيره شي، دا ښه کار دی چې د تاو تريخوالي د ډيريدو مخه ورباندې ونيسي، الله تعالى ﷻ فرمايي: ﴿وَإِنِ امْرَأَةٌ خَافَتْ مِن بَعْلِهَا نُشُوزًا أَوْ إِعْرَاضًا فَلاَ جُنَاْحَ عَلَيْهِمَا أَن يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا وَالصُّلْحُ خَيْرٌ﴾ [النساء: ۱۲۸] «کله چې کومه ښځه د خپل ميړه له ناوړه چلن يا مخ اړونې څخه په وېره کې وي نو هيڅ باک نشته که ميړه او ميرمن (د څه حقوقو پر کمولو زياتولو) په خپلو مينځو کې روغه جوړه وکړي. روغه جوړه په هر حال ډېره ښه ده».

او که ميړه د ښځې په حق کې ظلم کوي، نفقه نه ورکوي، يا بې دينه وي، ناوړه او ناروا اخلاق لري، اسلام ښځې ته دا حق ورکړی چې قاضي ته مراجعه وکړي او دخلعې غوښتنه ورڅخه وکړي. الله تعالى ﷻ فرمايي: ﴿وَلاَ يَحِلُّ لَكُمْ أَن تَأْخُذُواْ مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا

إِلاَّ أَن يَخَافَا أَلاَّ يُقِيمَا حُدُودَ اللّهِ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلاَّ يُقِيمَا حُدُودَ اللّهِ فَلاَ جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ﴾

[البقره : ۲۲۹]

" او تاسو (میړونو) ته روانه دي چي له هغه څه څخه چي دوی ته مو ورکړي (مهر) ورڅخه واخلئ، مگر که دواړه د الله پرحدودو په دریدو کي اندیښمن وي په داسي حال کي که ښځه د ځان د خلاصوني لپاره (میړه ته) څه ورکړي نو په دوی دواړو څه گناه نشته".

د طلاق اختیار خاوند سره دی

الله تعالیﷻ د طلاق اختیار یواځي د نارینه په لاس کي ورکړی او په دې کي ډیر حکمتونه دي چي ځینو ته یې په لاندې ډول اشاره کیږي:

۱. سړي تر ښځي په خپلو عواطفو او احساساتو زیات کنټرول او واکمني لري، نو که د طلاق اختیار ښځي ته ورکړ شي، نو ډیري به په یوه معمولي ستونزه د طلاق خواته مخه کړي.

۲. سړي د واده په مهال مهرونه اداء کوي، نور مصارف هم دوی کوي او ښځي په واده کي مصارف نه لري، بلکي مهرونه لاس ته راوړي، نو سړي د نکاح په قطع کولو کي سنجول شوی قدم پورته کوي او په اسانه طلاق نه ورکوي.

۳. د اسلام شریعت د طلاق د کمیدلو پلوی دی او له همدې کبله یې په حلالو چارو کي تر ټولو ناوړه کار شمیرلی، خو د نا چارۍ په صورت کي یې یواځي سړیو ته دهغه دکارولو حق ورکړی، که ښځو ته یې هم دا حق ورکړی وای نو بیا به طلاق ورکولو پدیده ډیره پیښیده او کورنۍ به د ړنګیدو له تهدید سره زیاته لاس او گریوان وه.

فعالیت

ښوونکی دې زده کوونکي په دریو ډلو وویشي چي لاندې موضوعات یو له بله مناقشه کړي:

۱. د ښځي او خاوند تر مینځ د ستونزو د حل لارې کومې دي؟

۲. که ستونزې د سړي له خوا وي، څه کول پکار دي؟

۳. د طلاق اختیار خاوند ته ولې ورکړ شوی؟

پوښتنې

۱. د نیکمرغې مسلمانې کورنۍ انځور بیان کړئ.

۲. د ښځې او خاوند تر مینځ د ستونزو د حل لارې څه دي؟

۳. د ښځې او خاوند د ستونزو د حل وروستنۍ لاره کومه ده؟

٤. که ستونزې د سړي له خوا وي نو حل څه دی؟

۵. د طلاق اختیار خاوند ته ورکړ شوی دی، په دې کې څه حکمتونه دي؟

کورنۍ دنده

د مسلمانې کورنۍ اصلي انځور څه دی؟ په دې هکله یوه مقاله ولیکئ.

طلاق

د الله ﷻ په وړاندې په حلالو کې ناخوښ حلال طلاق دی او شریعت د مېړه او ښځې تر مینځ د ستونزو د وروستي حل په توګه روا کړی دی.

د طلاق تعریف

طلاق په لغت کې: د قید لیرې کولو ته وایي:

په اصطلاح کې: په ځانګړو الفاظو سره د نکاح د قید لرې کولو او پای ته رسولو ته طلاق ویل کیږي.

د طلاق د مشروعیت حکمت

طلاق له هغو حلالو شیانو څخه دی چې الله تعالیٰ ﷻ ته خوښ نه دی، لیکن دا دهغې مریضې کورنۍ علاج دی چې نورې ټولې دواوې یې کارولې وي او یواځې همدغه دوا ورته پاتې وي، د طلاق مثال داسې طبیب او ډاکټر ته ورته دی چې په بدن کې د خراب شوي غړي پریکېدو ته اړ کیږي تر څو نور بدن ته سرایت ونه کړي.

کله چې د مېړه او ښځې حالت دې حد ته ورسیږي چې کرکه او کینه د مینې او محبت ځای ونیسي، د ژوند پر مخ بیول ورته ګران او ناشونی شي نو بیا غوره داده چې په خوشحالۍ سره بیل شي او د خپلې خوښې نوی ژوند پیل کړي، د کرکې له شتون سره سره د زوجینو یو ځای اوسېدل او د طلاق لاره بندول لکه په کفري ټولنو کې چې معمول دي، ددې باعث ګرځي چې مرض د کورنۍ نورو غړو ته سرایت وکړي، طبیعتونه یې فاسد او له کینو څخه ډکیږي، انساني پاک احساسات یې تغیر پیدا کوي، د ماشوم ژوند بیا د مور پلار له داسې ګډ ژوند څخه چې هغه له اختلافه او نفرتونو ډک وي په جلا والي کې ډېر ښه او یا کم ضرره وي، له کرکجنو او متخاصمو والدینو سره به څنګه ماشوم صالحه تربیه تر لاسه کړي؟ او له کومه به د ماشوم دمینې، شفقت او مهربانی عاطفې ته ځواب وویل شي، په داسې حال کې چې هغه ورته په دې عمر کې ډېره اړتیا لري. ناروغه کورنۍ د ټولنې د فساد سبب جوړیږي، نو هغه سړی به څه کوي چې له خپلې ښځې نه یې کرکه وي بې له دې چې ځان ته به بله ملګرې پیدا کوي او د شهوت غریزه به وربانديې سړوي، ښځه به بیا خامخا دې ته ورته کار کوي او په دې ډول به د

همدې کورنۍ ناروغي د ټولنې نورو وګړو ته سرایت کوي او ټولنه به په فساد اخته کیږي. نو ددې قاعدې له مخې چې: له دوو زیانونو څخه کم او خفیف زیان غوره کیږي، اسلام طلاق رواکړی دی.

اسلام صبر او زغم ته ترغیب ورکوي

اسلام د ستونزو با وجود هم میړه او ښځه دواړه دې ته هڅولي دي چې له صبراو زغم څخه کار واخلي، سړی یې هڅولی چې د ښځو په طبائعو دې صبر وکړي او دزوجیت دا ژمنه دې نه ماتوي، الله تعالی ﷻ فرمایي:

﴿وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِن كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَن تَكْرَهُواْ شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا﴾ [النساء: ۱۹]

«له هغو (خپلو ښځو) سره په ښه چلند ژوند تېر کړئ که ستاسې هغوی نه خوښیږي نو کیدای شي چې تاسې به یو شی نه خوښوئ، خو الله به په هغه کې ډېرې ښېګڼې ایښې وي».

همدا شان اسلام ښځه هم دې ته ترغیب کړې چې له میړه سره په ژوند کولو کې د صبر او تحمل څخه کار واخلي، په اساني دې داسې حالات نه جوړوي چې د کورنۍ جوړښت ته زیان ورسیږي، په یوه حدیث کې رسول الله ﷺ فرمایي:

«أَيُّمَا امْرَأَةٍ سَأَلَتْ زَوْجَهَا الطَّلَاقَ فِي غَيْرِ مَا بَأْسٍ فَحَرَامٌ عَلَيْهَا رَائِحَةُ الْجَنَّةِ» ″کومه ښځه چې بې موجبه له میړه څخه طلاق غواړي، نو په هغې د جنت بوی حرام دی″.

د طلاق حکم

په طلاق کې اصل منعه او نه کول دي، خو د اړتیا لپاره روا شوی دی، چې له امله یې د ښځې او میړه تر مینځ جلا والی راځي.

د طلاق شرطونه

په طلاق کې مهم شرطونه په لاندې ډول دي:

۱. طلاق ورکوونکی به زوج وي، یعنې په صحي نکاح به دښځې خاوند وي.
۲. طلاق ورکوونکی به بالغ وي، نو د هلک طلاق نه واقع کیږي.
۳. طلاق ورکوونکی به عاقل وي، نو د لیوني طلاق نه صحیح کیږي.

٤. طلاق به په داسې الفاظو وركوي چې صراحتا يا كنايتا وربانديې دلالت وكړي

٥. د كنايي الفاظو په صورت كې به سړى د طلاق نيت لري.

فعاليت

زده كوونكي دې ووايي چې ددوى په علاقو كې سړي خپلو ښځو ته كوم الفاظ استعمالوي چې له ورايه د طلاق معنا وركوي؟

پوښتنې

١. طلاق تعريف كړئ.

٢. د طلاق د مشروعيت حكمت بيان كړئ.

٣. اسلام ميره صبر او زغم ته رابولي دليل يې بيان كړئ.

٤. د طلاق حكم څه دى؟

٥. د طلاق شرطونه بيان كړئ.

د طلاق ډولونه

له ابراهيم النخعي رحمه الله څخه روايت شوی دی چې صحابه کرامو بـه دسنت مطابق دا غوره بلله چې ښځې ته له يوه څخه زيات طلاق ورنه کړي (په يـو ځـل بايـد درې طلاقه ورنکړل شي) يو طلاق به يې ورکاوه اوعدت به يې تيريدو.

د طلاق ډولونه

طلاق په مختلفو اعتبارونو ويشل شوی چې په لاندې توګه بيانيږي:

طلاق د لفظ له مخې: طلاق د صيغې او لفظ له مخې په دوه ډوله دی: صريح او کنايه.

۱. **صريح:** هغه لفظ دی چې د طلاق مراد ورڅخه په واضح ډول معلـوميږي، پـه عـرف او رواج کې هغه په طلاق دلالت کوي، لکه چې ښـځې تـه ووايـې: تـه طلاقـه، يـا تـه پـه ما حرامه يې.

د صريح طلاق حکم: د صريح لفظ په ويلو سره بې له نيت کولـو طـلاق واقـع کيـږي، نـو که ښځې ته ووايي چې ته طلاقه يې او بيا دعوه وکړي چې مطلب مې طـلاق نـه و، دده دغې دعوې ته اعتبار نه ورکول کيږي.

۲- **کنايه:** په طلاق ورکولو کې داسې لفظونو ته وايي چې هم د طلاق او هـم د بـل شـي معنا ولري خو خلک يې د صريح طلاق په معنا نه پيژني، لکه چې ووايـې: لـه خپلـې پـلار ګنې سره دې يو ځای شه، يا له کوره ووځه.

دکنايي طلاق حکم: د کنايي لفظ په ويلو سره طلاق هلته واقع کيـږي چې نيـت يـې د طلاق وي او که يې نيت دطلاق نه وي طلاق نه واقع کيږي.

طلاق د بدعت او سنت له مخې: د سنت او بدعت له مخې طلاق په دوه ډولـه دی: سـني او بدعي.

۱.**سني طلاق:** سني هغه طلاق دی چې دسنت موافق وي او هغه داسې چې سړی خپله ښځه د ريبنتيني عذر د لرلو په اساس په يوه طلاق په داسې طهر کې طلاقه کړي چې ورسره يو ځای شوی نه وي او حامله هم نه وی، له يوه طلاق اچولو وروسته يې پريږدي چې عدت يې تير شي او ورڅخه بيله شي دا غوره لاره ده. خو که د سړي د جلا کيدو قصد د دلايلو پر بنسټ پوخ وي د دې لپاره چې خپله او د ښځې طمعه قطعه کړي او په يوه طهر کې يو، په بل طهر کې دويم او په دريم طهر کې دريم طلاق ورواچوي، داهم سني طلاق دی.

۲. **بدعي طلاق:** هغه طلاق دی چې د سنت طريقې خلاف ورکړ شي هغه داسې چې خاوند خپلې ښځې ته په يو ځل دوه يا دري طلاقه، يا د حيض او يا دحمل په دوران کې ورته طلاق ورکړي يا په داسې طهر کې طلاق ورکړي چې په هغه کې يې جماع کړې وي، دا طلاق واقع کيږي خو ورکوونکی يې گنهگار دی.

دريم– د رجعيت او بينونت له مخې طلاق په درې ډوله دی:

۱. **رجعي طلاق:** هغه دی چې زوج له طلاق وروسته ددې واک او اختيار ولري چې خپله ښځه راوگرځوي بې له دې چې نوي عقد ته اړتيا پيدا شي، د هغې خوښه وي او يا يې نه وي. دا د اول او دويم طلاق له ورکولو وروسته خو پدې شرط چې د عدت وخت يې لا پاتي وي او که يې دعدت وخت تير شو بيا نو رجعي طلاق په بائن بدليږي او دښځې خاوند له نوي عقد پرته د هغې د راگرځيدو واک نه لري.

۲. **بائن طلاق::** هغه طلاق ته وايي چې په کنايي الفاظولويدلی وي، لکه چې ورته ووايې ته نوره جلا کړای شوې يې، کورته دې ولاړه شه، يا له کوره ووزه او داسې نور، خو په دې شرط چې د طلاق نيت ولري، په دې صورت کې يو باين طلاق واقع کيږي زوج کولای شي په نوي عقد او مهر طلاقه کړې ښځه بيرته په نکاح کړي.[1]

۱ – العناية شرح الهداية – (۵ / ۲۷۲).

۳. مغلظ طلاق: هغه طلاق ته وايي چې په درى طلاقه سره خپله ښځه طلاقه کړي، په دې صورت کې زوج نه شي کولاى چې طلاقه کړې ښځه ځان ته راوګرځوي، مګر هلته يې په نکاح کولاى شي چې دا ښځه له بل چا سره په صحيحې نکاح سره واده وکړي، هغه ورسره يو ځاى شي، بيايې يا طلاقه کړي او يا ورڅخه مړ شي او عدت يې هم تير شي نو ده ته په دې صورت کې روا ده چې نوې نکاح ورسره وکړي.

فعاليت

زده کوونکې دې په خپلو منځو کې د طلاق ډولونه روښانه کړي.

پوښتنې

۱. طلاق د لفظ له مخې په څو ډوله دى؟ بيان يې کړئ.
۲. طلاق د بدعت او سنت له مخې په څو ډوله دى؟ شرحه يې کړئ.
۳. د طلاق ډولونه د رجعيت او بينونت له مخې په ګوته کړئ.

د تفریق ډولونه [1]

له طلاق څخه علاوه د ښځې او خاوند تر مینځ د خلع، لعان، ایلاء، او ظهار په ذریعه هم بیلتون را مینځ ته کیږي، غواړو په دې لوست کې په همدې موضوعاتو خبرې وکړو.

۱. خلع

کله کله د ښځې او خاوند تر منځ ژوند تریخ او ستونزمن شي، ښځه کولای شي د څه مال په عوض کې خپل خاوند په خلع کولو قانع او ځان ورڅخه جلا کړي.

د خلع تعریف

خلع په لغت کې: لرې کولو ته وايي.

د فقهاوو په اصطلاح کې: له ښځې څخه د هغې د مال په عوض کې د خلع په لفظ سره د نکاح د واک ختمولو ته ویل کیږي[1]

د خلع مشروعیت

کله کله د طبیعي، اخلاقي، دیني او صحي سببونوله امله د ښځې او خاوند ترمنځ ژوند ستونزمن شي چې په نتیجه کې ښځه، نور نه غواړي د خپل خاوند سره ژوند وکړي. د همدې اړتیا له مخې اسلامي شریعت خلع روا کړې، څو د مال په عوض کې وکړای شي ځان له دې حرج او تکلیف څخه خلاص کړي تر څو د الله د حدودو څخه د تیري او د خاوند د اطاعت په مخالفت کې ونه لویږي.

دخلع د مشروعیت دلیل

الله تعالی ﷻ فرمايي: ﴿فَإِنْ خِفْتُمْ أَلاَّ يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَلاَ جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ﴾ [البقرة: ۲۲۹]

" نو که تاسې ته دا ویره وي چې هغوی دواړه به د الله پر حدودو ټینګ پاتي نشي، نو د هغو دواړو په منځ کې ددې خبرې باک نشته چې ښځه خپل میړه ته یو څه بدل ورکړي (او ځان ورڅخه بیل کړي.) "

نبوي حدیث: له ابن عباس رضي الله عنهما څخه روایت دی چې د حضرت ثابت بن قیس الانصاري رضي الله عنه میرمن (**جمیلة** بنت أبي بن سلول) رسول الله ﷺ ته راغله ويې ويل: ای د الله رسوله ! زه د ثابت بن قیس په دین او اخلاقو نیوکه نه لرم، خو نه

---

۱ – العناية شرح الهداية – (٥ / ٤٦٥).

غواړم چې د تریخ ژوند له امله په ناروا کار اود کفر په اسبابو کې ولویږم، رسول الله ﷺ ورته وفرمایل: (ته غواړې چې خپل باغ بیرته ورکړې) هغې وویل: هو، نو ده ته یې باغ بیرته ورکړ او رسول الله ﷺ ثابت رضی الله عنه ته د منلو امر وکړ، نو یې پرېښوده.[1]

د خلع حکم

د خلع په تر سره کیدلو بائن طلاق واقع کیږي او په ښځه د ټاکلي مال ورکول لازمیږي.

د خلع او طلاق تر منځ توپیر

طلاق د سړي له لوري ورکول کیږي او خلع د ښځې له خوا د یو څه مال په ورکولو غوښتل کیږي. کله چې د دداړو اړخونو موافقه راغله، خلع تر سره کیږي او په ښځې باندې د ټاکلي مال ورکول لازمیږي.

بې سببه د خلع د غوښتنې کراهیت

له کوم موجه سبب څخه پرته د خلع غوښتنه مکروه کار دی، په یوه حدیث کې له رسول الله ﷺ څخه روایت شوی چې فرمایي: «أَيُّمَا امْرَأَةٍ اخْتَلَعَتْ مِنْ زَوْجِهَا مِنْ غَيْرِ بَأْسٍ لَمْ تَرِحْ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ»[2] "هره ښځه چې له اړتیا پرته له خاوند سره خلع وکړي د جنت بوی به یې تر سپږمو نه شي".

او په بل حدیث کې فرمایي: «أَيُّمَا امْرَأَةٍ سَأَلَتْ زَوْجَهَا طَلاَقًا فِي غَيْرِ مَا بَأْسٍ فَحَرَامٌ عَلَيْهَا رَائِحَةُ الْجَنَّةِ»[3] "هره ښځه چې له شدیدې اړتیا پرته له خاوند څخه د طلاق غوښتنه وکړي په هغې د جنت بوی حرام دی.

د خلع احکام

- که چیرې جفا، نافرماني، او بده کړنه د خاوند له خوا وي نو سړي ته دا مکروه ده چې له ښځې څخه بدل واخلي، خو که نافرماني د ښځې له خوا وي بیا د خلع په مقابل کې د عوض او مال اخیستل روادي.
- هر هغه شی چې مهر او د نکاح بدل جوړیدلای شي، هغه د خلع عوض او بدل هم کیدای شي.

---

۱ - السنن الکبری للبیهقي.
۲ - مسند الصحابة في الکتب الستة.
۳ - السنن الکبری للبیهقي.

- خلع د زوج له موافقې پرته صحت نه پیدا کوي، ځکه طلاق ورکول د سړي حق دی، نو که خاوند یې ونه مني خلع نه واقع کیږي.

۲- لعان

د لعان تعریف

لعان په لغت کې: له لعن څخه اخیستل شوي چې لرې کولو ته وایي.

په شرعي اصطلاح کې: د ښځې او خاوند تر منځ له لعن او غضب سره شهادت ورکولو ته وایي، چې د زنا د شهادت په څیر د څلورو شاهدانو ځای نیسي، سړی په دې ډول شاهدی ورکولو سره دقذف له حد څخه خلاصیږي، او قسمونه یې د څلورو شاهدانو حکم پیدا کوي او ښځه په دې ډول شاهدی ورکولو سره د زنا حد له ځان څخه دفع کوی او له حد څخه ژغورل کیږي.

د لعان مشروعیت

د لعان مشروعیت په قرآن کریم ثابت دی، الله تعالیﷻ فرمایي:

﴿وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُن لَّهُمْ شُهَدَاء إِلَّا أَنفُسُهُمْ فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ ۝ وَالْخَامِسَةُ أَنَّ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِن كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ۝ وَيَدْرَأُ عَنْهَا الْعَذَابَ أَنْ تَشْهَدَ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ ۝ وَالْخَامِسَةَ أَنَّ غَضَبَ اللَّهِ عَلَيْهَا إِن كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ﴾ [النور: ۶ – ۹]

«او کوم کسان چې پر خپلو میرمنو باندې تور لګوي او له هغو سره پخپله د هغو له خپل ځان نه پرته نور شاهدان نه وي نو له هغو نه د یو تن شاهدي (داده چې هغه) څلور ځله په الله باندې په قسم خوړلو سره شاهدي ووایي، چې هغه (په خپل تور ویلو کې) ریښتونی دی او پنځم ځل ووایي چې پر هغه باندې دې د الله لعنت وي که هغه (په خپل تور ویلو کې) دروغجن وي او له ښځې نه د سزا مخنیوی په دی ډول سره کېدای شي چې هغه څلور ځله په الله باندې په قسم خوړلو سره شاهدي ووایي چې دغه سړی (په خپل تور ویلو کې) دروغجن دی او په پنځم ځل کې ووایي چې پر هغې باندې دې د الله غضب وي که هغه (په خپل تور ویلو کې) ریښتونی وي.»

له ابن عمر رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ د انصارو د یوه سړي او دده د ښځې تر مینځ لعان تر سره کړ او دوی یې سره جلا کړل.[۱]

د لعان د مشروعیت حکمت

لعان ددې لپاره روا شوی دی چې د تور لګولو په صورت کې سړیو ته د خپل حریم څخه د دفاع وروستی لاره جوړه شي، څو سړی وکولای شي دنورو شاهدانو د نه شتون

۱ – صحیح البخاري.

په صورت کې د وروستی وسیلې په توګه له خپلو مؤکدو ګواهیو څخه کار واخلي او ښځې ته دده د حریم د پایمالولو سزا ورکړي. خو څرنګه چې د اسلامي شریعت بنسټ په عدل ایښودل شوی، ښځې ته هم له ځان څخه ددفاع او د خاوند د تور د لیرې کولو حق ورکړ شوی، څو په خپلو مؤکدو ګواهیو دا عذاب او پیغور له ځان څخه لیرې کړي.

د لعان کیفیت

کله چې خاوند خپله ښځه په زنا تورنه کړي او یا د هغې د ماشوم له نسب څخه منکر شي (چې دا هم د صریح زنا کولو په معنا ده) او په دې خبره کوم ښکاره دلیل هم ونه لري، ښځه دده تور ونه مني او د قذف د حد د اقامت غوښتنه وکړي، نو قاضي به د دوی تر منځ د لعان پریکړه کوي او دواړه به هغه مخصوص الفاظ چې قرآن کریم د لعان لپاره ټاکلي د قاضي په وړاندې وایي، له دې څخه وروسته قاضي ښځه او خاوند سره جلا کوي، چې بیا دا ښځه په دې سړي باندې حرامیږي.

د لعان حکم

د لعان د شاهدی په ویلو د ښځې او خاوند تر منځ جلا کیدل واجبیږي، قاضی به ددوی د جلا والي حکم کوي، په دې سره بائن طلاق واقع کیږي او له ښځې سره جماع او د جماع دواعي حرام ګرځي، که څه هم سره جلا شوي لا هم نه وي.

پوښتنې

۱. خلع تعریف کړی.
۲. د خلع د مشروعیت حکمت څه دی.؟
۳. د خلع د مشروعیت دلیل څه دی؟
٤. د خلع حکم څه دی؟
۵. آیا د خلع او طلاق توپیر شته؟
٦. بې سببه د خلع کول څه حکم لري؟
۷. لعان تعریف کړئ.
۸. د لعان د مشروعیت حکمت او دلیل روښانه کړئ.
۹. د لعان کیفیت څه دی؟ بیان یې کړئ.
۱۰. د لعان حکم وښیئ.

د تفریق پاتې ډولونه (۲)

۳- ایلاء

ایلاء په لغت کې: قسم ته وایي.

په شرعي اصطلاح کې: په تاکید سره داسې قسم کولو ته وایي چې خپلې منکوحې ته به تر څلورو یا له هغه زیات وخت پورې نه ورنږدې کیږي (جماع به ورسره نه کوي).

د ایلاء کفاره:

کله چې خاوند د څلورو میاشتو نه مخکې خپلې ښځې ته رجوع وکړي کفاره پرې لازمیږي، دغه کفاره د قسم کفاره ده.

د ایلاء مشروعیت

د ایلاء مشروعیت د الله تعالیٰ ﷻ پدې قول ثابت دی: ﴿لِّلَّذِينَ يُؤْلُونَ مِن نِّسَآئِهِمْ تَرَبُّصُ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ فَإِنْ فَآؤُوا فَإِنَّ اللّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ۞ وَإِنْ عَزَمُواْ الطَّلاَقَ فَإِنَّ اللّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾

[البقرة: ۲۲۶ – ۲۲۷]

"کوم خلک چې له خپلو ښځو سره د نا اړوندی لوړې کوي، هغوی ته څلور میاشتې وخت دی، که یې ورته رجوع وکړه، نو الله ښښونکی او رحیم دی او که هغوی د طلاق هوډ کړی وي نو ودې پوهیږي چې الله هر څه اوري او په هر څه پوهیږي."

په حنفي مذهب کې ایلا مکروه تحریمي ده؟

د جاهلیت په زمانه کې به عربو د خپلو ښځو د ځورولو لپاره د اکار کاو چې تر یو کاله یا زیات له هغه به خپلو ښځو ته نه ورنږدې کیدل، اسلامي شریعت ایلاء داسې قسم وګرځاوه چې په څلورو میاشتو کې باید پای ته ورسیږي، قسم کوونکی په دې کې مخیر دی چې قسم مات کړي او خپلې ښځې ته رجوع کوي او یا په قسم وفا کوي او ښځه له ځان څخه بیلوي، نو که یې بیرته رجوع وکړه د قسم کفاره به ورکوي او که نه نو ښځه یې ورباندې د وخت په پوره کېدو سره په باین طلاق طلاقیږي.

د ایلاء حکم

که چیرې څلور میاشتې تیرې شي نو ښځه یې په بائن طلاق وربانـدې طلاقیـږي، کـه یـې ښځې ته رجوع وکړه اوقسم یې مات کړ، نو د قسم کفاره به ورکوي.

۴- ظهار

د ظهار تعریف: د خاوند لخوا د خپلې ښځې تشبیه کولو تـه وایـي، لـه داسې ښـځې سـره چې هغه په ده د ابد لپاره محرمه وي، لکه چې ورتهووایي ته په ما لکـه زمـا مـور داسـې یې، یا ته په ما لکه زما د مور د شا په څیر یې.

د ظهار حکم

ظهار ناروا او حرام کار دی او ظهار کوونکی وربانديې ګناهګاریږي، الله تعالی ﷻ فرمايي: ﴿الَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنكُم مِّن نِّسَائِهِم مَّا هُنَّ أُمَّهَاتِهِمْ إِنْ أُمَّهَاتُهُمْ إِلَّا اللَّائِي وَلَدْنَهُمْ وَإِنَّهُـمْ لَيَقُولُـونَ مُنكَرًا مِّنَ الْقَوْلِ وَزُورًا وَإِنَّ اللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ﴾ [المجادلة: ۱] "لـه تاسـې نـه چـې کـوم کسان لـه خپلو ښځونه ظهار کوي (مور ورته وایـي)، د دوی مېرمنـې د دوی میندې نـه دي، د هغـو میندې خو همغه دي چې هغوی یـې زېږولـې دي. دوی یـوه ډیـره نـاوړه او درواغ خبـره کوي، او حقیقت دادی چې الله ډیر معافي کوونکی او بښونکی دی."

د ظهار حکم

د ظهار په ترسره کولو خاوند ته له ښځې سره جماع او یا د جماع راښکونکي لکـه مسه کول ښکلول تر هغو حرامیږي څو چې کفاره ورکوي.

د ظهار کفاره

د کفارې په نیت د یوې رقبې (غلام) ازادول او که یې نه درلـوده بیا نـو دوه پرلـه پسې میاشتو روژه نیول دي او که د روژو د نیولو قدرت نـه و، بیا شـپیتو مـسکینانو تـه پـه مـړه ګیډه خواړه ورکول، یا د خوړو قیمت ورکول دي چې سهار او بیګا وربانـدې ځـان مـوړ کړای شي. الله تعالی فرمایي:

﴿وَالَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِن نِّسَائِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مِّن قَبْلِ أَن يَتَمَاسَّا ذَلِكُمْ تُوعَظُونَ بِهِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ۞ فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ مِن قَبْلِ أَن يَتَمَاسَّا فَمَن لَّمْ يَسْتَطِعْ فَإِطْعَامُ سِتِّينَ مِسْكِينًا ذَلِكَ لِتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾

[المجادلة: ٢ – ٣]

″ کوم کسان چې له خپلو میرمنو نه ظهار وکړي بیاله خپلې هغې خبرې نه راواوړي چې کړې يې وه، نو مخکې له دې نه چې دواړه یوبل ته لاس ور وړي، یو غلام آزادول به وي، پدې (کفارې) سره تاسې ته نصیحت کیږي او تاسې چې څه کوئ الله ترېنه ښه خبر دی او څوک چې غلام ونه مومي هغه دې دوه میاشتې پرله پسې روژه ونیسي. مخکښې له دې نه چې دواړه یوبل ته لاس ورووړي او څوک چې پدې هم قادرنه وي هغه دې شپیتو مسکینانوته خواړه ورکړي د (کفارې) دغه حکم د دې لپاره درکول کیږي چې تاسې پر الله او د هغه پر پیغمبر ایمان راوړئ. دا د الله ټاکلي حدود دي او دکافرانو لپاره دردناکه سزا ده ″.

پوښتنې

١. ایلاء لغتا او اصطلاحا تعریف کړئ.
٢. د ایلاء د مشروعیت دلیل څه دی؟
٣. د ایلاء حکم بیان کړئ.
٤. ظهار تعریف کړئ.
٥. د ظهار حکم له دلیل سره بیان کړئ.
٦. د ظهار کفاره څه ده؟ تفصیل ورکړئ.